

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 31.

Lördagen den 27 april f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Mogårds* på kammarens bord liggande motion nr 457.

§ 2.

Vidare föredrogs herr *Flygs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa spörsmål i anledning av ett i Degerfors förövat bombattentat; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap; samt

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 16 maj 1884 angående patent och lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken.

§ 4.

Till avgörande företogs bankoutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 24 februari 1929 dagtecknad proposition, nr 160, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan;

dels ock besluta, att från riksgäldskontoret skola till Svenska skeppshypotekskassan såsom dess grundfond överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.*

Om förordning angående svenska skeppshypotekskassan m. m. (Forts.)

belopp av 10,000,000 kronor med rätt för kassan att enligt bestämmelserna i förordningen förfoga över obligationerna.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de lika lydande motionerna nr 3 inom första kammaren av herr *Stendahl m. fl.* och nr 2 inom andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om inrättande av en sjöfartshypotekskassa i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna angivits,

dels medgiva, att ett belopp av 20 miljoner kronor i svenska statens 4½ procent obligationer genom fullmäktige i riksgäldskontoret ställdes till sagda kassas förfogande såsom garantifond på i motionerna angivna villkor; samt

motionen nr 260 inom första kammaren av herr *Stendahl m. fl.*, vari föreslagits, att den ifrågasatta hypotekskassan måtte förläggas till Stockholm.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition samt med avslag dels å motionerna I: 3 och II: 2, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, dels ock å motionen I: 260, måtte

a) antaga utlåtandet bilagt förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan;

b) besluta, att från — — — lika med Kungl. Maj:t — — — över obligationerna.

Vid utlåtandet voro fogade

dels åtskilliga reservationer beträffande olika paragrafer i det under mom. a) av utskottets hemställan omförmälda, vid utlåtandet fogade förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan;

dels ock följande reservationer beträffande utskottets hemställan under mom. b), nämligen:

av herr *Lindley*, som yrkat att utskottet måtte hemställa, att riksdagen måtte besluta — — — till ett nominellt belopp av 20,000,000 kronor — — — över obligationerna;

av herr *Lovén*, som yrkat att utskottet måtte hemställa, att riksdagen måtte besluta — — — till ett nominellt belopp av 15,000,000 kronor — — — över obligationerna; och

av herr *Bjurström*, som instämt i herr *Lovéns* yrkande.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Borggren**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av bankoutskottets utlåtande nr 33 får jag föreslå,

att utskottets hemställan föredrages momentvis;

att mom. a) företages till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet förordade förslaget till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan paragrafvis med ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan;

att författningstext ej må behöva uppläsas, därest sådant ej av någon kammarens ledamot påfordras; samt

att vid det författningsrum, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Mom. a).

Det av utskottet tillstyrkta författningsförslaget.

Efter föredragning av § 1 anförde

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag har begärt ordet redan vid föredragningen av § 1 för att med talmannens benägna tillstånd yttra några ord i största allmänhet rörande det föreliggande spörsmålet.

Det väckte kanske på sin tid någon uppmärksamhet, att jag tillsammans med några andra av denna kammars ledamöter, tillhörande olika politiska partier, redan andra dagen, då riksdagen var samlad, framlämnade en motion i detta ärende. Jag tror därför, att det kan vara nödvändigt, att jag också från början anger litet närmare motiven för en sådan i och för sig ganska uppseendeväckande åtgärd, så mycket mer som det ju hade bebidats i tron-talet, att en kungl. proposition var att förvänta angående upprättandet av en skeppshypotekskassa. Den behandling av detta ärende, som jag för min personliga del varit med om, ger mig anledning att något närmare yttra mig över, vilka åtgärder som varit planlagda för att lämna ytterligare stöd åt rederinäringen och varvsindustrien i vårt land.

Jag erinrar då till en början om, att vid förra årets riksdag Kungl. Maj:t framlade en proposition, som gick ut på en ökning av rederilånefonden med 2.5 miljoner kronor. I samma proposition framhölls emellertid, att avsikten var att ytterligare begära av detta års riksdag ett belopp av samma storlek, alltså en sammanslagen ökning under loppet av tvenne riksdagar på 5 miljoner kronor. Emellertid beslöt ju förra årets riksdag att höja de 2.5 miljonerna till 3 miljoner, men på statsutskottets framställning beslöt riksdagen att icke göra något uttalande rörande fortsättningen av ökningen av rederilånefonden.

Då denna fråga sedan blev föremål för en preliminär behandling i handelsdepartementet under den tid jag var dess chef, framställdes samtidigt ett förslag från Göteborg att på enskilt initiativ bilda en skeppshypotekskassa, som till underlag skulle ha ett visst begränsat mindre aktiekapital och var till staten vidare skulle tillskjuta ett belopp i statsobligationer. På det sättet skulle bildas stommen eller grunden för en skeppshypotekskassa. När frågan befann sig i detta läge, uppkom också den gamla frågan om en med statsgaranti bildad större kassa. Det förslaget härleder sig från så lång tid tillbaka som till år 1900. För min personliga del — jag må här uttala den meningen öppet — var jag redan från början inställd på att taga upp de synpunkter till närmare granskning, som framställdes i det kommittéförslag, på vilket jag nyss syftade och som på sin tid utarbetats av framstående personer, men som icke ledde till något resultat utan i stället utmynnade i skandnet av rederilånefonden. För att emellertid fullt opartiskt och objektivt behandla de tre olika vägar, som man kunde beträda för att vinna ökat stöd åt rederinäringen — i första rummet att utöka rederilånefonden, för det andra att med statens medverkan bilda en mera privat kassa och för det tredje att genom statens medverkan bilda en större kassa under statlig garanti och under statlig ledning — så hade jag min ställning ganska klar till de olika alternativen, i det jag ansåg, att den enda, i varje fall bästa lösningen av denna fråga var att upptaga till ny behandling det förslag till skapandet av en större skeppshypotekskassa, som framlades år 1900 och som utarbetats av den under sista åren av förra seklet tillsatta handels- och sjöfartskommittén. Jag tror, att denna lösning också skall visa sig vara den bästa. Det är i enlighet med denna tankegång den motion utarbetats, vilken framlämnades den 11 januari i år.

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.
(Forts.)*

Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.
(Forts.)

Man visste då, som jag nyss nämnde, att Kungl. Maj:t skulle framkomma med en proposition i samma fråga, men man hade ju från motionärernas sida inte någon som helst kännedom om, efter vilka linjer denna kungl. proposition skulle läggas. För min del hade jag nu närmast den uppfattningen, att man under det fortsatta arbetet i handelsdepartementet skulle följa det mindre förslaget med det privata initiativet, och det fann jag, som jag nyss antytt, icke vara någon god lösning. Det var därför, herr talman, jag med allra största tillfredsställelse sedan erfor, att Kungl. Maj:t, närmast herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, följt de linjer, som på sin tid uppdrogos i det av mig förut omnämnda betänkandet. Man skulle kunna i det avseendet säga, att den kungl. propositionen i viss mån bygger jämväl på den ganska vidlyftiga motion, som vi tilläto oss framlägga i början av riksdagen, och det framgår bl. a. därav, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet på flera ställen i den kungl. propositionen återoppar den väckta motionen.

Jag uttalar nu den förhoppningen, att denna nya institution skall verksamt bidra till att lämna ett utvidgat stöd åt rederinäringen. Av detta stöd följer också, att det blir större arbetstillgång vid våra skeppsvarv, och en ytterligare följd blir, att svensk import och export kunna äga rum i större omfattning än hittills med svenska fartyg.

Olikheterna mellan Kungl. Maj:ts proposition och den av mig framburna motionen bestå huvudsakligen i tre eller fyra punkter. Jag skall icke här och i detta sammanhang ingå på någon polemik vare sig mot Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag, som ju innebära i det närmaste detsamma. Jag bara påpekar, att skillnaden mellan motionen och Kungl. Maj:ts proposition består i för det första storleken av garantibeloppet, för vilket motionen upptager ett belopp i statsobligationer av 20 miljoner kronor och Kungl. Maj:t föreslår 10 miljoner, för det andra en begränsning av riskmomentet ifrån 60 i motionen till 50 procent i propositionen. Härutinnan tillåter jag mig dock göra den anmärkningen, att enligt min uppfattning innebära icke bestämmelserna i Kungl. Maj:ts proposition någon större säkerhet än den, som motionen innebär, utan snarare tvärtom. Det förhåller sig nämligen så, att motionen på denna punkt innebär, att samma bestämmelser skola gälla, som de, vilka nu äro gällande för lån ur rederilånefonden, d. v. s. en serie av fartyg och med tredubbel säkerhet och icke belåningsrätt i gamla fartyg. Jag menar, att säkerheten där är minst lika stor, om man går upp till 60 %, som när man stannar vid 50 %, enligt Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

Det är att märka, att propositionen och bankoutskottets utlåtande gå ut därpå, att man under vissa förhållanden eller betingelser skulle kunna lämna lån ur skeppshypotekskassan, som finge karaktären av byggnadskreditiv. Ty när ett rederi hade fått ett lån beviljat på ett visst belopp, skulle det vara möjligt att utlämna detta lån mot säkerhet i gamla fartyg, och dessa inteckningar skulle sedan utbytas mot bättre säkerhet i det nybyggda fartyget. Det är, mina herrar, ändå så, att om man drager upp jämförelse här mellan denna kassa och sådana, som redan nu under loppet av många år arbetat och som avse stöd åt byggnadsföretag, det ju inte finns några sådana möjligheter som att lämna byggnadskreditiv, när det gäller uppförandet av fastigheter, men här vill man gå in för att lämna ett slags byggnadskreditiv för byggande av fartyg, vilket måste, enligt min uppfattning, ställa sig mera riskabelt, än när det gäller byggande på fast mark och inom svenskt område av fastigheter.

Nu kan naturligtvis sägas, att det dock är blott för en kort tid det förhållandet kommer att existera. Därvidlag bör man dock erinra sig, att det gäller en industri, där konflikter kunna uppkomma samt force majeure-förhållanden inträda, och där alltså den säkerhet, som ligger i kassans händer under den tid

byggnadsarbetet pågår, kan komma att försämrast, och att det i varje fall kan komma att draga ut på tiden, innan primärsäkerheten kan avlämnas.

Jag har velat framföra dessa synpunkter för att belysa skillnaden mellan våra utgångspunkter och Kungl. Maj:ts. Jag gör alltså gällande, att riskmomentet i Kungl. Maj:ts proposition är minst lika stort som det i motionen, utan att jag på den punkten vill resa något mera allvarligt motstånd mot det förslag, som framkommit från Kungl. Maj:t och utskottet.

Sedan föreligger det också en liten principskillnad mellan propositionen och motionen däruti, att motionen utgår från att man överhuvud taget inte skall lämna några krediter mot säkerhet i gamla fartyg utan hålla sig vid nybyggnad. Slutligen ha vi olikheten beträffande kassans säte, att motionen föreslår Stockholm och propositionen Göteborg. Det finns enligt min uppfattning ganska goda skäl för båda dessa städer såsom säte för kassan. Därom skall jag inte säga någonting vidare.

Slutligen, herr talman, ber jag att få påpeka en sak, som synes mig vara av större betydelse, nämligen det, att handelsministern utgår från att den nuvarande rederilånefonden alltså skulle bibehållas. Jag hyser en motsatt uppfattning. Jag tror det vore lyckligare, om riksdagen gjorde ett bestämt uttalande i den frågan. Överhuvud taget är det ju avsikten med den nya skeppshypotekskassan, att den skall avlösa till sättet och till realiteten den rederilånefond vi haft sedan någon gång i början av 1900-talet. Det är att märka, att uppslaget till upprättandet av rederilånefonden kom från reservanterna i den stora handels- och sjöfartskommittén. Majoriteten där föreslog nämligen upprättandet av en kassa, som jag förut nämnt. Dåvarande Kungl. Maj:t resonerade då på det sättet, att man ville gå den andra vägen, för att, när det visade sig vara nödvändigt och önskvärt, man sedan skulle kunna slå in på majoritetens väg. Nu ha vi haft en rederilånefond under loppet av omkring 25 år. Denna vill man bibehålla, i varje fall för oviss framtid, och vid sidan därav upprättas en skeppshypotekskassa. Jag kan icke finna detta vara lämpligt. Man har mot min ståndpunkt anfört det argumentet, att man inte vet, hur den nya kassan kommer att arbeta. Ja, om man vore oviss om den saken, vilket jag för min personliga del inte alls är, så skulle man kunnat sätta en övergångstid och göra ett uttalande om att rederilånefonden borde avvecklas, t. ex. nästa år med början den 1 juli.

Olägenheten av att ha båda dessa institut synes mig uppenbar. Det uppstår en konkurrens mellan dessa båda institut, som blir ganska obehaglig för vederbörande departementschef. Det är nämligen så, att lån ur rederilånefonden förräntas med 5 procent, under det man knappast för lån ur skeppshypotekskassan i nuvarande ränteläge kan tänka sig en så låg ränta i verkligheten. Ty även om man räknar med en så låg ränta, så måste det finnas andra möjligheter att taga ut något mera av låntagarna. Jag menar, att det blir en dualism, en konkurrens, som icke blir lämplig när det gäller att pröva låneansökningarna. Det är klart, att varje lånesökande först vill ha sitt lån ur rederilånefonden, där villkoren äro fördelaktigare. Härtill kommer också, att ansökningar om lån ur rederilånefonden näppeligen kunna annat än på sätt som hitintills behandlas blott en eller två gånger om året. Då skall vederbörande, som lämnat in ansökan, ligga och vänta för att få svar från Kungl. Maj:t på sin ansökan, innan han går den andra vägen, till skeppshypotekskassan. Jag tror alltså, att det vore lyckligt, om riksdagen i den punkten gjorde ett uttalande, som innebure en avveckling, så mycket mer som detta har till resultat, att ifrån att statsverket har 23 miljoner kronor utlånade genom rederilånefonden och därtill lägger 10 miljoner i obligationer, kommer risken sålunda att bli 33 miljoner kronor. Höjes garantin för skeppshypotekskassan, låt mig säga till 15 miljoner, och rederilånefonden avvecklas, medför detta en

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.
(Forts.)*

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekkassan
m. m.
(Forts.)* minskad risk för staten men betydligt ökade möjligheter för vår rederinäring och för vår varvsindustri.

På grund av vad jag nu anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Överskriften till § 1.

Godkändes.

§ 2.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

§ 2.

Såsom grundfond för kassan ställer staten genom fullmäktige i riksgälds-kontoret till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av minst tio miljoner kronor. De obligationer, som sålunda tillhandahållas, fortfara att tillhöra staten, som dock ej äger att för annat ändamål förfoga över dem, så länge kassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda.

Till grundfonden kunna överföras medel från kassans reservfond. Dylika medel skola redovisas i svenska statens obligationer av angivet slag.

I fråga om denna paragraf hade reservationer avgivits:

av herr *Lindley*, som hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

§ 2.

Såsom grundfond för kassan — — — nominellt belopp av minst tjugu miljoner kronor — — — av angivet slag;

av herr *Lovén*, som föreslagit, att åt paragrafen måtte givas denna avfattning:

§ 2.

Såsom grundfond för kassan — — — nominellt belopp av minst femton miljon kronor — — — av angivet slag; och

av herr *Bjurström*, som instämt i herr *Lovéns* yrkande.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr *Lovén*: Herr talman! Som redan av den föregående ärade talaren påpekats, har i propositionen föreslagits en grundfond av 10 miljoner kronor för denna skeppshypotekskassa. Motionsledes har emellertid framställts förslag om 20 miljoner kronor. En reservant har upptagit detta förslag som sitt. Jag har, herr talman, reserverat mig för 15 miljoner kronor; och jag skall nu be att med några ord få motivera detta mitt förslag.

Redan när man år 1904 första gången började tala om en skeppshypotekskassa, föreslogs 10 miljoner kronor som grundfond. Vi skola taga i betraktande, vilket värde 10 miljoner kronor var år 1904 i jämförelse med nu. Den möjlighet, som hittills stått sjöfarten till buds för erhållande av lån, har varit rederilånefonden, vilken 1928 hade 23 miljoner kronor investerade i fartyg. Därtill komma 6 miljoner kronor åt Svenska Amerikalinjen.

Nu skola vi inte glömma, att priset å nybyggt fartyg har sedan förkrigstiden omkring trefaldigats. För att fylla samma behov av nybyggnad eller nyanskaffning, som fylldes före kriget, borde enligt gjorda beräkningar den till-

gängliga lånesumman vara minst 51 miljoner kronor. Om Sverige skall behålla sin ställning som sjöfartsnation, så komma vi upp till 71 miljoner kronor. Anser man nu, att det är ett stort statsintresse, att rederilånefonden snarast möjligt avvecklas, så har man därvid med detsamma förbrukat hela den summa, som i propositionen föreslås. Det är därför denna hypotekskassas grundfond redan från början bör göras så stor och kraftig, att, som herr Hamrin anförde, så snart som möjligt, helst genast, rederilånefonden kunde avskaffas. Efter några år skulle staten sålunda ha gjort sig fri från ett engagemang på 29 miljoner kronor, och staten skulle endast ikläda sig borgen av 15 miljoner kronor.

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.
(Forts.)*

Det är dessa skäl, som förestavat mig, då jag icke velat gå in för propositionens förslag och inte heller kunnat ansluta mig till förslaget att på en gång bevilja dubbelt så mycket som vad i propositionen föreslagits, att föreslå, att kassans grundfond borde från början sättas till 15 miljoner kronor, för att den på fullgott sätt skall kunna fylla sin uppgift. Jag är i varje fall övertygad, att om grundfonden sättes till endast 10 miljoner kronor, så kommer man här i riksdagen att oavbrutet få, såsom i fråga om riksbankens avbetalningslånefond, lappa på med ett par miljoner kronor om året och kanske mer för att hålla kassan i stånd att fylla de krav, som kunna och måste ställas på densamma, om den verkligen skall vara till gagn för sjöfarten.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen, där för kassans grundfond ifrågasättes ett belopp av 15 miljoner kronor.

Herr Johansson i Edsbyn: Herr talman! Då jag i utskottet deltagit i behandlingen av detta ärende, ber jag att få säga några ord.

Inom utskottet har jag såväl talat som röstat för det högre beloppet i fråga om skeppshypotekskassans grundfond. Jag har gjort det så mycket mer, som jag har den uppfattningen, att skall denna skeppshypotekskassa fylla lånebehovet för vår rederinäring, så behöver grundfonden gå upp till 20 eller åtminstone 15 miljoner kronor. Jag utgår nämligen ifrån att, sedan denna kassa kommit till stånd och trätt i verksamhet, inga nya lån för maskindrivna fartyg skola beviljas ur den gamla rederilånefonden. Denna lånefond bör, enligt min mening, efter den nya kassans tillkomst icke jämsides med denna lämna lån utan så småningom avvecklas.

Jag kommer sålunda vid voteringen i dag att rösta för det högre beloppet i fråga om grundfonden. Då jag emellertid icke står bland reservanterna, enär jag var förhindrad att vara närvarande vid utskottsutlåtandets justering, har jag velat inför kammaren lämna detta meddelande.

Herr Winkler: Herr talman! Angående fondens storlek har det varit mycket debatter i bankoutskottet, om vi skulle gå in för 10, 15 eller 20 miljoner kronor. Men det stora flertalet av utskottets medlemmar voro fullt överens med herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet om att vi mycket väl kunna börja med 10 miljoner kronor.

Det är ju sällsynt, att riksdagen ökar de anslag, som begäras av Kungl. Maj:t. Man brukar i stället pruta på dem. Nu har detta kombincrats med yrkande om upphörande av rederilånefonden. Men jag tycker, att den motivering, Kungl. Maj:t lämnat för bibehållande tillsvidare av rederilånefonden, är så övertygande, att var och en, som har litet förbindelser med sjöfartsnäringen, bör inse, att det skulle vara oklokt att nu omedelbart i sammanhang med skeppshypotekskassans tillkomst avbryta rederilånefondens verksamhet. Man kan mycket väl se tiden an för att se, hur hypotekskassan utvecklar sig. Enligt mitt förmenande kommer detta att bli mycket bra obligationer och, såsom säkerheten är lagd, även mycket säkra sådana. Jag tror därför, att de komma att bli jämförelsevis

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.*
(Forts.)

lätt säljbara. Men jag delar handelsministerns åsikt, att man icke bör kombinera nedläggandet av rederilånefonden med skeppshypotekskassans tillkomst, utan de kunna att börja med arbeta parallellt med varandra, ehuru det givetvis är meningen, att man förr eller senare skall låta det hela såvitt möjligt glida in i den nya hypotekskassan.

Nu skola vi taga i betraktande, att en grundfond av 10 miljoner kronor motsvarar i alla fall en byggnadskostnad för fartyg på 200 miljoner kronor, då man ju icke får belåna mer än 50 procent av värdet. Och jag vill inom parentes säga, att det är mycket klokt, att man stannat vid dessa 50 procent. Vi veta ju, att fartygspriserna äro rätt fluktuerande. Jag ber att få erinra om att under högkonjunkturen uppgingo fartygspriserna ända till omkring 1,000 kronor per ton, under det att för närvarande det genomsnittliga priset för nya fartyg håller sig omkring 200 kronor per ton. Nu är det ju inte meningen att räkna med några kristidspriser utan med normala priser. Om nu grundfonden enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, såsom jag nämnde, motsvarar ett byggnadsvärde av 200 miljoner kronor, så tror jag, att vi ha god tid att fundera på en eventuell ökning, sedan vi fått se, hur kassan kommer att utveckla sig. Jag menar med andra ord, att man skall inte onödigtvis ge en viss näringsgren en starkare knuff framåt, än den behöver.

Härmed vill jag inte ha sagt, att vi inte skulle understödja rederinäringens utveckling i vårt land, men jag tror icke det är klokt att ställa onödigt mycket pengar till denna närings förfogande på en gång. Min mening är därför, att vi böra låta anstå med en avveckling av rederilånefonden till längre fram. Och jag är alldeles övertygad, att regeringen, vilken regering som än må sitta, då kommer, om den finner att den nya hypotekskassan utvecklar sig väl, framlägga förslag om dess utökning och i samband därmed rederilånefondens upphörande.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till bankoutskottets förslag, d. v. s. om ett accepterande av Kungl. Maj:ts formulering av § 2.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! Det är givetvis med stor tillfredsställelse jag konstaterar det välvilliga mottagande, det av min företrädare tagna och av mig fullföljda initiativet till denna kassa fått i bankoutskottet. Såsom min ärade företrädare framhållit, har ju beträffande de stora principfrågorna ingen meningsskiljaktighet yppat sig. Jag tror, att jag för detta förhållande till en viss grad står i tacksamhetskuld till de motioner, som väckts i denna kammare, av min företrädare m. fl. och i första kammaren av herr Stendahl m. fl.

Beträffande de detaljfrågor, där olika uppfattningar förelegat, har det rescenerats om hur stor grundfonden bör vara. Jag skulle beträffande skälen för att inte nu göra denna fond högre än 10 miljoner kronor kunna inskränka mig till att anföra vad som sagts i propositionen och i utskottets utlåtande. Men kanske skulle jag vilja tillägga ett par ord. Om man börjar litet mera blygsamt, såsom här föreslagits, så tror jag, att ingen skada därmed är skedd. Och vi följa i det avseendet ganska goda exempel. Så har man gjort i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och, om jag inte misstar mig, också i Allmänna hypoteksbanken. Där har man vid skilda tillfällen, när behov förelegat, ökat grundfonden, men man har i början nöjt sig med ett lägre belopp. I grund och botten borde jag naturligtvis vara ganska glad för att inte säga stolt, om jag bleve bönhörd så över hövan, att kammaren beviljade t. o. m. dubbelt så mycket, som i propositionen föreslagits. Men jag tror, att det icke har så stor praktisk betydelse att från början göra fonden så mycket större. Det finns nämligen icke möjlighet att under den närmaste tiden till allmänheten avyttra så mycket obligationer, som här skulle bli fråga om, därest grund-

fonden skulle behöva göras större än 10 miljoner kronor. Med en grundfond på 10 miljoner kronor kan man ju emittera obligationer för 100 miljoner kronor; och det är ju klart, att 100 miljoner kronor obligationer av detta slag icke kunna försälas så snabbt.

Det må vara även mig tillåtet att taga upp frågan om rederilånefonden i detta sammanhang, ehuru jag icke tror man bör koppla ihop spörsmålet om grundfondens storlek med frågan om rederilånefondens avveckling. För egen del är jag inte alls någon motståndare till att man skall skriva ned rederilånefonden. Men låt oss först se, om denna kassa kan emittera obligationer till så lågt pris, att de verkligen bli av intresse för sjöfartens män, och först när vi fått se det, låt oss då taga upp frågan om rederilånefondens avveckling.

Herr Hamrin har framhållit, att det skulle vålla olägenheter om rederilånefonden skulle finnas samtidigt med den nya kassan. Jag kan icke inse, att det skulle föranleda några olägenheter alls. Det skulle i varje fall icke leda till några som helst andra olägenheter än dem, som föreligga för närvarande på grund därav, att vi samtidigt ha rederilånefonden och kreditgivning för fartyg i de vanliga privatbankerna. Det är ju precis samma förhållande. Men naturligtvis går jag gärna med på att rederilånefonden är i vissa avseenden en gammalmodig och opraktisk form för beviljande av krediter. Dessutom måste man ju erkänna, att den är fullkomligt otillräcklig. Och slutligen är den även ganska ohanterlig. Det är ju förresten dessa omständigheter, som gjort, att man icke alls tänkt sig bygga vidare på rederilånefonden — det alternativet blev mycket snabbt avfört — utan i stället gått in för den nya kassan.

Ja, mina herrar, jag tror icke, att det föreligger något verkligt praktiskt behov av att öka skeppshypotekskassans garantifond utöver de 10 miljoner kronor, Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Wigforss: Jag har icke många ord att säga i denna fråga. Striden gäller ju icke alls principerna utan endast vissa praktiska detaljer. Frågan om man skall taga 10, 15 eller 20 miljoner kronor, är ju, som herr statsrådet nyss nämnde, en omdömesfråga. Svaret på den beror på, hur mycket man tror kan komma att behövas under den närmaste tiden. Men när man även från propositionens sida går ut ifrån att man så fort det visar sig behov att gå över de 10 miljonerna, skall utöka fonden, så förefaller det mig, som om det bara vore fråga om, huruvida man icke redan i detta ögonblick kan säga, att det kommer att behövas mycket mera. Och den frågan sammanhänger, tror jag, med frågan om rederilånefonden. Det är nog därför icke riktigt att, såsom herr statsrådet ville göra, koppla av den frågan i detta sammanhang.

Det är klart, att man kan säga, att rederilånefonden fyller ett nyttigt ändamål, och att det då icke finns någon anledning att börja avveckla densamma. Förrän man ser, att den icke längre behövs. Men det som gör, att jag har en annan mening än bankoutskottets majoritet och kommer att rösta för förslaget om 15 miljoner kronor, är i grund och botten, att jag är rädd för att rederilånefonden eljest alltså kommer att finnas kvar. Om man inte samtidigt som man beslutar denna mycket stora kassas bildande och beslutar att ge den en grundfond på 10 miljoner kronor samt förbereder på att den kan komma att få ytterligare 5 eller 10 miljoner kronor, om man inte samtidigt därmed också säger ifrån, att rederilånefonden skall avvecklas, så misstänker jag, att rederilånefonden kommer att finnas kvar, d. v. s. den besparing i fråga om statens utgifter, som skulle kunna göras genom avvecklande av rederilånefonden och genom att staten sålunda får dessa miljoner återbetalda, tror jag icke kommer till stånd. Ty om Kungl. Maj:t i framtiden kommer och säger till riksdagen, att här har riksdagen redan beviljat åtskilliga tiotals miljoner kro-

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekassan
m. m.
(Forts.)*

Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.
(Forts.)

rör till detta ändamål, samt begär, att bestämmelserna skola ändras, så att dessa medel få användas till ett annat ändamål, så är jag rädd, att riksdagen, då något nytt anslag sålunda icke kräves, är mindre uppmärksam och tycker, att dessa pengar ju kunna få stå kvar och eventuellt användas mot sämre säkerheter i vissa andra fartyg. Jag är rädd, att om det icke nu beslutas, att rederilånefonden skall avvecklas, i den mån lånen betalas in, så kommer den helt enkelt att stå kvar. Och därför att jag gärna vill ha fonden avvecklad, vill jag göra kassan sådan, att man kan fatta ett sådant beslut. Jag tror ej, att det är möjligt att göra det, om man ej beslutar att gå åtminstone till de 15 miljoner kronor, som föreslås av herr Lovén.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Lovéns reservation.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag tror ej, att frågan ligger riktigt så till, som den siste ärade talaren gjorde gällande. Vi få i alla fall komma ihåg, att riksdagen för ej så länge sedan utökat garantierna för en annan hypotekskassa ganska avsevärt. Vi få också komma ihåg, att hos bankoutskottet ligger en proposition, som rör inrättandet av en bostadshypotekskassa, där det är fråga om en garanti på 30 miljoner kronor av staten, alltså med en lånerätt av 300 miljoner kronor. Jag tror, att om allt detta skall släppas ut på den allmänna lånemarknaden, så kommer det att bli litet för mycket.

Jag vill också peka på, att de 10 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, och de 30 miljoner kronor, som gälla bostadskrediten, äro något, som icke rör jordbruket på något sätt. Därför tycker jag, att de, som förfäktat meningar på andra håll än jordbruket, ej böra kräva för mycket. Dessutom är det så, att detta inverkar ej realiter på obligationernas värde vid försäljning, ty statens garanti blir procentuellt lika för de obligationer, som släppas ut i marknaden för skeppshypotekskassan, vare sig grundfonden är 10, 15 eller 20 miljoner kronor.

Jag är övertygad om att alla utskottets ledamöter liksom jag hade den meningen, att när denna skeppshypotekskassa vunnit stadga och man fått erfarenhet av densamma, kommer nog alldeles säkert rederilånefonden att avvecklas. Men därför är det ej sagt, att det är riktigt att taga det steget just nu. Jag tror, att försiktigheten bjuder att stanna vid Kungl. Maj:ts förslag, som i alla fall innebär att lånerätten på dessa 10 miljoner blir 100 miljoner kronor och belåningsvärdet för in-teckningarna utgör 50 % av hela värdet, varför alltså byggnadskostnaden blir 200 miljoner kronor. Jag tycker, att detta är ett ganska vackert steg av riksdagen att taga för denna näring. Vi ha ingalunda varit främmande för att näringen behöver ett kraftigt stöd av staten, och det är jag övertygad om att den får, om vi följa Kungl. Maj:ts förslag i det hänseendet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag under förevarande paragraf.

Herr Lovén: Herr talman! Endast ett par korta erinringar.

Jag tror, att herr Winkler gjorde sig skyldig till en felsägning i sitt anförande, då han poängterade, att 10 miljoner kronors grundfond ger 200 miljoner kronors kredit, ty det går, rätt räknat, ej till mer än 100 miljoner kronor. Det är ju en felsägning, som kan rättas. Det anfördes också av herr handelsministern, att det gäller 100 miljoner kronor. Herr handelsministern säger, att vi få göra med denna kassa som med allmänna hypoteksbanken och stadshypotekskassan, d. v. s. bygga ut den så småningom. Ja, det hade varit riktigt, om den kommit i lika god tid, som fallet var med sistnämnda kassor. Men här är mycket försummat, som måste tagas igen, och därför bör man icke gå så blyg-

samt fram som beträffande de andra kassorna, vilka kommo till i god och behaglig tid. Denna kassa borde ha kommit för länge sedan.

Så säger statsrådet, att det blir svårt för marknaden att konsumera dessa obligationer, och herr Bäcklund var inne på detsamma och pekade på de obligationer, som skola släppas ut för bostadskreditkassan. Men om den kommer till stånd, blir det en hel del penningar, som banker och sparbanker måste placera i obligationer, och då kommer icke obligationsmarknaden att bli tyngd mer än vanligt. Och skulle det bli svårigheter för skeppshypotekskassan att sälja sina obligationer, så beror det ej på annat än därpå, att man förlägger styrelsen till Göteborg, som ej är centrum för någon penningmarknad.

Vidare får jag säga liksom herr Wigforss, att det kan bli på det sättet, att de, som här rösta för 10 miljoner i grundfond, därmed rösta för bibehållande av rederilånefonden med dess 29 miljoner kronor, medan de, som rösta för 15 miljoner kronor i grundfond, också rösta för rederilånefondens snara avveckling, och därmed kommer staten att undgå en kostnad på 29 miljoner kronor. Ty, som herr Wigforss sade, med 10 miljoner kronors grundfond kommer man att försöka ha kvar rederilånefonden så länge som möjligt.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag begärde ordet, då jag lyssnade till herr Bäcklunds anförande. Det föreföll mig nästan, som om herr Bäcklund ej tillräckligt studerat frågan. Saken ligger så, att å ena sidan har staten upplånat penningar, som den i sin ordning har utlånat. Jag avser härmed rederilånefondens 23 miljoner kronor vartill komma 6 miljoner på särskild framställning till Svenska Amerikalinjen. Statens risk är alltså f. n. 29 miljoner kronor. Att det finnes risk framgår också därav, att staten dock under årens lopp förlorat några hundra tusen kronor på denna lånerörelse. Vad som nu föreslås är, att staten skall lägga såsom grundfond i skeppshypotekskassan statsobligationer och alltså icke upplåna några penningar och ej heller utlåna dem. Kassan skall själv skaffa sig penningar till utlåning genom egna obligationer, vilka de förränta. Det blir alltså kassan, som får vidkännas eventuell förlust, om ledningen är oförsiktig, eller något inträffar, som gör, att den förlorar. Sålunda är det en stor principiell skillnad mellan det förslag, som föreligger om indragning av rederilånefonden samtidigt med inrättandet av skeppshypotekskassan och utskottets förslag. Det är ofrånkomligt.

Sedan tillåter jag mig, herr talman, att vända mig till herr handelsministern. Det förekommer i propositionen ett uttryck, som slog mig, när jag läste det, nämligen att storleken av kassans grundfond ej skulle ha så mycket att betyda, samtidigt som i propositionen uppvisas, att lånebehovet är betydligt större, än som kan fyllas genom den åtgärd, som från Kungl. Maj:ts sida föreslås. Likaså säger utskottet, att det belopp i obligationer, som motionärerna föreslås, synes utskottet vara onödigt stort, men även där åberopar man den utredning, som är gjord. För den, som vill närmare granska denna utredning, återfinnes den i Kungl. Maj:ts proposition i år och i Kungl. Maj:ts proposition i fjol, då det var fråga om höjning av rederilånefonden med $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Nu säger herr handelsministern i detta sammanhang, att när vi räkna med de krediter, som tynga varvsindustrien i landet, räkna vi för högt, därför att dessa krediter i viss mån äro lämnade till utlänningar och alltså icke kunna överflyttas på skeppshypotekskassan. Men då vill jag erinra därom, att det t. ex. förra året blev nödvändigt för svenska rederier att placera beställningar i utlandet, därför att det ej var möjligt för svenska varv att bevilja så förmånliga krediter, som från engelsk sida erbjödos. Det gjordes de största ansträngningar från Svenska Lloyd att få den förra regeringen att gå in med en särskild proposition för att stödja det företaget i dess strävan att uppnå bättre

Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.
(Forts.)

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.
(Forts.)*

sjöfartsförbindelser med England. Men vi ansågo oss icke kunna göra det, så mycket mer som man då begärde en ökad upplåning för rederilånefondens räkning. Nu menar jag, att skall man gå in för en rationell lösning av frågan, håller man sig i underkanten, om man följer herr Lovéns reservation, till vilken jag yrkar bifall, då jag förstår, att det är omöjligt att komma längre. Men siffrorna och utredningen visa tydligt, att det vore riktigare att i enlighet med motionärernas förslag bevilja 20 miljoner kronor som statsgaranti.

Slutligen, herr talman, vill jag säga, när statsrådet talar om, att man ej vet, om marknaden kan konsumera beloppet, att det ej är meningen, att skeppshypotekskassan skulle släppa ut obligationer i större utsträckning, än behovet kräver. Där uppstår den skillnaden mellan rederilånefonden och skeppshypotekskassan, att under det att herr handelsministern har att pröva denna massa ansökningar om bidrag, som uppgå till mångfaldigt större belopp, än som finnes tillgängligt i rederilånefonden, kommer man här genom skeppshypotekskassan, om den tilltages något så när ordentligt, att få tillfälle att sakligt pröva varje ansökning och lämna understöd åt varvsindustrien och rederinäringen, i den mån det finnes påkallat.

Ser man vidare på, hur det ställer sig med vår rederinäring och våra sjöfartsförbindelser, jämförda med andra länders, måste man säga, att här föreligger ett sådant sakernas tillstånd, att jag tycker att man från det håll, där man särskilt vill främja näringslivet, icke borde vilja motsätta sig ett krav, som framställts från olika grupper i riksdagen, och som går ut på ökat stöd åt varvsindustrien och rederinäringen.

Det är en egendomlig situation, som jag i det avseendet befinner mig i, men på sakens nuvarande ståndpunkt ber jag att få yrka bifall till herr Lovéns reservation.

Herr Höglund i Göteborg: Herr talman! Jag kan ej hjälpa, att jag tycker, att herr Lovén verkar som en sjöman till häst, när han skall försvara reservationen.

Det har förut understrukits, att det är ett nytt företag, som det gäller att starta. Det är ej länge sedan den uppfattningen rådde — och kanske ännu den uppfattningen råder i vida kretsar — att in-teckningar i fartyg icke vore de mest guldglänsande papperen. Nu har det i detta förslag intagits åtskilliga förbehåll, och det har jag för min del ansett vara nödvändigt.

Det var ingen felsägning av herr Winkler, när han sade, att denna grundfond på 10 miljoner kronor betyder en produktionsmöjlighet till 200 miljoner kronors värde. Det har väl ej gått herr Lovén förbi, att det finnes i 12 § en föreskrift, som säger, att lån icke må beviljas till högre belopp än femtio procent av det värde, till vilket fartyget av styrelsen uppskattas. Det är givet, att man för att kunna bygga detta fartyg måste från annat håll skaffa dessa femtio procent. Läger man femtio till femtio blir det etthundra %, och alltså det dubbla, vilket måste betyda en produktion på 200 miljoner kronor. Någon felsägning har alltså ej förekommit från herr Winklers sida.

Jag har ingen förståelse för den uppfattningen, att man här skulle låsa fast rederilånefonden med skeppshypotekskassan. Vi få först se, vad denna skeppshypotekskassa kan åstadkomma. Vi få väl se, om dess obligationer bli så begärliga, att man kan tänka på en vidare utveckling. Jag vågar påstå, och det har understrukits här förut, att om obligationsmarknaden blir för mycket ansträngd, så blir det kanske ej så lätt att placera dessa obligationer som man tror. Och därför är det riktigt, som i propositionen anbefalles, att när man tar detta steg, bör man taga det med en viss försiktighet. På grund av det anförda är det min uppfattning, att det kanske ej blir så snart, som riksdagen behöver gå till att utöka denna grundfond, och därför menar jag,

att det blir tillräcklig tid att taga den saken under överbäggande. Jag tror, också, att om det behöves, skall nog riksdagen gå med på en utökning av grundfonden.

På grund av vad jag nu anför, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekkassan
m. m.*

(Forts.)

Herr Winkler: Herr talman! Då här yttrats, att jag skulle ha gjort mig skyldig till en felsägning, så vill jag säga, att det är möjligt, att mitt uttalande var något otydligt, men det är av sammanhanget uppenbart, att det gällde detta belopp, som vi skulle ställa till förfogande för bildande av skeppshypotekskassan, nämligen 10 miljoner kronor, vilket medger, att man får låna upp intill 100 miljoner kronor, och detta möjliggör en produktion av 200 miljoner kronors värde. Då förstår var och en, vad jag menade, även om jag möjligen skulle ha sagt, att det motsvarade en lånesumma av 200 miljoner kronor. Att vi i bankoutskottet skulle ha misstagit oss i den saken, är omöjligt, ty vi ha genomgått den grundligt många gånger. Om en felsägning förekommit, ber jag om ursäkt och hoppas att få rätta densamma i protokollet.

Jag ber att få till herr Wigforss säga, att det ej är lämpligt att kombinera det beslut, vi nu gå att fatta, med ett beslut om att den rederilånefond, som nu finnes, omedelbart skall upphöra. Nej, låt kassorna löpa jämsides, och låt oss se, hur den här kassan utvecklar sig.

Herr Hamrin säger, att det är visat, att det behöves ett större belopp. Det har jag ej funnit av de handlingar, som vi haft tillgängliga i utskottet. Om nu herr Hamrin fått sina uppgifter från något sjöfartshåll, hade det varit något att fundera på. Men även från rederihåll anses beloppet tillräckligt. Jag vidhåller, att en nybyggnadsplan, innefattande 200 miljoner kronor är fullt betryggande för rederinäringen för de närmaste åren. Och när de pengarna blivit använda, tror jag, att det är lätt för regeringen och riksdagen att fatta beslut om ökning.

Detta, att ställa statens obligationer till förfogande, innebär ju ej — det är sant — att man upptar något lån, men det innebär en viss risk, som staten utsätter sig för, och riksdagen bör därför vara försiktig. Nu förstår var och en, att kassan bort komma till för länge sedan. Men varför har den ej gjort det? Jo, helt enkelt därför, såsom det framhålls i propositionen, att säkerheten av in-teckningar i fartyg ej varit betryggande förrän på allra sista tiden. Det är ej så säkert med in-teckning i ett föremål, som är flyttbart. Det kan komma att försälgas i utlandet, varvid in-teckningarna ej ha något värde. Nu är denna svårighet undanröjd, sedan vi på grund av internationella avtal fått möjlighet till tryggande av in-teckningssäkerheten i fartyg även då de befinna sig i andra länder.

Dessutom vill jag tillägga, att det ej finnes anledning att onödigtvis force-ra en utveckling av rederiverksamheten, som är en ganska riskabel näringsgren och ej så synnerligen vinstgivande för närvarande. Jag tror därför, att det kan dröja länge, innan man behöver tänka på en utökning av grundfonden. Men det är värdefullt för redarna att veta, att de ha tillgängligt detta stöd att få belåna fartygen till femtio procent av värdet.

Jag vidhåller mitt yrkande, och jag tror ej, att riksdagen begär en handling, som den behöver ångra, om den stannar vid ett belopp av 10 miljoner kronor.

Herr Bäcklund: Herr Hamrin sade i en replik till mig, att jag tycktes icke ha förstått den fråga, som det här gällde. Det är klart, att man bör sätta större fordringar på herr Hamrin än på mig, därför att han har från början handlagt frågan, och det har han fått blommor för från statsrådsbänken, så att

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.*
(Forts.)

den äran är det ingen, som vill frångå honom. Men på grund av hans arbete och den nuvarande departementschefens arbete med frågan har jag varit nödsakad att tränga in i densamma, och jag tror, att jag kan säga, att jag gjort det. Kanske herr Hamrin inte tror det, men det är en sak för sig.

Jag vill fråga herr Hamrin: Vet herr Hamrin, om dessa obligationer kunna försälas, om vi avveckla rederilånefonden? Den saken veta vi ingenting om. Och därför vore det väl skäl i att vila på hanen och icke gå in för, såsom herr Lovén ville, att genast avveckla rederilånefonden, bara man beslutar 15 miljoner kronor till grundfond i stället för 10 miljoner kronor. Om det inte går att sälja dessa obligationer i tillräcklig mängd, behövs, såsom förut nämnts, rederilånefonden. Vad blir räntan, om man släpper ut för mycket obligationer än från det ena hållet och än från det andra? Det är icke så stort klientel, som är obligationsköpare, det är egentligen bara pensionsstyrelsen, försäkringsanstalter, pensions- och änke- och pupillkassor. De kunna icke köpa hur mycket som helst på en gång. Då måste man fråga sig, om man kan försälja dessa obligationer till rimligt pris, d. v. s. ge ut dem med rimlig räntefot. Huvudsaken för rederinäringen är att få billiga pengar, och jag tror, att det är möjligt, om man begränsar sig vid utsläppandet av obligationer, att skaffa billiga pengar åt rederinäringen, men om det släppes ut för mycket obligationer, så är det icke säkert, att det går att sälja dem med en något så när låg räntefot. Det är där den springande punkten är, och därför tror jag, att Kungl. Maj:ts proposition är fullt riktigt avvägd.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hamrin: Endast ett par korta repliker!

Gent emot herr Winkler ber jag få erinra om att den utredning, som ligger till grund för dessa beräkningar, åtminstone till viss del är densamma, som gjordes vid rederiföreningens sammanträde förra året, då chefen för Göta-verken, direktör Hammar, höll ett uppmärksammat anförande och framlade beräkningar och siffror, som giva vid handen, att det minsta belopp, som man här diskuterar, icke är tillräckligt, särskilt om man tar hänsyn till rederilånefondens avveckling.

Till herr Bäcklund vill jag säga, att det icke var min avsikt att påstå, att han icke trängt in i ärendet, men jag tror fortfarande, att herr Bäcklund missförstått mitt första anförande. Jag bestrider, att jag sagt, att riksdagen i dag skall besluta om rederilånefondens avveckling, men genom att bifalla herr Lovéns reservation blir det möjligt att avveckla rederilånefonden inom en icke alltför avlägsen framtid. Och det är ett viktigt statsintresse från många synpunkter sett.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik:** Herr talman! Endast en kort replik!

Det är sant, som herr Wigforss sade, att detta är icke en principfråga utan en omdömesfråga. Jag ber att till herr Hamrin få säga, att då jag föreslagit fonden till icke högre belopp än 10 miljoner kronor, så har det icke berott på bristande intresse för rederinäringen. Jag har sagt ifrån i propositionen, att jag utgår från, att, då i mån av kassans utveckling behov av grundfondens ökande gör sig gällande, detta behov ock kommer att tillgodoses. Ja, anledningen till att jag icke föreslagit mer än 10 miljoner kronor, är helt enkelt den, att sakkunniga män på obligationsmarknadens område, som jag rådgjort med, ha försäkrat mig, att det icke är möjligt att inom kort tid få denna marknad att konsumera obligationer för mer än 100 miljoner kronor. Visserligen kan man säga, att det är ingen skada skedd, om man släpper till mera pengar

i alla fall. Jag skall gärna gå med på det, men måste samtidigt betona, att det dock är ovanligt, att man gör det i större utsträckning, än som fordras.

Den logiska konsekvensen av herr Wigforss' anförande synes mig vara, att riksdagen uttalar, att i den mån vi behöva utvidga grundfonden, när kassans verksamhet så utvecklats, att obligationer för mer än 100 miljoner kronor behöva emitteras, skola vi lägga in nya obligationer i kassan men samtidigt nedskryta rederilånefonden. Ett sådant uttalande kan jag icke annat än på det varmaste gilla.

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekkassan
m. m. ;
(Forts.)*

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Jag hade icke ämnat uttala mig i denna fråga. Men omständigheterna äro sådana, att jag anser mig böra säga några ord. Riksdagen bör gå fram med försiktighet även på detta område. Det belopp, som Kungl. Maj:t ifrågasätter att ställa till rederinäringens förfogande, är 10 miljoner kronor, som svarar mot ett lånebehov på 100 miljoner kronor. Jag kan icke förstå annat, än att det böra vara tillräckligt. Skulle det sedan visa sig önskvärt att beloppet höjes, är ju den möjligheten för handen när som helst, såsom också framhållits av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet. Vi skola komma ihåg, att det kvarstår i rederilånefonden 23 miljoner kronor och 6 miljoner kronor till Svenska Amerikalinjen. När större behov yppas, är det lätt för riksdagen att ställa ytterligare medel till förfogande.

Jag tycker sålunda försiktigheten bjuder, att man stannar vid Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och ber att få yrka bifall därtill.

Häruti instämde herr *Anderson* i Storegården.

Herr **Wigforss**: Herr andre vice talmannen antydde något om försiktighet, ett ord, som har god klang i kammaren och även för mig, men jag vill erinra om, att om man tar 10 miljoner och icke avvecklar rederilånefonden, visar man icke så stor försiktighet, som om man tar 15 miljoner och beslutar att avveckla rederilånefonden. Den summa man får tillbaka från rederilånefonden överstiger högst väsentligt det ökade engagemang i skeppshypotekskassan som här reservationsvis föreslagits. Från statsfinansiell och försiktighets-synpunkt är det uppenbart, att de, som vilja avveckla rederilånefonden, äro de, som representera försiktigheten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till den av herr Lovén i fråga om berörda paragraf avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lovén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner § 2 i föreliggande, av bankoutskottet tillstyrkta förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Lovén i fråga om berörda paragraf avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning medelst till-

Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.
(Forts.)

lämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

§§ 3—7; överskriften till §§ 2—7.

Godkändes.

För § 8 hade såväl utskottet som Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

§ 8.

Kassan äger bevilja lån allenast mot säkerhet av inteckning i fartyg, som är maskindrivet.

Vid prövning av ansökningar om lån skall i allmänhet företräde lämnas åt fartyg, som är byggt i Sverige.

Beträffande denna paragraf hade herr *Lovén* i avgiven reservation yrkat, att paragrafen måtte erhålla följande avfattning:

§ 8.

Kassan äger bevilja lån allenast mot säkerhet av inteckning i fartyg, som är maskindrivet.

Lån må icke beviljas mot säkerhet av inteckning i fartyg äldre än 10 år. Beviljas lån å fartyg av en ålder från fem till tio år, skall amorteringstiden så bestämmas, att lånet är återbetalt senast när fartyget nått en ålder av femton år.

Vid prövning av ansökningar om lån skall i allmänhet företräde lämnas åt fartyg, som är byggt i Sverige.

I detta yrkande hade herr *Bjurström* instämt.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Lovén*: Ursprungligen hade jag i utskottet tänkt gå in för att yrka, att de medel, som skulle gå ut ur skeppshypotekskassan, skulle utgå endast till i Sverige byggda fartyg. Vill man hjälpa de svenska varven och vill man, att pengarna skola stanna i landet, borde det föreskrivas, att dessa fartyg, som skola intecknas, skola byggas på svenska varv. Nu lär det icke gå, närmast av den orsaken, att de svenska varven icke räckta till för de nybyggnader, som göras för den svenska handelsflottans räkning. Men nu skulle det kunna inträffa, att man vid utländska varv bygger fartyg för billigare pris än i Sverige. Men för att man skall kunna sysselsätta de utländska stora varven kommer man att använda sig av dumpingmetoder, och så få vi här i Sverige i utlandet byggda fartyg. Pengar nedläggas på det sättet i fartyg, byggda på utländska varv.

Det står visserligen i 8 §, att företräde skall lämnas åt fartyg, som är byggt i Sverige, men det är ett tänjbart uttryck, och jag misstänker, att pengar komma att i stor utsträckning utlånas mot säkerhet av i utlandet byggda fartyg. Jag har föreslagit en annan formulering av 8 §, som går ut på att lån icke må beviljas mot säkerhet av inteckning i fartyg, äldre än tio år. Det är icke lämpligt att investera pengar i gamla och omoderna båtar, om vår handelsflotta skall hållas uppe på höjdpunkten. För gamla båtar sjunker priset betydligt, och därmed kommer säkerheten i dessa båtar att fluktuera ganska avsevärt. Ett modernt fartyg, som är tio år eller yngre, kan hålla sig uppe längre i konkurrensen än de gamla båtarna, och de äro lättare att belåna, förränta och amortera än gamla båtar, i vilka pengar blivit insatta.

Vid en eventuell sjöfartskris kan det bliva svårt för de gamla båtarna att fullgöra sina förbindelser mot staten, även om de äro taxerade mycket lågt. Det är därför ett statsintresse, att vårt handelstonnage bibehålles så modernt som möjligt. Det kan realiserast endast om vi ej investera pengar i alltför gamla båtar. En tredjedel av vår handelsflotta är 25 år gammal. År 1927 nybyggdes 12,000 ton, medan det från utlandet förvärvades 58,000 ton. Då förstår man vad som kan inträffa, om icke gränsen sättes vid tio år, utan det investeras pengar i båtar även efter det att de uppnått en ålder av tio år. Om min formulering blir antagen, blir följden den, att en modernisering kommer att ske inom viss tid.

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekskassan
m. m.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Winkler: Herr talman! Det finnes icke någon anledning att ändra 8 §, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Men då herr Lovén sade, att de svenska varven icke hinna med att bygga alla de fartyg, som svenska rederier önska beställa, så vill jag säga, att det påståendet är icke med verkliga förhållandet överensstämmande. Jag vet icke om några andra fall, då rederier de senare åren beställt båtar i utlandet, än då storleken varit sådan, att fartyget icke kunnat byggas på svenskt varv. Det är väl bekant, att Götaverken och Kockums i Malmö och även andra varv såsom varvet i Oskarshamn bygga icke så få fartyg för utlandet. Jag tror, att de svenska varven äro i tillfälle att bygga alla de fartyg av normal storlek, som svenska redare behöva och att de äro väl rustade för eventuella utvidgningar.

Så är det en sak, som egentligen icke hör tillsammans med föreliggande fråga, men herr Lovén nämnde, att det användes dumping från utlandet för att få sälja fartyg till Sverige. Om han står för ett sådant yttrande, så ber jag att få veta, när det skett. Man använder icke dumping på detta område, utan det är tvärtom så, att både Tyskland, Norge och flera andra länder låta bygga fartyg i Sverige.

Vidare vill jag säga, att jag tror icke, att det är lämpligt att göra sådana inskränkningar i regeringens förslag, att lån icke må beviljas mot säkerhet av inteckning i äldre fartyg. Den av herr Lovén föreslagna bestämmelsen är olämplig med hänsyn även till byggnadskrediten för nya fartyg. Herr Lovéns påstående, att gamla fartyg försämrast hastigare än nya, är enligt min mening felaktigt. Fartyg försämrast i stället vad värdet beträffar mest under de första åren, i varje fall mer än under åldern mellan tio och tjugu år. Och vi skola komma ihåg, att lån icke må beviljas till högre belopp än 50 procent av värdet, och värdet skall bestämmas av sakkunnigt folk. Dessutom är det avsett, att lån i äldre fartyg skola utbytas mot inteckningslån i nya fartyg, sedan de blivit färdiga.

Enligt min uppfattning är det en lycklig formulering, som 8 § fått, och riksdagen bör icke gå ifrån utskottets förslag, som är i full överensstämmelse med propositionen.

Herr Lovén: Blott ett par ord till herr Winkler!

Herr Winklers resonemang visar enligt min mening, att det kan komma att lämnas hjälp till gamla båtar, byggda i utlandet. Det är nog också så, som jag sagt, att våra svenska varv få se sig om efter nybyggnader, och eventuellt få de söka skaffa sig beställningar från andra länder.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner på de därunder förekomna yrkandena, godkände kammaren paragrafen enligt utskottets förslag.

Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekkassan
m. m.
(Forts.)

§§ 9—21; överskriften till §§ 8—21.

Godkändes.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle § 22 lyda sålunda:

§ 22.

Kassan förvaltas av en styrelse med säte i Göteborg. Styrelsen består av fem ledamöter. Av dessa utser Konungen fyra, bland dem en till ordförande, och fullmäktige i riksgäldskontoret en, som skall vara vice ordförande. För styrelsens ledamöter skola finnas fyra suppleanter, av vilka Konungen utser tre och fullmäktige i riksgäldskontoret en, vilken skall vara suppleant för vice ordföranden.

Styrelsens ledamöter och suppleanter utses för en tid av tre år; dock att första gången styrelsen utses förordnande må lämnas för kortare tid. Arvoden åt styrelsens ledamöter bestämmas av Konungen.

I avseende å denna paragraf hade reservationer avgivits:

av herr *Lovén*, som hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

§ 22.

Kassan förvaltas av en styrelse med säte i Stockholm — — — bestämmas av Konungen; samt

av herrar *Lindley* och *Bjurström*, vilka instämt i herr *Lovéns* yrkande.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr Lovén: Herr talman! I propositionen har föreslagits, att kassans styrelse skulle förläggas till Göteborg, men motionsvis har föreslagits, att kassans styrelse skulle förläggas till Stockholm. Det har i utskottet sagts, att det är lika goda skäl, som kunna förebäras för båda dessa platser och att det varit så tveksamt, att man visste icke, om man skulle rösta för någon av dessa platser. Jag anser icke, att lika goda skäl kunna förebäras för båda dessa städer. De skäl, som tala för att styrelsen blir förlagd till Göteborg, äro så litet vägande gent emot de skäl, som tala för att den förlägges till Stockholm, att jag tror, att det är riktigt, om riksdagen i detta fall icke följer Kungl. Maj:t. Och jag kan icke tänka mig, att Kungl. Maj:t i detta avseende fäster så stor vikt vid om paragrafen ändras.

Man har bland annat såsom skäl för styrelsens förläggande till Göteborg åberopat, att våra största skeppsvarv ligga i Göteborg. Jag tycker, att man med samma skäl kunde säga, att allmänna hypoteksbanken skulle förläggas till en trakt, där de största bondgårdarna ligga, ty den belånar huvudsakligen inteckningar i stora lantgårdar. Det är icke tvingande, att kassans styrelse förläggas där ett varv, som bygger båtar, är beläget, eller där försäkringsbolag, som försäkra dem, äro belägna. Det kan ju ifrågakomma andra försäkringsbolag än de, som finnas i Göteborg. Att det finnes stora assurancesbolag i Göteborg, spelar ingen roll.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet sade, att han talat vid sakkunniga män, som sagt, att det vore svårt att låta landet konsumera mer än en mot 10 miljoners grundfond svarande kredit av 100 miljoner kronor, men jag har också talat med sakkunniga män, som sagt, att det kommer att bli stora svårigheter att sälja dessa obligationer, om kassans styrelse förläggas till Göteborg. Sägna vad man vill om Göteborg, något centrum för vårt lands penning-

marknad är det icke — det får nöja sig med att vara centrum för skeppsvarven och assurancesbolagen — utan det är Stockholm. Det kommer därför att medföra mycket stora svårigheter att ha kassan förlagd till Göteborg med hänsyn till obligationsplaceringen, både beträffande de tio miljoner, som vi nu ha beslutat, och de övriga miljoner, som herr statsrådet har förespätt komma att tillföras kassan. Jag kan icke tänka mig annat, än att det måste tillgå på så sätt, att kassan icke säljer obligationer i förväg, innan den behöver använda pengarna. Den måste då naturligtvis öppna en kortfristig kredit i riksbanken för att kunna reglera de inteckningar, som närmast förestå, under den tid det tar att sälja obligationer för att anskaffa kapital. Man skall emellertid icke inbilla sig, att detta går lika lätt att göra i Göteborg som i Stockholm. Man säger, att det finns ju telefon och post och järnväg mellan dessa båda städer. Ja, det är riktigt, men samma skäl kan i än starkare grad anföras beträffande eventuell inspektion av de under byggnad varande fartygen i Göteborg. Härtill kommer, att även övriga städer och samhällen komma att söka lån i kassan, och det torde icke vara riktigt, att landets huvudstad skall komma med mössan i hand för att få pengar i Göteborg för de fartyg, som man eventuellt vill sätta i sjön.

Jag tror för min del, att när andra hypotekskassor äro förlagda i Stockholm, både då det gäller kassor för landsbygden och städerna, är det riktigt, att också hypotekskassan för sjöfarten förlägges hit, så mycket mera som även riksgäldskontoret får mycket att göra med denna kassa. Den skall ju tillsätta både en av revisorerna och vice ordföranden.

Jag tror, att de skäl, som jag här anför, äro så pass starka, att de mer än väl uppväga de mycket svaga skäl, som anförts för kassans förläggande till Göteborg, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig vid denna paragraf avgivna reservationen.

Herr Höglund i Göteborg: Herr talman! När jag gått till behandling av denna paragraf, har jag försökt att döma så objektivt, som jag kunnat göra. Jag har nämligen resonerat som så, att när nu denna kassa skall starta, skall den väl starta på den plats, som har den mesta nyttan av densamma, och där det största klientelet finnes, och då är väl den bästa lösningen att förlägga den till Göteborg.

Herr Lovén gjorde ett stort nummer av obligationsplaceringen, och det är märkvärdigt, att man kan blåsa upp den saken till så stora dimensioner. Jag vill blott erinra därom, att i fråga om obligationsplaceringen, som herr Lovén tycks fästa så stor vikt vid, hava åtminstone icke de sakkunniga haft det minsta att erinra om. Det spelar rakt ingen roll, var man i det fallet placerar kassans styrelse, när det gäller placeringen av obligationer. Om det sker i Ystad, i Haparande eller var som helst. Om han alltså menar, att detta skulle ha så stor betydelse, skulle man naturligtvis på något sätt ha erinrat därom i Kungl. Maj:ts proposition, men det har man icke gjort. Jag förstår icke den frenesi, som besjalar herr Lovén, då han går att förorda kassans placering i Stockholm. Jag har inte det ringaste emot, om kassan skulle förläggas till Malmö, i fall det finnes förutsättning därför. Herr Lovén säger i sin reservation, att det argumentet har ingen betydelse att Göteborg har de tre största varven i vårt land. Det betyder ingenting, säger han, och så pekar han på Malmö, att där finns Kockum. Jag vågar då mot herr Lovén säga, att Kockum mäter sig möjligtvis med ett av de varv, som finnas i Göteborg.

Jag anser alltså, att Göteborg är den plats, som bäst lämpar sig för kassan. Besiktningar och värderingar av fartyg ha ju en stor betydelse, och man har resonerat så mycket om den saken, men jag undrar, om det icke inverkar på kassans ekonomi, var kassan är förlagd, ty i Göteborg med dess stora sjöfart

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.
(Forts.)*

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
tekkassan
m. m.
(Forts.)* kommer givetvis det största antalet besiktningar och värderingar att företagas. Alltså menar jag, att detta är något, som man bör fästa avseende vid.

Sedan kommer härtill, såsom det också påpekas i Kungl. Maj:ts proposition, att i Sveriges assuransförening är den större delen av den utgående maskindrivna handelsflottan försäkrad, och Brand-Svea är ägare av Svenska Veritas, vari exempelvis Johnsonlinjens fartyg äro assurerade. Då dessa båda ha sina huvudkontor i Göteborg, kan man räkna med förmånen av dessas erfarenhet vid värderingar av fartyg. Att kassan kommer att bevilja lån, som kunna förväntas bli fördelade på ett större antal platser, kan ej vara ett bärande argument för densammas förläggning till Stockholm, eftersom Göteborg är den hamn, som besökes av det största antal fartyg, varom här är fråga. Möjligheten att träffa den blivande kundkretsen och bedöma de erbjudna säkerheternas bonité kan således icke bli större i Stockholm än i Göteborg. I vår moderna tid — herr Lovén har redan berört det — möter intet hinder för att den intima kontakt, reservanten förutsätter för att kassan skall kunna använda sig av diskontokredit i riksbanken, lika väl kan hållas i Göteborg som i Stockholm. Sammanlunda torde förhållandet vara vid utnyttjandet av obligationsmarknaden.

Slutligen, då ju Stockholm ändå har tillräckligt att vårda för det allmännas räkning, borde det väl kännas som en lättnad, att något avlastas till landsorten, synnerligast som det enligt min mening vore till stor fördel för den sak, det här gäller.

Med anledning av vad jag yttrat ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winkler: Herr talman! Bara ett par ord!

Herr Lovén sade, att huvudstaden skulle få stå med mössan i hand, när den ville låna pengar i Göteborg. Ja, herr Lovén, men det får man ju alltid göra, när man skall låna pengar, vare sig det är i Stockholm, Göteborg eller Malmö, och det anser jag icke är mer än tillbörligt.

Sedan vill jag säga, att kassan höll verkligen på att bli placerad på ett annat ställe. Det var nämligen så, att jag sade till dem, som höllo på och ivrade för kassans förläggning i Göteborg eller Stockholm, att om ni kivas litet till, kommer jag att föreslå Malmö, och då hoppas jag, att alla rösta med mig. Det var åtminstone ett par av utskottets medlemmar, som så ivrigt höllo på sina respektive städer, att de sade sig föredraga Malmö framför Stockholm eller framför Göteborg.

Jag vill emellertid säga, att det verkligen är mycket goda skäl, som anförts till förmån för kassans förläggning i Göteborg. För min del tycker jag bra om det, ty det är första gången, som man från regeringshåll föreslagit, att ett halvstatligt eller statligt verk skall förläggas någon annorstädes än i Stockholm. Det kan nog vara på tiden, att man tar i övervägande, om icke Stockholm skulle kunna dela med sig litet av gåvorna från höga vederbörande även åt andra städer.

Jag tror alltså, att det skulle vara mycket bra, om denna hypotekskassas säte förlades till Göteborg, och jag säger ännu en gång, att huvudskälet för en sådan förläggning är, att vi ha många och stora både assuransföretag och rederier i denna stad. Vi ha där det enda sjöassuransföretag, som lämnar försäkringar innefattande fullständig skadeersättning eller, som det kallas, försäkring även för »protection and indemnity». Sådan försäkring har hittills icke lämnats av mer än ett enda företag, men det är kanske sannolikt, att även andra bolag med tiden komma att göra det.

Beträffande obligationerna vill jag till sist säga till herr Lovén, att det möter ingen svårighet och är precis lika lätt att sälja obligationer, vare sig företaget har sitt säte i Göteborg eller Malmö eller Stockholm. Obligations-

försäljningen går ju så till, att man lämnar obligationerna till en eller flera banker, som sedan säljer dem genom sina avdelningskontor över hela landet. Även om man bara lämnar dem till riksbanken, har ju denna avdelningskontor både i Stockholm, Göteborg och Malmö m. fl. platser. Jag vågar därför bestämt påstå, att kassans förläggning till Göteborg icke medför den ringaste olägenhet vid obligationsförsäljningen. Det har ju visats vid många tillfällen, att försäljningen av obligationer icke mött den ringaste svårighet, även om det gällt företag i södra Sverige eller i Göteborg, bara säkerheten varit god, och det anser jag, att den i detta fall är. Det skulle vara intressant, om någon kunde lämna någon fingervisning om till hur hög ränta dessa obligationer sannolikt kunna utsläppas. Jag tror för min del, att det kommer att hålla sig mellan 5 och $5\frac{1}{2}$ procent.

Jag ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen enligt utskottets förslag.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! Jag är verkligen glad att kunna få diskutera frågan om kassans säte från rent sakliga grunder, fritt från alla lokalpatriotiska ambitioner och påverkningar.

Jag får säga, att det var ett rätt omilt omdöme, herr Lovén fällde om de skäl, som föranlett regeringen att föreslå kassans säte till Göteborg. Men herr Lovén må ursäktas mig, att jag icke tycker, att herr Lovén förebragt några skäl alls för dess förläggande till Stockholm. Ty vad Stockholm såsom centrum för obligationsmarknaden beträffar, spelar det i detta sammanhang ingen roll. De sakkunniga män, som jag tidigare citerat, och som herr Lovén också omnämnde, ha övertygat mig om att denna faktor är fullkomligt betydelselös. Som bekant emitteras ju ofta i Stockholm även utländska obligationer, utan att det försports, att detta skulle vara förenat med några svårigheter.

Herr Lovén har även anfört ett annat skäl för kassans förläggning till Stockholm. Han säger i sin reservation: »För att skaffa billigast möjliga penningar till de lånesökande rederierna och för att undvika stora ränteförluster kommer kassan med säkerhet bli tvungen att i stor omfattning använda sig av diskontokredit i riksbanken.» Jag blev en smula förfärad, när jag läste detta, ty efter mitt förmenande skulle kassan komma in på fel bog, om den sloge in på en omfattande diskontering i riksbanken. Jag har verkligen icke trott, att kassan skulle behöva några diskontokrediter alls, lika litet som Sveriges allmänna hypoteksbank och Konungariket Sveriges stadshypotekskassa behöva anlita riksbanken för sådana krediter. De enda lån, som jag skulle tro, att kassan kommer att behöva taga upp utom de stora obligationslånen, är väl särskilt under den första tiden mindre lån närmast för anskaffande av pengar till de löpande utgifterna. För den saken har man föreslagit bestämmelsen i § 4, att »grundfonden må av kassans styrelse kunna tillfälligtvis anlitas för täckande av löpande utgifter». D. v. s. för att skaffa dessa medel behövs väl ingenting annat än att lägga in obligationer såsom säkerhet i en bank; och då tror jag, att riksbankens avdelningskontor i Göteborg duger fullkomligt lika bra som huvudkontoret i Stockholm, om nu kassan beslutar sig för att gå till riksbanken för att skaffa sig pengar.

Därjämte må jag säga, att jag icke blivit övertygad av herr Lovén om att de i propositionen anförda skälen för kassans förläggande till Göteborg icke äro vägande. Det synes mig klart, att kassan för att kunna fungera på ett nöjaktigt sätt, måste stå i synnerligen intim rapport med varven, med båtarna och med försäkringsbolagen. Och nu är det ju så.

*Om förordning
angående
svenska
skeppshypo-
teksskassan
m. m.
(Forts.)*

Om förordning angående svenska skeppshypotekskassan m. m.
(Forts.) att vi ha de största varven i Göteborg, vi ha de på detta område ledande försäkringsbolagen förlagda till Göteborg, och vi ha där det enda svenska företag, som beviljar den i detta sammanhang så viktiga protection- and indemnity-försäkringen. Och så ha vi det största tonnaget hemmahörande i Göteborg. Om jag icke misstager mig ha vi också mycket flera dockor i Göteborg än här uppe, vilket kanske kan vara av betydelse för värderingarna av fartygen.

Jag tycker, att detta är ganska vägande skäl, och det förefaller mig därför, som om det finns fog för att biträda Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner å de därunder förekomna yrkandena godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

Återstående delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i mom. a) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslaget.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Å föredragningslistan var härefter uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 24, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Winkler**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att vid föredragning av bankoutskottets utlåtanden nr 24, 25 och 26 endast kantrubrikerna må uppläsas, försåvitt icke någon ledamot av kammaren begär, att utskottets hemställan i någon punkt av dessa utlåtanden skall föredragas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. rätt för sex musikanförare att uppbära musikfanjunkares pension.

I en inom andra kammaren av herr *Lindberg* väckt motion, nr 164, hade föreslagits, att riksdagen måtte medgiva, att musikanförarna *S. R. Strömberg*, *L. W. Smith*, *A. J. Ferry*, *A. A. M. Carell*, *R. I. O. Wennerholm* och *G. A. W. Abrahamsson* finge uppbära musikfanjunkares pension samt att pensionen för de fyra förstnämnda musikanförarna finge utgå från och med den 1 juli 1929.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Lovén* yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Lovén: Herr talman! I denna punkt föreligger en motion av herr *Lindberg* om att vissa musikanförare skola få musikfanjunkares pension. Liknande motioner hava tidigare varit föremål för behandling i bankoutskottet, men de ha avstyrkts av detta och avslagits av riksdagen. Man har nämligen utgått ifrån, att pensionsförmånen skall avvägas i relation till lönen på den innehavda befattningen. Det är nog riktigt i och för sig, men i detta fall ligger saken så till, att dessa människor haft en befattning utan att erhålla den lön, som egentligen skulle medfölja densamma. Det skäl, som föranlett motionären att väcka sin motion, har tydligen varit, att dessa musikanförare skulle få pension för den högre syssla, som de utan motsvarande avlöning haft att sköta, och det skälet, herr talman, har synts mig så bärande, att jag reserverat mig till förmån för motionen.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Winkler: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det har ju ofta under årens lopp förelegat motioner i bankoutskottet om att man skulle ge pension åt militärer eller andra tjänstemän efter en högre grad, men vi ha aldrig velat ge oss in på något sådant. Det är det ena motivet för utskottets ståndpunktstagande.

Det andra är, att jag icke tror det skulle vara lyckligt, om kammaren ginge med på något sådant, ty det skulle föra mycket betydande konsekvenser med sig för framtida behandling av motsvarande ärenden. Hittills har emellertid riksdagen i enlighet med bankoutskottets hemställan avslagit alla förslag i den riktningen.

Herr Lindberg: Jag förstår, att det icke är möjligt att mot ett nästan enhälligt bankoutskott vinna forståelse för min motion, men då den däri berörda frågan torde komma igen, skall jag be att få till protokollet anföra ett par synpunkter.

Bankoutskottet säger, att utskottet av principiella skäl måste ställa sig avvisande mot motionärens krav, att de av honom omnämnda sex musikanförare skola vara berättigade att uppbära musikfanjunkares pension. Utskottet håller nämligen på att en pension till statstjänare bör beräknas på den uppburna lönen. Jag vill säga, att jag icke har några invändningar att göra mot detta skäl i allmänhet, men jag tror, att det kan finnas undantagsfall, då denna princip icke kan upprätthållas, och jag menar, att ett sådant undantagsfall föreligger just nu.

Jag ber att få peka att dessa musiksergeanter, som ha varit musikledare, haft att bära ansvaret för respektive musikkårer. De ha haft ett mycket krävande arbete, därför att det åvilat dem att utbilda musikanter, och vid dessa musikkårer har det varit mycket hastiga ombyten av personal. När man läser vad arméförvaltningens civila departement anført, finner man, att ett skäl för ett avstyrkande av motionen är, bland annat, att vid genomförandet av 1914 års härordning hade man icke tänkt sig, att musikunderofficerarna vid trängkåren skulle påläggas arbetsuppgifter, motsvarande dem, som tillkommo innehavare av de på åtskilliga andra truppförbandsstater uppförda musikfanjunkarbestedningarna. Jag vet verkligen icke, hur man tänkte i denna sak vid uppgörandet av 1914 års härordning, men vad jag vet är, att dessa musik-

*Ang.
rätt för sex
musikanförare
att uppbära
musik-
fanjunkares
pension.
(Forts.)*

Ang.
rätt för sex
musikanförare
att uppbära
musik-
janjunkares
pension.
(Forts.)

kårer behöva ledare — det ligger i sakens natur — och vad jag vet är också, att dessa ledare icke utöva anförarskapet på grund av ett frivilligt åtagande utan därför att det ingått i deras tjänsteplikt. Jag kan alltså icke godkänna det skäl, som anförts av denna myndighet.

Det är vidare, såsom herr Lovén säger på det sättet, att vad som gör, att man i detta fall måste finna goda skäl föreligga för en förhöjning av pensionsförmånen är, att det icke begärts annat, än att ifrågavarande pensionärer skola erhålla pension på de beställningar, som de faktiskt innehåft och alltså i förhållande till det ansvar, som de burit, och det krävande arbete, som de haft att utföra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 10—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Den av utskottet gjorda anmälan lades till handlingarna.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 41—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ifråga-
satt understöd
åt studeranden
P. G. Halén.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 52*, angående understöd åt studeranden P. G. Halén, yttrade:

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att denna punkt måtte återremitteras till utskottet. Samma yrkande har framställts i första kammaren. Det har nämligen tillkommit en omständighet, som gör, att utskottet behöver se på detta ärende en gång till.

Vidare anfördes ej. Med bifall till det av herr Bäcklund gjorda yrkandet beslöt kammaren återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Punkterna 53 och 54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. pension
åt förre
skraddaren C.
J. Hedlund.

Punkten 55, angående pension åt förre skraddaren C. J. Hedlund.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 50, hade herr *Andersson* i Stockholm föreslagit, att riksdagen måtte bevilja förre skraddaren vid Livregementets grenadjärers intendenturverkstäder *Carl Julius Hedlund* en årlig pension

av 740 kronor att, med avdrag av 500 kronor, som till Hedlund utbetalats i form av gratifikation, utgå från och med den 1 mars 1926.

*Ang. pension
åt förre
skräddaren C.
J. Hedlund.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Borggren, Bäcklund* och *Höglund* i Göteborg hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att förre skräddaren vid Livregementets grenadjärers intendenturverkstäder Carl Julius Hedlund finge från och med den 1 januari 1929 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 648 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Det föreligger vid denna punkt i utskottets hemställan en reservation. Utskottet har gått in för ett avslag på den väckta motionen om pension å 740 kr. å f. d. skräddaren vid Livregementets grenadjärers intendenturverkstäder Carl Julius Hedlund. Det förhåller sig så, att Hedlund på grund av sjukdom är oförmögen att för framtiden genom eget arbete försörja sig. Han har under sin krafts dagar fullgjort ett arbete i statens tjänst under så pass lång tid, att man har anledning anse, att han bör komma i åtnjutande av pension från staten och alltså någon hjälp för uppehållande av livet under sina återstående dagar. Med hänsyn till de skäl, som i motionen anförts beträffande pension för Hedlund, och med hänsyn till även de skäl, som reservanterna anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Bäcklund: Herr talman! Vid denna punkt i utlåtandet är fogad en reservation med hemställan, att Hedlund måtte under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 648 kronor. Arméförvaltningens intendenturdepartement har i yttrande till Kungl. Maj:t föreslagit, att pensionen till Hedlund skulle utgå med ett belopp av 720 kronor. Kungl. Maj:t har i anledning av statskontorets yttrande icke bifallit detta utan medgivit att till honom finge utbetalas ett belopp av 500 kronor såsom gratifikation en gång för alla. Vi ha ansett, att när mannen avgått på grund av sjukdom och haft en lång tids tjänstgöring även om den icke varit alltför lång tid, eller ungefär 14 år, borde han komma i åtnjutande av pension. Vi ha i reservationen minskat det belopp, som arméförvaltningens intendenturdepartement föreslagit från 720 kronor till 648 kronor och jag hemställer, herr talman, då jag anser det med rättvisa och billighet förenligt, att denne man blir tillerkänd pension, att andra kammaren måtte bifalla den vid punkten fogade reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag brukar för min del icke gå emot dessa små pensioner, men jag tycker, att denne man var litet för gammal, när han började sitt arbete, och att han varit litet för kort tid i arbete för att kunna komma i åtnjutande av pension. Vi skola komma ihåg, att han var 51 år gammal, när han började arbeta i sin sista anställning och att han endast arbetat där i 12.5 år. Om vi börja gå in för att pensionera människor efter så kort tjänstgöringstid och sedan de börjat arbeta i statens tjänst vid så hög ålder, skulle det sannerligen bli många människor i detta land, som skulle komma i åtnjutande av pension.

Ang. pension
åt förra
skräddaren C.
J. Hedlund.
(Forts.)

Jag anser icke, att det finns tillräckliga skäl för att pensionera denne man, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borggren: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som den föregående talaren sade, att denne man var ganska gammal, när han började arbeta i statens tjänst. Han var nämligen 51 år. Det är emellertid något, som icke han egentligen borde lida för, att han blev antagen vid så hög ålder, utan jag anser för min del, att den myndighet, som sköter om dessa anställningar, borde ha lämnat vissa upplysningar eller också borde ha anställt någon yngre. Nu har denne haft en ganska hög lön, ända upp till 1,900 kronor förutom dyrtidstillägg, och därtill säger man i utlåtanden här från olika myndigheter, att han har skött sig på ett utmärkt och prägtigt sätt. Det är detta, som har givit mig anledning att vid denna punkt avge en reservation, där jag hemställer, att någon pension skulle beredas mannen i fråga.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt av utskottets utlåtande.

Herr Andersson i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag måste för min del säga, att den omständigheten, att mannen i fråga var 51 år gammal, när han anställdes, borde i och för sig icke utgöra något skäl, varför han icke skulle få någon pension. Hade han icke råkat ut för den sjukdom, som nu har gjort honom oförmögen till arbete, skulle han givetvis haft möjlighet att fortsätta, till dess han uppnått både de 15 och 20 tjänsteår, som man eljest brukar räkna med såsom grund för beviljandet av pension. Det är ingenting ovanligt, att en man vid truppförbandens skrädderverkstäder kan arbeta, tills han uppnått bortåt 70 års ålder. Det ges en mängd exempel på detta. Det är endast sjukdomen, som har förhindrat Hedlund att fortsätta arbetet i statens tjänst. Hade han haft möjlighet att fortsätta några månader till, skulle det icke ha rätt några delade meningar om huruvida han skulle få pension eller icke.

Mig förefaller det, som om det är en orimligt stor skillnad mellan en gratifikation på 500 kronor för något över 14 tjänsteår och det belopp, som man eljest beviljar män, som nått upp till 15 års anställning. Under den tid, han har kvar att leva, lär det väl i alla fall, även om man i allmänhet icke är beredd att taga hänsyn till sådana saker, vara lättare för honom med den sjukdom han har att draga sig fram, för den händelse staten beviljar honom det belopp, som reservanterna ha föreslagit, än om han skall vara hänvisad att av fattigvården erhålla något understöd och i övrigt draga sig fram under umbäranden.

Jag håller före, herr talman, att den omständigheten, att sjukdomen har brutit denne mans arbetskraft, innan han uppnått 15 års tjänsteår — det fattas ju för övrigt endast några månader till detta — bör icke för riksdagen utgöra ett skäl att lämna honom fullkomligt utan stöd från statens sida.

Med hänsyn till dessa skäl ber jag att få vidhålla det yrkande, som jag tidigare har framställt.

Herr Winkler: Herr förste vice talman! Det är ju så behjärtansvärda framställningar i alla dessa motioner, men bankoutskottet är alldeles nödsakat att i någon mån pröva framställningarna. Denna fråga behandlades i utskottet redan den 25 februari, då den föranledde preliminärt beslut, och det är så pass länge sedan, att man icke kan komma ihåg varenda detalj. Framställningen var emellertid avstyrkt av statskontoret. Jag ber särskilt att få påpeka, vad herr Paulsen redan har anfört, nämligen att denne man var 51 år, när han anställdes. Meningarna äro delade, huruvida han varit

anställd i 12.5 eller 14 år i statens tjänst. Det beror på om man lägger till den tid, som han tjänstgjort på annat håll i statens verk för mycket lång tid tillbaks. Vi bruka emellertid icke gå med på pensioner åt personer, som ha varit så kort tid i statens tjänst. *Ang. pension åt förre skräddaren C. J. Hedlund.*

(Forts.)

Nu säger herr Borggren, att man borde i stället låta bli att engagera personer, som äro över 50 år gamla. Det är alldeles riktigt, men jag undrar, om icke det skulle bli än mera olägligt för många människor, som kunna utföra ett visst arbete under några år framåt, kanske under 5 eller 10 år, om man helt avstänger dem från möjligheten att få arbete i statens tjänst. Jag tror därför, att det är bättre att förfara som hittills, att med försiktighet engagera så pass gamla personer i statens tjänst, men att då det sker, alldeles tydligt säga ifrån, att de icke kunna påräkna någon pension. Sedan få de själva bestämma, om de vilja taga emot arbetet eller ej.

Skulle man däremot införa ett system, där även personer, som börjat sin tjänst hos staten vid 50 års ålder eller därutöver, skulle få pension, skulle det bli en fullkomlig rusning av arbetssökande av denna ålder. Meningen är ju, att man skall ge pension åt dem, som varit 35 år i tjänst, och att man i andra fall skall förfara med stor försiktighet. I vanliga fall skall vederbörande dock ha minst 20 års tjänstetid, och någon gång har man gått ned till 17 à 18 år men icke därunder. Det måste då vara mycket betänkligt att nu bevilja pension åt en person, som endast haft en tjänstetid av 12.5 år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Höglund** i Göteborg: Herr talman! Då den föregående ärade talaren framhöll, att man icke brukar bevilja pension åt personer med så kort tjänstetid, som här är fallet, vill jag gentemot honom säga, att det dock icke är första gången, som man gjort det, när det har förelegat ömmande omständigheter, såsom det gör i detta fall. Man har därvidlag också beviljat en summa ungefär motsvarande den, som reservanterna här ha gått in för.

Då denna fråga första gången behandlades i utskottet, förelåg intet medel-löshetsintyg, och någon av utskottets medlemmar var av den uppfattningen, att vederbörande kanske hade förmögenhet. Emellertid har sedan dess ett sådant intyg kommit utskottet till handa, och därav framgår, att mannen är fullständigt medellös.

Jag menar alltså, att riksdagen bör i detta fall liksom i andra, då det förefunnits ömmande omständigheter, lägga billighetshänsyn på saken och bevilja vad reservanterna här ha föreslagit.

Av herr Winklers anförande ha ju herrarna i alla fall fått en uppfattning om hur ytterst noga och strikt utskottet är, när det går att granska dessa ärenden. Det var en talare en gång, som under en debatt om dessa pensioner framhöll, att många gånger är man så noga, att det skall vara så utskrapat i skafferiet, att rättorna gå omkring med tårar i ögonen, för att man skall vara färdig att gå med på pension. Så långt har det närapå gått i detta fall.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag vill endast peka på, att för ett par minuter sedan, vid punkt 50, avslogo vi en motion om pension till en daglönare, som hade 23 tjänsteår och som på grund av hälsoskäl måst avgå.

Herr talman! Jag ber att än en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Fallet är, att mannen blivit sjuk. Det omtalas i arméförvaltningens intendentsdepartements yttrande, som finnes bland

*Ang. pension
åt förre
skräddaren C.
J. Hedlund.
(Forts.)* handlingarna, att han enligt för honom utfärdat läkarbetyg på grund av för-
lamning av vänstra armen och vänstra benet är till arbete oförmögen, och att
denna hans arbetsoförmåga sannolikt kommer att bli för framtiden bestående.
Det är icke, som utskottets ärade vice ordförande sade, att alla myndigheter av-
styrkt denna pension. Arméförvaltningens intendentsdepartement har i stället
föreslagit 720 kronor, alltså ett högre belopp än vad reservanterna gå med på. Vi
dela den uppfattningen, att myndigheterna icke böra anställa personer i statens
tjänst, som äro så gamla som t. ex. 51 år. Men det är en sak för sig. Här hava
myndigheterna gått in för att anställa en person. Då denne har tjänat i 14 år,
blir han sjuk. Då får man icke taga hänsyn till, att myndigheterna förfarit
på detta sätt vid anställningen, utan till personens tjänstetid och sjukdom. Det
hava reservanterna gjort. Jag kan i detta sammanhang påpeka, att om personen
i fråga varit ordinarie befattningshavare i statens tjänst, hade han fått 75 pro-
cent av full pension, om han måst avgå på grund av sjukdom, detta även om
han varit anställd endast ett år. När det är så, tycker jag verkligen, att skä-
len ligga rätt starka för ett bifall till denna pensionsframställning. Det gäller
ju avgång på grund av sjukdom. Hade det varit av annan orsak, som han av-
gått efter 14 års anställning, skulle jag icke hava talat för pension. Men när
det är på grund av sjukdom, då han är förlamad och oförmögen till arbete för
framtiden, ställer det sig litet annorlunda.

Herr talman! Jag tycker, att det finnes fullt fog att vidhålla det yrkande,
som jag förut framställt om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Olson* i Göteborg.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde
propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels
ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservatio-
nen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande
ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr *Winkler*, i anledning varav efter
given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt an-
slogs:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bankoutskottets hemställan i punk-
ten 55 av utskottets förevarande utlåtande nr 24, bifaller den vid punkten
fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voterings-
propositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning
av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-
propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

*Ang. ifråga-
satt pension åt
förmannen J.
V. Åkerlund.* Härpå föredrogs *punkten 56*, angående pension åt förmannen *J. V. Åker-*
lund. Därvid yttrade:

Herr **Borggren**: Herr talman! Det är vissa omständigheter, som giva mig
anledning att yrka återremiss till utskottet av denna punkt. Samma yrkande
kommer att framställas i första kammaren. Jag hemställer alltså, herr tal-
man, om återremiss av punkten.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt återförvisa punkten till utskottet för
ny behandling.

Punkterna 57—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61, angående pension åt förre timmermannen K. E. Pettersson-Tapper.

*Ang. pension
åt förre tim-
mermannen
K. E.
Pettersson-
Tapper.*

I en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm väckt motion, nr 268, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att tillerkänna *K. E. P:son Tapper* en årlig pension av, tillsammans med det belopp han uppbure från riksförsäkringsanstalten, 1,000 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, då han entledigades från sin anställning vid varvet, samt att från det pensionsbelopp, Tapper enligt sådant beslut skulle äga att uppbära, skulle avräknas den summa, han erhållit i avskedsersättning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr talman! Den motion, som här av mig framförts, om pension åt förre timmermannen K. E. Pettersson-Tapper, har tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Det förhåller sig så med denne man, att han råkat ut för olycksfall i arbete å kronans varv i Stockholm. Han har av riksförsäkringsanstalten fått sig tillerkänd en livränta på 320 kronor, motsvarande 20 procents nedsättning i arbetsförmågan, detta ehuru han är fullkomligt oförmögen till arbete och sålunda urståndsatt att genom eget arbete försörja sig. Den omständigheten, att riksförsäkringsanstalten räknat endast 20 procents nedsättning av arbetsförmågan, beror enligt riksförsäkringsanstaltens egna uppgifter på, att det i övrigt skulle anses, att nedsättningen i arbetsförmågan skulle vara beroende av sjukdom eller svaghet, som medverkat till denna fullständiga nedsättning av arbetsförmågan i samband med det inträffade olycksfallet. Ostridigt är emellertid, att, därest icke Tapper råkat ut för olycksfallet, hade han haft arbetsförmågan kvar fortfarande, åtminstone delvis. Ty då han anställdes vid flottans varv, var han enligt läkares intyg frisk och fullt arbetsför. Alltså var han före olycksfallet fullt arbetsför och hade fulla möjligheter att genom eget arbete försörja sig.

När Tapper en tid varit oförmögen till arbete och under den tiden åtnjutit sjukavlöning från kronovarvet, blev han sedermera uppsagd, efter det kungörelsen om avskedsersättning och förtidspensionering trätt i kraft. I denna kungörelse har, såsom också i motionen erinrats om, föreskrivits, att de arbetare, som skola komma i åtnjutande av denna kungörelses förmåner, skola vara övertaliga på grund av den indragning, som skulle ske i anledning av 1925 års beslut i försvarsfrågan. Denne man hade emellertid icke på något över två år före denna kungörelses trädande i kraft varit arbetsför och sysselsatt vid kronovarvet, detta beroende på olycksfallet. Efter det kungörelsen trätt i kraft, förklarade man honom övertalig på grund av indragningen. Att man på detta sätt förklarat denne man, som var utan all arbetsförmåga och utan förutsättningar att försörja sig, övertalig på grund av indragningen, betraktar jag som en onaturlig sak därför att indragningen ju är en följd av arbetsbrist. Men arbetsbristen i och för sig kan ju icke göra en man övertalig, som icke har möjligheter att utföra något arbete. Jag håller före, att tillämpningen av denna kungörelse på Pettersson-Tapper är en tillämpning, som icke varit avsedd vid kungörelsens utfärdande. Det var icke deras avsikt, som deltog vid utarbetandet av dessa bestämmelser. Jag var också i tillfälle att taga del i detta arbete. Vi beräknade, att det skulle vara de, som blevo övertaliga på grund av indragningen, som

Ang. pension
åt förre tim-
mermannen
K. E.
Pettersson.
Tapper.
(Forts.)

skulle komma i åtnjutande av de i kungörelsen angivna förmånerna, men vi räknade icke med, att man skulle taga denna kungörelse som förevändning att skilja en man från statens tjänst och fränkänna honom de förmåner, som han eljest rimligen borde komma i åtnjutande av. Han fick den avskedsersättning, som är angiven i utskottets utlåtande, alltså ett belopp på 2,100 kronor. På detta belopp har han fått draga sig fram under den tid, som förflutit. Men en summa på något över 2,000 kronor, som utbetalts för ett par år sedan, är givetvis nu förbrukad. Han saknar medel till sin försörjning. Frågan är, huruvida fattigvården skall taga hand om honom eller han ändå skall söka draga sig fram under stora ekonomiska svårigheter, trots att hans tillstånd är förorsakat av olycksfall i statens tjänst, som gjort honom fullkomligt oförmögen till arbete. Jag kan icke frångå, att staten i detta fall måste hava skyldigheter. Då riksförsäkringsanstalten på grund av de formella skäl, som föreligga, icke ansett sig kunna tillerkänna honom den livränta, som eljest utgår till dem, som på grund av olycksfall bliva helt oförmögna till arbete, anser jag, att staten på något sätt bör träda hjälpende emellan. Det är sålunda det skäl, som förelegat till att jag hos riksdagen hemställt om pension åt Tapper med ett belopp, som jag föreslagit. Jag har emellertid föreslagit, att från detta pensionsbelopp skulle avräknas den avskedsersättning, som utbetalats till Tapper. Han skulle icke få mera i ersättning från staten än om denna pension beviljats honom utan tillämpning av kungörelsen om avskedsersättning, som enligt mitt förmenande oriktigt tillämpats i detta fall.

Med hänsyn till dessa skäl och till att jag anser, att staten har skyldighet att draga försorg om dem, som på grund av olycksfall i arbete i statens tjänst bliva oförmögna till arbete, så att de icke behöva blottställas för nöd och umbäranden eller överlämnas till respektive kommuners fattigvård, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig i ärendet väckta motionen.

Herr Winkler: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till bankoutskottets förslag i punkten 61. Det förhåller sig så med denne man, att han avskedats på grund av riksdagens antagande av 1925 års försvarsbeslut. Han har dock fått 2,100 kronor i ersättning, och han har en livränta på 320 kronor på grund av sjukdom. Han har endast varit i statens tjänst i tio år.

Riksdagen prövade detta ärende i fjol. Jag tycker, att det är onödigt att i år upprepa alla dessa utlåtanden, då icke några nya omständigheter hava kommit fram, som kunnat ändra bankoutskottets mening. Om vi bevilja pensionen, skulle det medföra en mängd omprövningar av framställningar från alla dem, som på grund av inskränkningarna av militärtjänsten blivit avskedade och fått den av riksdagen bestämda ersättningen.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Frågan var, som sagt, före i fjol.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Den uppgift, som herr Winkler kom med, att riksdagen skulle tvingas att ompröva alla fall, där ersättning utbetalats till sådana, som avskedats på grund av indragning, kan icke vara riktig, därför att, såvitt jag känner till — och jag har följt alla avskedanden ganska noga — har man icke i något fall avskedat en man och betraktat honom som övertalig på grund av brist på arbete, trots att han icke under två år före avskedandet och heller icke vid avskedandet haft möjlighet att arbeta. Detta är ett fall, som icke tidigare förekommit och troligen icke heller kommer att vid något tillfälle förekomma. Det är det enda fallet. En omprövning av övriga fall behöver alltså icke ske.

När herr Winkler säger, att denne man har fått något över 2,000 kronor, vill jag fästa uppmärksamheten på, att det förflutit mer än två år sedan dess. Själv är han i femtioårsåldern, och att han skulle leva på dessa 2,000 kronor jämte 320 kronor om året i livränta är orimligt att begära. Ty sjukdomen består i benen. Det gör, att det är icke omöjligt, att han lever i många år till. Men han kan icke försörja sig med de belopp, som det talades om från herr Winklers sida.

*Ang. pension
åt förre tim-
mermannen
K. E.
Pettersson-
Tapper.
(Forts.)*

Då jag fortfarande har den uppfattningen, att staten till de arbetare, som förolyckats i statens tjänst, bör lämna ersättning och visa en smula ansvar för den vid statens arbetsplatser sysselsatta arbetskraften, håller jag, herr talman, fast vid det yrkande, som jag framställt, alltså om bifall till den av mig väckta motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 62.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 63, angående pension åt skomakeriarbetaren P. J. Svedberg.

I en inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Stockholm och *Hedlund* i Östersund väckt motion, nr 271, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att skomakeriarbetaren vid Norrlands artilleriregementes intendenturverkstäder *Per Johan Svedberg* skulle från och med månaden näst efter den, då han avgått från anställningen, åtnjuta en årlig pension, vilken tillsammans med honom tillkommande pension från Vadstena krigsmanshuskassa utgjorde 900 kronor.

*Ang. pension
åt skomakeri-
arbetaren P.
J. Svedberg.*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr talman! Den motion, som väckts av herr *Hedlund* i Östersund och mig, avser att bereda pension åt en skomakeriarbetare, som dels varit anställd i en av statens skomakeriverkstäder tio år och dels har varit anställd i armén i övrigt, så att han räknar en sammanlagd anställningstid av ungefär 35 år i statens tjänst. Det har gjorts en framställning från vederbörande förvaltningsmyndighet om pension åt denne man. Men man har från de statliga myndigheternas sida icke prövat denna hemställan. Det var fråga om att tilldela honom en gratifikation. Men man har då ansett, att det i stället borde motionsvis framföras förslag om pension åt honom. En tjänsteman i försvarsdepartementet har givit den upplysningen och sagt, att i så fall borde ansökningen återkallas. Man skulle alltså från Kungl. Maj:ts sida icke pröva framställningen, utan det skulle motionsvis i riksdagen begäras pension.

Såvitt jag har mig bekant, har en mängd fall förekommit i fråga om förtidspensionering, där man räknat dels anställningen som arbetare vid truppförbandets verkstad och dels den i övrigt föreliggande anställningstiden som grund för pensionen. Det har beviljats pensioner efter dessa grunder. Att nu avslå den hemställan, som gjorts i motionen, skulle innebära, att denne man för de senare tio åren, då han arbetat i statens tjänst, icke skulle få räkna något vederlag utan endast komma i åtnjutande av ersättning från Vadstena krigsmanshuskassa. I detta fall kan man icke tala om, att det föreligger endast

Ang. pension
åt skomakeri-
arbetaren P.
J. Svedberg.

(Forts.)

en kort anställningstid, utan det är en anställningstid i statens tjänst, som väl motiverar ett pensionsbelopp till honom, som kan bereda honom bättre försörjning än enbart understödet från Vadstena krigsmanshuskassa.

Jag kan säga, att han själv och även en del av kamraterna på hans arbetsplats haft den uppfattningen, att han avskedats på grund av indragning, alltså på grund av 1925 års försvarsbeslut, och att han därför borde åtnjuta ersättning enligt den kungörelse, som i detta fall gäller. Regementschefen har emellertid haft en annan mening, och därför har man ansett frågan böra prövas på annat sätt. Då frågan föreligger på detta sätt till riksdagens prövning, anser jag, att riksdagen bör träda in och lämna det bidrag, som i motionen föreslagits.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Hedlund i Östersund väckta motionen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag skall be att kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 64—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. pension
åt f. d. provin-
sialläkaren
O. Montell.

Punkten 74, angående pension åt f. d. provinsialläkaren O. Montell.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 151, inom första kammaren, av herr *Hansén m. fl.* och den andra, nr 264, inom andra kammaren, av herrar *Grapenson* och *Lundström*, hade föreslagits, att riksdagen måtte medgiva, att f. d. provinsialläkaren *Otto Montell* finge, räknat från och med den 13 maj 1927, under sin återstående livstid uppbära, utöver honom författningsenligt tillkommande pension, en årlig tilläggspension å allmänna indragningsstaten av 1,500 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Wikström*, som yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Lundström: Herr talman! Den motion, som i riksdagens bägge kamrar väckts för beredande av tilläggspension åt f. d. provinsialläkaren Montell var föremål för behandling vid 1928 års riksdag i anledning av ett utav Kungl. Maj:t framställt förslag, vilket i fråga om sammanlagda pensionsförmånerna överensstämmer med vad motionärerna nu ifrågasatt. Denna proposition blev emellertid avslagen. Det kan då synas anmärkningsvärt att ärendet åter i form av motion förelägges riksdagen. Motionärerna hava emellertid framlagt några nya skäl, som tala för ett bifall till framställningen, och under debatten vid ärendets behandling i fjol framlades av dåvarande socialministern vissa synpunkter, vilka då föranledde ett par av bankoutskottets ledamöter att medgiva, att, därest dessa synpunkter framförts i propositionen, de säkerligen intagit en annan ståndpunkt vid ärendets utskottsbehandling. Vad motionärernas synpunkter beträffar ha dessa delvis återgivits i bankoutskottets utlåtande. Det är emellertid ytterligare några synpunkter, vilka enligt mitt förmenande göra att — förutom rent sakliga — starka billighetsskäl tala för ett bifall till

motionen. Hade nämligen doktor Montell med åsidosättande av det intresse för sin hembygd, vilken låg honom varmt om hjärtat, endast fem år tidigare sökt och erhållit provinsialläkarbeställning på annan ort, skulle han kommit i åtnjutande av full pension såsom provinsialläkare. Hade han å andra sidan bibehållit sin befattning som lasarettsläkare tills i fjol, skulle han ha erhållit en pension av 6,000 kronor om året. Det kan inte anses vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att Montell, som således såsom lasarettsläkare och provinsialläkare ägnat största delen av sitt liv i det allmännas tjänst, vid uppnådd pensionsålder inte skulle komma i åtnjutande av högre pension, än som motsvarar tre fjärdedelar av den pension, som utgår till sådan befattningshavare. Den omständigheten, att doktor Montell så länge kvarstått på sin post såsom lasarettsläkare, skulle jag vilja framhålla såsom en särskild merit, vartill hänsyn bör tagas. De förhållanden, under vilka en läkare i dessa bygder fick arbeta, lockade inga sökande till befattningarna i fråga, än mindre föranledde de befattningarnas innehavare att kvarstå längre än förhållandena krävde.

Vad den principiella sidan av saken beträffar, framhöll vid ärendets behandling i fjol dåvarande socialministern, att riksdagen redan tidigare beviljat tilläggspension i liknande fall. Särskilt nämndes ett fall, som i påfallande grad liknar det fall, som det här gäller. Det gällde då en professor vid Karolinska institutet, som för att få full pension fick tillgodoräkna sig sin tjänstgöring såsom lasarettsläkare. Nu gäller det en provinsialläkare, för vilken begäres, att den tjänstgöring han haft såsom lasarettsläkare skall tillgodoräknas honom för erhållande av fyllnadspension. I bägge fallen var tjänstgöringen såsom lasarettsläkare ungefär lika lång.

Med hänsyn till dessa omständigheter, och då detta säregna fall icke torde kunna medföra några allvarliga konsekvenser, hemställer jag, herr talman, om bifall till reservationen.

Med herr Lundström förenade sig herrar *Wikström* och *Nilsson* i Antnäs.

Herr Borggren: Herr talman! Det torde nästan vara onödigt att hålla något längre anförande till förmån för utskottets hemställan. Vi behandlade ju denna fråga så grundligt vid föregående års riksdag, då t. o. m. socialministern framlade förslag om att denna provinsialläkare skulle erhålla tilläggspension till den pension, han för närvarande har. Jag tror inte man kan säga, att det kan vara med rättvisa och billighet överensstämmande, som den föregående ärade talaren yttrade, ifall man skulle gå in för en tilläggspension härvidlag, när det pensionsbelopp, som för närvarande utgår, utgör 4,536 kronor, och det har påvisats, att han fått fullkomligt, vad han är berättigad till, och att han icke kan få tillgodoräkna sig de tjänsteår, som han haft såsom lasarettsläkare. Jag tror, att denna fråga ligger så klar och tydlig på grund av föregående års behandling, att man nästan blir förvånad över att se motionärerna komma igen med en dylik motion. Men det är naturligtvis alldeles berättigat. Var och en har ju rätt att hålla på, om han tror att han kan vinna något därmed. Jag tror inte det behöves förvåna motionärerna, att utskottet intagit precis samma ståndpunkt, som det intog föregående år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 75—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. pension
åt förre järn-
vägsarbetaren
O. Åkesson.*

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 80*, angående pension åt förre järnvägsarbetaren O. Åkesson, yttrade

Herr Bäcklund: Herr talman! Vid denna punkt ha herr Borggren och jag fogat en reservation. Vi hade bråttom i utskottet, som ju har många ärenden att behandla, och vi ha inte observerat ordalydelsen i motionens kläm, där det inte står angivet något visst belopp utan endast hänvisas till författningar och dylikt. Då motionen icke angivit något visst belopp, kan man ju av formella skäl icke yrka bifall till reservationen, vilket är motionärens fel, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 81—83.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. pension
eller understöd
åt förre
arbetaren K.
A. Johansson.*

Härpå föredrogs *punkten 84*, angående pension eller understöd åt förre arbetaren K. A. Johansson. Därvid anförde

Herr Bäcklund: Herr talman! Det föreligger här precis samma förhållande som beträffande punkten 80. Motionärerna ha enligt min uppfattning här begått precis samma fel, då de icke angivit något visst belopp, och därför kan man inte yrka bifall vare sig till motionen eller reservationen. På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 85 och 86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. pension
åt justeraren
E.S. Tengelin.*

Punkten 87, angående pension åt justeraren av mått och vikt E. S. Tengelin.

I en till riksdagen avlåten, den 15 februari 1929 dagtecknad proposition nr 148 hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att justeraren av mått och vikt *Ernst Seloni Tengelin* finge från och med månaden näst efter den, under vilken hans förordnande såsom justerare upphörde, från allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid åtnjuta en årlig pension av 2,800 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Mora m. fl. väckt motion, nr 399, vari föreslagits, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till förevarande motion måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Winkler*, *Borggren* och *Lovén* yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och avslag å den i ämnet väckta motionen.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

*Ang. pension
åt justeraren
E.S. Tengelin.
(Forts.)*

Herr Winkler: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte tvenne kamrater fogat en reservation.

Det förhåller sig nämligen så, att detta förslag till understöd baseras på en kungl. proposition nr 148, och såväl mynt- och justeringsverket som statskontoret ha tillstyrkt förevarande framställning. Jag hemställer därför om bifall till reservationen. Det förhåller sig nämligen så, att Tengelin är justerare i Malmö, och jag känner mycket väl till hans verksamhet. Han blir i år 76 år gammal och har varit justerare i inte mindre än 35 år. Nu kan det visserligen påstås, att han inte är statstjänsteman, men han är inte heller någon privat näringsidkare och ej heller kommunalanställd. Då hans tjänst lyder under mynt- och justeringsverket, anser jag, att han bör kunna anses såsom statstjänsteman, även om han inte haft lön utan endast arvode för de av honom utförda justeringar enligt taxa som av Kungl. Maj:t fastställts efter mynt- och justeringsverkets hörande. Han har visserligen haft rätt stor inkomst, omkring 10,000 kronor om året, men även statstjänstemän med 10,000 kronors årlig inkomst och däröver få ju pension. Mynt- och justeringsverket har bland annat anfört, att tjänstepensionsunderlaget för en tjänsteman i 21:a lönegraden utgör 4,200 kronor men att, då justerare icke erlägga bidrag till kostnaden för beredande av pension åt dem, beloppet av eventuell pension åt Tengelin skäligen bör bestämmas till $\frac{2}{3}$ av ovannämnda tjänstepensionsunderlag, eller sålunda 2,800 kronor.

Nu kommer därtill, att mannen befinner sig i fattiga omständigheter. Han är, såsom jag förut nämnde, snart 76 år gammal och har därtill en sjuk hustru. Det är väl ändå bra hårt, om han, som står statstjänstemännen så nära, inte skall kunna få en så obetydlig pension som den föreslagna, eller 2,800 kronor. Jag har därför yrkat bifall till propositionen redan i utskottet, och jag skall be att få göra det även här. Nu är det visserligen sant, att detta är den första justerare, som vi skulle bevilja pension, och att detta skulle kunna draga med sig, att vi även måste bevilja pension åt andra justerare. Jag tror emellertid, att det inte är någon fara för att så skall bli fallet, ty de flesta justerare innehava statstjänst vid sidan av sin justerarebefattning eller också ha de innehaft sådan. De äro ofta pensionerade officerare eller dylikt, och därför är det, såsom mynt- och justeringsverket påpekar, meningen att på ett eller annat sätt reglera dessa justerares avlöning och arvoden och i sammanhang därmed framkomma med förslag om pension. Något sådant förslag föreligger emellertid icke, och i varje fall är det så, att riksdagen får pröva varje särskilt fall för sig. Det är visserligen sant, att vi förut prövat samma ärende, framfört av enskilda motionärer, och att vi då avslagit det, men detta skedde på grund av att vi ansågo, att ärendet borde prövas av Kungl. Maj:t innan man på en enskild motionärs förslag kunde bevilja pension åt en justerare.

Herr talman, jag vill icke upptaga kammarens tid längre utan ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Wikström: Herr talman! Jag skall endast i allra största korthet be att få erinra om, att denna grupp av befattningshavare tjänstgör mot särskilda arvoden. I regel få dessa befattningar räknas såsom bisysslor. Vederbörande befattningshavare ha icke haft tillräcklig sysselsättning för att de skulle kunna anses utgöra normal tjänstgöring. Därför ha också arvodena uppgått till sådana belopp, att de beräknats utgöra täckning även för saknaden av pension. De ha sålunda varit avpassade så, att det varit avsikten att de skulle pensionera sig själva. Nu är den ifrågavarande mannen 75 år

*Ang. pension
åt justeraren
E.S. Tengelin.
(Forts.)*

gammal. Jag tillåter mig emellertid erinra om att enligt vanliga regler får ju en statstjänsteman avgå vid omkring 65 års ålder. Denne man har fått fortsätta i utövandet av sin tjänstgöring i ytterligare 11 år och därvid åtnjutit en ersättning, som överstigit 10,000 kronor om året vid denna tid, då en statstjänsteman eljest skulle varit skyldig att upphöra med sin tjänstgöring. Enbart denna övertjänstgöring, så att säga, utöver normal pensions-tid och de inkomster, som följt därmed, borde anses utgöra tillräcklig ersättning i detta avseende. Med hänsyn härtill och då det är tämligen visst, att en pensionering av ifrågavarande befattningshavare skulle komma att väcka anspråk även från andra inom samma kår, vilkas framställningar då bleve svåra att avvisa, hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Jag ber, att ett ögonblick få taga kammarens tid i anspråk för denna pensionsfråga.

1926 års riksdag hade att behandla en framställning om utredning rörande pensionering av justerarna av mått och vikt. Med hänsyn till att den pågående utredningen rörande revision av bestämmelserna om ersättning för dessa personer icke hade slutförts, biträdde riksdagen icke denna framställning. Nu har emellertid Kungl. Maj:t i november föregående år utfärdat förordning om en definitiv taxa för dessa justerare, avsedd att ersätta de provisoriska bestämmelser, som tidigare varit gällande. Jag tror knappast, att någon här i kammaren har den uppfattningen, att dessa personer någonsin komma att få lön på vanligt sätt, utan det nuvarande systemet med arvoden för deras förrättningar torde så lång tid framåt som man kan överskåda förhållandena komma att bliva bestående. Vid sådant förhållande har ju den oklarhet med avseende å justerarnas ersättningsförhållanden, som tidigare bestått, blivit undanröjd.

Nu får jag i det föreliggande fallet säga, att jag med full vetskap om riksdagens då uttalade mening — som finnes angiven i statskontorets yttrande, intaget i den kungl. propositionen — ansett hinder icke böra möta att under numera inträdda förhållanden i ett särskilt fall bevilja en dylik justerare pension, naturligtvis om omständigheterna i övrigt tala till förmån därför. Konsekvenserna av ett sådant förfaringsätt kunna icke bli av oroväckande art, ty den till numerären lilla kår, det här gäller, består, vad flertalet angår, av personer, som ha pension i egenskap av före detta statstjänstemän och som alltså icke komma i fråga för någon särskild pensionering. Det är endast ett mindre antal av dem, som icke haft någon statstjänst, och så är fallet med denne 75 eller 76 år gamle man, som under 35 års tid uteslutande ägnat sig åt denna verksamhet utan några andra bisysslor och som nu, utan förmögenhet, aldrig och med ganska behjärtansvärda familjeförhållanden har gjort framställning om en pension. Jag erkänner, att själva beloppet kan diskuteras, men själva principen kan icke vara farlig, och den fruktan, som lär hava framkommit inom bankoutskottet med avseende å principens konsekvenser på andra områden än det nu föreliggande, kan jag icke tillmätta någon betydelse. Veterinärerna exempelvis, som i detta sammanhang blivit nämnda, äro ju avlönade dels av staten och dels av landstingen; visserligen ha de även vissa taxor för sina förrättningar, men denna kårs pensionsfråga ligger icke till på samma sätt, som mynt- och justerarnas göra. Således finner jag omständigheterna i detta fall vara sådana, att bankoutskottet, om det hade sett litet närmare i papperen och gjort sig förtroget med de data, som jag införskaffat rörande kårens förhållanden, möjligen skulle ha kommit till ett annat resultat än utskottet nu gjort. Jag kan naturligtvis icke annat än uttrycka en förhopp-

ning, att kammaren skulle vilja behjärta denna fråga och överväga om det icke likväl vore möjligt att bifalla reservationen.

*Ang. pension
åt justeraren
E.S. Tengelin.*

(Forts.)

Herr Paulsen: Herr talman! Jag kan för min del icke vara med om att pensionera denne man. Han har icke haft statstjänst, har icke ägnat hela sin arbetskraft för statens räkning, och han har haft en inkomst under de sista tio åren av i genomsnitt över 10,000 kronor om året. Jag kan icke förstå, vart det skulle bära hän att pensionera under sådana förhållanden. Riksdagen har så sent som 1926 avslagit ett förslag om inrättande av ordnad pensionering för dessa justerare. Skulle vi då redan år 1929 gå in för att pensionera denne man, kan därav följa, att vi framdeles skola behöva pensionera personer i liknande ställning. Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Det är ju dock så, som vi kunna finna av utredningen i detta ärende, att det varit förslag om att en viss del av justerarnas löner skulle avsättas för att de möjligtvis en gång skulle bliva pensionerade, så att de kunde få någon pension på gamla dagar. Herr Wikström säger, att han egentligen skulle hava avgått vid 65 års ålder och att han fått lov att sitta kvar så många år ännu därför att hans pensionsförhållanden icke äro ordnade. Men, herr Wikström, han har i alla fall gjort skäl för sin lön under dessa år, och skulle han nu få pension, har väl icke någon förskräcklig riksolycka därmed skett. Det är väl bra mycket naturligare än att som herr Wikström begära ökad pension åt en provinsialläkare, som fått sin pension fullt ut. Där var herr Wikström framme och begärde ökad pension åt honom.

Nu säger herr Paulsen, att han icke haft statstjänst. Det är ju dock faktiskt att han haft det. Han har haft sådan i 35 år såsom justerare. Det kan icke hava några vidare konsekvenser med sig, ty man måste i varje fall undersöka, om en person haft en annan statstjänst, om han haft sysslan som biförtjänst eller pension från annat håll, men det har denne man icke haft. Nu har utskottet enhälligt gått in för att tillstyrka pension åt kontrollörer vid sockertillverkningen. Den befattningen är icke mera statstjänst än den här. Då det gällde dem, hördes icke några invändningar vare sig från herr Wikström eller från annat håll. Herr Paulsens stämman hördes icke här, när herr Forsberg i Hälsingborg fick pension för målningar han gjort. Det var icke någon statstjänst, men Forsberg fick pension för sin målning. Det hördes icke heller någon invändning från herr Paulsen, när kyrkoherden fick 24,000 kronor för sin blomsterodling. Det stod då så vackert i tidningarna: »Fyrtio år i rosornas tjänst.» — A la bonne heure, jag har ingenting emot det heller, men jag undrar, om icke 35 års tjänst som justerare för att se efter gamla mått och vikter kan uppväga 40 år i rosornas tjänst. Jag tycker, att denne man kan få sin väl förtjänta pension. Jag tycker, man hade kunnat opponera sig litet tidigare på andra ställen, det kunna herrarna skriva sig till minnes, när de invända, att detta icke är statstjänst, då det gäller en person som varit anställd i över 30 år.

Jag ber, herr talman, att att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Edberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag vill bara gentemot herr Lovén, när han säger, att denne man varit i statstjänst i 35 år, säga, att hade den mannen varit i statstjänst i dessa 35 år, hade vi icke här behövt debattera om denna sak, ty då hade hans pensionsfråga varit ordnad. Det borde vara ett tydligt bevis på att han icke varit i statstjänst. Vad sedan pensionen åt Fors-

*Ang. pension
åt justeraren
E.S. Tengelin.
(Forts.)*

berg beträffar, så brukar man ge pension åt sådana personer, som på ett eller annat sätt hedrat landet, och det var motivet till att han fick pension beviljad.

Herr Lovén: Herr Paulsen påstod, att om det varit statstjänst, hade vi icke behövt behandla denna kungl. proposition nu. Jo, det hade vi, ty vi behandla nu en oändlig mängd framställningar om pensioner till folk som haft statstjänst, såsom järnvägsmän och andra arbetare i statens tjänst, och vi hava just begärt att vissa frågor skola ordnas för beredande av pension åt personer som varit i statens tjänst.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin:** Herr talman! Riksdagen har för några år tillbaka beviljat pension åt en brännvinskontrollör. Det är också en person, som får sina inkomster i form av arvode. Det är ett fall, som visserligen icke är absolut likartat med det föreliggande, men som likväl dock i viss mån har karaktären av ett prejudikat. Jag kan icke förstå annat än att ett avslag på den kungl. propositionen kommer att medföra, att det icke i något efterföljande fall under de kommande åren kan beviljas pension åt en justerare av mått och vikt. Ty i och med att bankoutskottets motivering kommer att godkännas är det fastslaget, att med nu gällande ordning för justerarnas inkomster är riksdagen icke villig att pensionera någon man tillhörande denna kår, huru ömtåliga och behjärtansvärda synpunkter än kunna föreligga i det speciella fallet. Så är motiveringen nämligen skriven. Om riksdagen nu vill avslå själva framställningen, tycker jag ändå, att det varit litet försiktigare av bankoutskottet att skriva motiveringen något annorlunda. Ty det kan inträffa någon gång under kommande år, att det finnes en eller annan gammal man, där de skäl som nu blivit anförda emot herr Tengelin icke med samma styrka eller överhuvud taget icke alls kunna göras gällande.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag vill med anledning av herr statsrådets yttrande påpeka, att här står till sist i utskottets utlåtande: »Under alla förhållanden lärer efter utskottets uppfattning pension åt justerare icke böra i ett särskilt fall medgivas utan föregående närmare utredning rörande dylika konsekvenser.» Det är enligt min uppfattning ett första försök att få justerare pensionerade, och jag tror, att riksdagen gör rätt i att vara mycket försiktig, när det är fråga om att taga en ny princip. Ty det är det här, och jag tror, att konsekvenserna skulle bli att vi få pensionera en hel del andra personer, som hava eftersökta arvodesbefattningar i statstjänst, som naturligtvis det aldrig varit tanke på att lämna pension åt. Jag kan taga ett exempel: automobilinspektörerna. De komma med all säkerhet att vilja hava pension om detta bifalles. Jag tror man därför bör betänka sig innan man går in för att bevilja pension i detta fall.

Här är påpekat förut, att denne Tengelin har åtnjutit förmånen att i över tio år efter den normala pensionstiden, nämligen om man räknar 65 år och han nu är 75, få innehava sin befattning, och jag tycker det har varit en bra förmån som beviljats honom, och han har ännu icke avgått från befattningen.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Det förvånar mig verkligen, att herr Bäcklund, när det gäller just denne gamle justerare, håller så hårt på konsekvenserna. Han säger, att om vi pensionera denne gamle man, kan

det gå så att vi få pensionera den och pensionera den, och han nämnde särskilt automobilinspektörerna. Enligt mitt förmenande behöver icke riksdagen taga flera konsekvenser av ett sådant beslut än den själv vill. Vi beviljade för några år sedan en pension åt en gammal indelt soldat. Det enda motivet för den pensionen var att han hade haft tolv barn. Men icke hava vi därför känt oss bundna av det beslutet, så att vi nödvändigtvis skulle pensionera alla gamla soldater som möjligtvis hava tolv barn, utan vi pröva varje fall för sig. Och jag tycker verkligen att, när denne man i så många år nu haft att syssla med detta som dock någon måste utföra — vi behöva ju hava våra mått och vikter justerade emellanåt — kunna konsekvenserna icke vara värre än att vi böra kunna bevilja denna pension. Och eftersom han nu är gammal och sjuklig, kan det ju icke bliva någon så alltför vittutseende affär för statsverket heller.

*Ang. pension
åt justeraren
E.S. Tengelin.
(Forts.)*

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Winkler, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 87 av utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 88—102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sedan *punkten 103*, angående tilläggs pensioner åt vissa f. d. lärare och lärarinnor, härpå föredragits, anförde:

*Ang. tilläggs-
pensioner åt
vissa f. d.
lärare och
lärarinnor.*

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Det är icke alls på något sätt min mening att försöka omvända kammaren — bankoutskottet har ju här varit enhälligt — men jag har blott önskat yttra ett par ord för att motivera Kungl. Maj:ts ståndpunkt i detta ärende. Det gäller ju befattningshavare som blivit pensionerade dels före 1926 och dels efter detta år.

Med avseende på den förra gruppen förstår jag till fullo den hållning som bankoutskottet intagit, då det gäller retroaktiv reglering av en gång författningsenligt fastställda pensionsförmåner. Att Kungl. Maj:t har framlagt det förslag som föreligger är dock, det vill jag framhålla, endast en konsekvens av riksdagens egna föregående beslut, och detta har skett i full

Ang. tilläggs-
pensioner åt
vissa f. d.
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

överensstämmelse med skolöverstyrelsen och med statskontoret. Så hava vid 1926 års riksdag tvenne f. d. adjunkter erhållit pensionen höjd i överensstämmelse med det förslag som Kungl. Maj:t nu har väckt, och det har synts Kungl. Maj:t vara en enkel konsekvens av riksdagens föregående beslut att här framlägga ett förslag även med avseende på fullständigt likställda befattningshavare.

Den andra gruppen gäller befattningshavare som fått sin pension efter år 1926, och där har bankoutskottet framlagt en såvitt jag kan finna alldeles ny princip, nämligen att dessa läroverk, som det är fråga om, skulle varit statsunderstödda. Detta är, såvitt jag kan finna, något som alldeles har tillkommit, utan att riksdagen förut har gått in för den principen. Riksdagen har förut sagt, att när det gäller en verksamhet, som är av direkt allmännyttigt beskaffenhet och till särskilt gagn för vederbörandes arbete i statstjänst, då skulle man kunna gå in för ett dylikt pensionstillägg. Men nu har bankoutskottet gjort det tillägget, att denna verksamhet skulle vara statsunderstödd. Jag kan icke finna annat än att därmed har bankoutskottet liksom velat gå in på en alldeles ny väg. Bankoutskottet har, om jag icke missuppfattar situationen, liksom blivit litet förskräckt, när man drog ut konsekvenserna, de klara konsekvenserna av bankoutskottets föregående ställning med avseende på enstaka fall, och därför har bankoutskottet velat bromsa.

Jag har blott, som sagt, här velat motivera Kungl. Maj:ts proposition med detta. Det har synts mig vara en klar konsekvens av bankoutskottets och riksdagens föregående hållning, och jag finner det beklagligt, att genom den föregående hållningen en del f. d. befattningshavare ingivits förhoppningar att eftersom de äro fullständigt likställda skulle de behandlas på samma sätt. Det är beklagligt detta, att dessa personer som väl behöfve ett tillägg till sin pension nu icke kunna få det.

Herr Bäcklund: Herr talman! Det är ju en stor grupp f. d. befattningshavare här som skulle åtnjuta retroaktiva tilläggspensioner. Och det kan nog sägas att utskottet kanske i något enstaka fall gått in för någon kungl. proposition, som gällt befattningshavare i ungefär samma ställning. Men det är väl så, att man inte då kunnat ana vad det skulle bli för konsekvenser av detta. Här är nu fråga om en stor grupp, och man vet icke vart det kan leda. Utskottet har ju egentligen stannat för den mening som statskontoret har intagit i frågan, och utskottet säger: »Vad statskontoret i fråga om lärarna anfört angående det betänkliga i en retroaktiv reglering av en gång författningssenligt fastställda pensionsförmåner måste i lika mån äga tillämpning jämväl i fråga om nyssnämnda lärarinnor. Utskottet delar statskontorets uppfattning om det olämpliga i att låta ändrade bestämmelser eller av statsmakterna tillkännagiven ändrad uppfattning beträffande sättet för avvägande av pensionsförmåner erhålla tillbakaverkande inflytande på tidigare avgjorda pensionsärenden. Utskottet vill erinra, att dylik retroaktivitet hittills icke plägat tillämpas. Även om, såsom departementschefen gjort gällande, ett bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke skulle komma att föranleda några mera avsevärda konsekvenser beträffande lärarpersonal, finner utskottet uppenbart, att ett beslut i enlighet med förslaget skulle kunna medföra vittomfattande konsekvenser i fråga om andra områden av statsförvaltningen.»

Jag tror, att det är fullt riktigt att följa utskottet i detta fallet. Det kan ju nu icke hjälpas, att en kungl. proposition blir avslagen. Vi hava pekat på konsekvenserna, och utskottet är absolut enhälligt om denna mening, att det icke vill gå med på den kungliga propositionen, och jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Jag skall endast be att få säga, att även jag delar den föregående ärade talarens mening i så måtto, att jag har mycket svårt att få ihop det gjorda uttalandet av statskontoret med vad det skrivit förut. Bankoutskottet har nu sagt, att vad som gäller i fråga om lärarna, det måste också anses äga tillämpning i fråga om lärarinnorna. Det är alldeles riktigt, Kungl. Maj:t har resonerat på liknande sätt, ehuru i motsatt ordning, så att vad som enligt statskontorets yttrande gäller i fråga om lärarinnor måste också gälla i fråga om lärarna. Det är blott beroende på vilket man tar till utgångsläge; och Kungl. Maj:t har intagit detta utgångsläge, därför att det syntes Kungl. Maj:t överensstämma bäst med den ståndpunkt, som riksdagen förut vid ett par tillfällen intagit: några lärare, Harlin och Ekegren, ha ju för några år sedan fått pension på precis samma grunder.

Ang. tilläggs-
pensioner åt
vissa f. d.
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 104 och 105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 106*, angående pension åt f. d. skol- föreståndarinnan Anna Sandström, begärdes ordet av

Ang. pension
åt f. d. skol-
föreståndar-
innan Anna
Sandström.

Herr **Mosesson**, som yttrade: Herr talman! I många av de ärenden, som i dag behandlas, är det ju fråga om att rent ut sagt hålla nöden borta ifrån en uttjänt persons dörrar. I det ärende, som nu föreligger, är det fråga om, huruvida riksdagen skulle vilja vara med om att giva ett offentligt erkännande åt en av de mest förtjänta personerna inom det svenska uppfostringsväsendet, nämligen fröken Anna Sandström.

Envar som sysslat med skolfrågor vet, att ända sedan början av 1880-talet har detta namn representerat något av det mest initiativrika och livsdugliga inom vårt undervisnings- och uppfostringsväsende. Nu är fröken Anna Sandström efter en snart femtioårig verksamhet såsom skriftställarinna och föreståndarinna för ett högre lärarinneseminarium kommen till nära 75 års ålder och är sjuk. Ett stort antal personer, män och kvinnor i olika villkor, personer bemärkta på kulturens och uppfostrans område, hava hemställt om att fröken Sandström måtte genom tillerkännandet av en statspension få det tack, som enligt deras förmenande en sådan livsgärning som hennes förtjänar. Det har sagts, att Anna Sandströms verksamhet har varit av bestående värde för vårt lands undervisningsväsen och utgör en kulturinsats av icke vanliga mått. Denna omnämnda framställning har hänskjutits för yttrande till skolöverstyrelsen, och denna säger, att den finner det framstående arbete, som Anna Sandström nedlagt på det pedagogiska området, vara av synnerligen stor betydelse för en god och sund utveckling av den pedagogiska verksamheten i vårt land, och att överstyrelsen på grund därav anser henne vara väl förtjänt av erkännande från statens sida. Med anledning härav vill överstyrelsen vara med om att tillstyrka den i nu förevarande ansökan gjorda hemställan, att såsom ett erkännande från statens sida för Anna Sandströms pedagogiska verksamhet pension av statsmedel måtte tillerkännas henne. Och statskontoret, som förklarar, att det ju egentligen icke ligger inom dess domvärjo att sakligt pröva ärendet, säger dock, att av innehållet i förevarande av framstående personer på området gjorda framställning ävensom av vad skolöverstyrelsen anfört synes framgå, att här föreligger ett ganska enastående fall, och att alltså ett bifall till framställningen knappast skulle innebära någon fara för vittgående eller betänk-

Ang. pension
åt f. d. skol-
föreståndar-
innan Anna
Sandström.

(Forts.)

liga konsekvenser. De motionärer, som vid årets riksdag hemställt om en sådan statspension åt Anna Sandström, hava sålunda ansett sig ha goda skäl för den framställning de gjort.

Emellertid har bankoutskottet blygsamt nog förklarat sig icke vara i tillfälle att kunna pröva, huruvida en sådan form av offentligt erkännande bör tillerkännas denna verksamhet på undervisningsväsendets område, utan menar, att Kungl. Maj:t borde bedöma, huruvida denna verksamhet motiverar ett erkännande från statens sida och sedermera inkomma med eventuell framställning till riksdagen. Jag skall nu, när kammaren i frågans nuvarande skick icke lär känna sig redo att taga ställning till en sak, som bankoutskottet efter sin prövning har funnit böra hänskjutas till Kungl. Maj:t, inskränka mig till att hemställa om att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ville upptaga till välvilligt beaktande såväl de många framställningar, som här kommit från framstående män och kvinnor på uppfostrans område som också vad myndigheterna sagt i detta avseende. Och, herr statsråd, därest det är möjligt att till nästa riksdag kunna giva Anna Sandström, som nu är 75 år gammal och sjuklig, ett sådant erkännande från statens sida, vore det i hög grad önskvärt, att detta genom herr statsrådets åtgörande måtte ske. Det är så många, som först sedan de slutat sitt värv blivit erkända för vad de gjort. Jag anser det vara en gärd av rättvisa åt denna framstående dam, som enligt min uppfattning vårt land står i tacksamhetsskuld till, om hon, innan hon slutar sitt långa och gagneliga värv, kunde få erfara, att det allmänna på detta sätt visade sig sätta värde på vad hon gjort.

Jag har, herr talman, med denna motivering icke något yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Holmdahl* och *Engberg*, fröken *Wellin* samt herrar *Ekman*, *Carleson*, *Laurén*, *Olsson* i Rimforsa, *Hamrin*, *Holmgren*, *Thomson*, *Weibull*, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Weijne*, *Björling*, *Sandwall*, *Jo-hansson* i Edsbyn, *Heiding*, *Wikström* och *Lindmark*.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 107.

Utskottets hemställan bifölles.

Ang. pension
åt förra små-
skollärarinnan
Hildegard
Charlotta
Lindberg.

Punkten 108, angående pension åt förra småskollärarinnan *Hildegard Charlotta Lindberg*.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 256, hade herr *Bäcklund* föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att förra lärarinnan vid Astranna småskola i Flo skoldistrikt *Hildegard Charlotta Lindberg* finge från och med den 1 januari 1929 under sin återstående livstid uppbära en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne i årlig pension, om hon på grund av sjukdom förklarats vara pensionsberättigad vid avgången från skolan.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Bäcklund*, som yrkat, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att förra småskollärarinnan *Hildegard Charlotta Lindberg* finge från och med den 1 januari 1929 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 600 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Här föreligger ett ärende, som ur många synpunkter är av den natur, att det enligt min uppfattning skulle vara riktigt, att riksdagen gick in för att ge denna sjuka lärarinna någon pension.

Fru Lindberg var anställd som lärarinna till den sista juni 1921, då hon avgick från tjänsten. Hon har i denna egenskap erlagt vederbörliga avgifter till pensionsanstalten. Den sista juni 1921, då hon slutade sin anställning vid Astranna småskola, var det icke hennes mening att avgå från skolverksamheten som sådan, utan hon ämnade söka sig annan plats, vilket tydligt framgår av hennes brev till skolrådsordföranden i Stora Levene samma år, enligt vilket hon reflekterade på annan plats. Detta brev finns här i handlingarna, så att om det är någon här, som är intresserad av att läsa det, finns det tillgängligt. Men hennes sjukdom hade under tiden så förvärrats, att hon aldrig mer kunde träda in i lärarinnekallet. Hon blev fullständigt invalid på grund av reumatism. Provinsialläkaren Bengtsson i Vara har intygat, att fru Lindberg under juni månad 1921 var sjuk i den sjukdom, som gjort henne till invalid, alltså innan hon avgick från tjänsten. Detta intyg finns också här i handlingarna, i fall någon vill taga del av detsamma. I början av juli månad samma år, den 10 juli, ingick fru Lindberg äktenskap, och det har spelat en viss roll vid behandlingen av hennes pensionsärende. Hade hon icke gift sig, behöver ingen tvivla på att hon nu haft sin pension på över 1,200 kronor per år. Vem tror egentligen, då man går i giftastankar och kanske känner sig inte fullt återställd av en föregående sjukdom, att det där icke skall kunna gå bort. Så var kanske förhållandet även i detta fall. Hon trodde väl alltså icke, att den sjukdom, som hon haft under juni månad, ledgångsreumatism, skulle så förvärras, att den helt och hållet skulle nedbryta henne och inom kort tid göra henne till invalid. Hennes man fick genast gå in för att skaffa henne all möjlig läkarvård, som han kunde uppbringa, och av handlingarna framgår, att han haft sin hustru på sanatorier, på lasarett och på badanstalter både här i landet och i Danmark. Men ingenting hjälpte; hans hustru har trots detta blivit och är invalid. På den tiden hade ju mannen möjlighet att åstadkomma läkarvård och sådana åtgärder, som voro till gagn för en sådan sjukdom, som hans hustru led av. Men numera är det så, att mannen icke har någon förmögenhet och har mycket små inkomster. Hans enda inkomst är en lön på 62:50 kronor i månaden som poststationsföreståndare i Edsbyörke i Värmland. Då förstår litet var, huru det skall vara i en familj, där inkomsterna äro så små och där hustrun är invalid. Var och en kan ju också förstå, huru det hela tiden kunnat gestalta sig i ett äktenskap, där man genast efter dess ingående fick så tråkiga familjeförhållanden.

Skolrådet i vederbörande skoldistrikt har gått in till statens pensionsanstalt och begärt pension för ifrågavarande lärarinna. Detta har avslagits. Man har gått till Kungl. Maj:t med överklagande av anstaltens beslut, och detta har icke lett till något resultat. Skolrådet har hos Kungl. Maj:t begärt, att Kungl. Maj:t propositionsvägen till riksdagen skulle begära pension för lärarinnan, vilket emellertid icke heller har effektuerats av Kungl. Maj:t. Det hänger ju på dessa formella skäl och detta giftermål, som har fått spela in hela tiden, när man behandlat detta ärende. Hade hon icke varit gift, påstår jag än en gång, att när hon avgick från tjänsten, hade hon alldeles säkert haft den pension, som pensionsanstalten uppgivit, att hon skulle varit berättigad till, vilken pension skulle uppgått till över 1,200 kronor. Det är giftermålet, som kommit i vägen; hade hon varit ogift och lidit av denna sjukdom, så hade hon otvivelaktigt fått pension. Jag tycker, att skolrådet gjort allt vad på detsamma ankommer, och anser också, att det är värt en eloge för det arbete

Ang. pension
åt förra små-
skollärarinnan
Hildegard
Charlotta
Lindberg.
(Forts.)

Ang. pension
 åt förra små-
 skollärarinnan
 Hildegard
 Charlotta
 Lindberg.
 (Forts.)

det utfört för att försöka skaffa denna kvinna någon pension på grund av hennes nuvarande sjukdom och fattigdom. Detta har emellertid icke lyckats, och sista reträtten är ju då att försöka hos riksdagen.

Jag har väckt en motion, däri jag hemställt om att hon skulle tillerkännas samma pension, som om hon avgått från tjänsten på grund av sjukdom och förklarats berättigad till pension. Jag har icke vunnit tillräckligt stöd för detta krav inom utskottet. Men kammaren skall icke tro, att jag varit så ensam, som det kan se ut av reservationen, utan jag har haft flera utskottsledamöter med mig i yrkandet att ge denna kvinna en pension. Men det är ju en sak att rösta för en pension inom utskottet och en annan sak att avsluta sig till en reservation. De av kammarens ledamöter, som sitta i utskott, veta ju själva ganska bra, att man icke alltid går med på en reservation, fastän man icke vunnit gehör inom utskottet. Emellertid har jag vid denna punkt fogat en reservation, däri jag hemställt om en pension på 600 kronor, alltså icke fullt hälften av vad hon hade fått, därest hon författningsenligt på grund av sjukdom blivit beviljad pension. Jag vädjar till kammaren att taga hänsyn till de förhållanden, som här föreligga. Av handlingarna i detta ärende framgår det, både av folkskolinspektörens yttrande och av medicinalstyrelsens, sådana förhållanden, som bestyrka, vad makarna gjort gällande. Jag tror, det vore fullkomligt riktigt, om riksdagen av billighetsskäl med hänsyn till de ömmande förhållanden, som i detta fall föreligga, gick med på att bevilja en pension av den storlek, som i reservationen föreslås.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig vid punkten fogade reservationen.

I detta yttrande instämde fru Nordgren, herrar Norsell och Carlsson-Frosterud samt fru Östlund.

Herr Borggren: Herr talman! Det är ju alldeles riktigt, som herr Bäcklund här framhållit, att det fall, som här föreligger, är av mycket ömmande beskaffenhet och naturligtvis av sådan beskaffenhet, att det kanske från riksdagens sida borde beviljas någon hjälp.

Men när man behandlade denna fråga inom utskottet, försökte man göra det så grundligt som möjligt, och man kunde då inom utskottsmajoriteten icke vara med om att bevilja någon pension i detta fall. Jag undrar, huru det egentligen skulle gå, om staten i dylika fall, när det visade sig föreligga särskilt ömmande omständigheter, skulle bevilja pensioner till personer, som icke på något sätt vore berättigade till sådana. Denna lärarinna ingick ju äktenskap 1921, och det finns väl ingen, som skulle velat förbjuda henne det, utan det var hon givetvis fullt berättigad till. Sedan hon ingått detta äktenskap, drabbades hon av sjukdom, och denna sjukdom har hon sedan på olika håll försökt skaffa sig bot för. Men det har icke lyckats, utan hon är fortfarande sjuk. Nu har ju ärendet varit hänvisat både till pensionsanstalten och till statskontoret, men dessa ämbetsverk hava också uttalat, att det icke vore bevisat, att hon ådragit sig sin sjukdom i tjänsten. När detta icke kunnat bevisas, förefaller det mig ganska märkvärdigt, om man från riksdagens sida skulle bevilja understödet i fråga. För min del anser jag, att skolrådet i den kommun, där denna lärarinna haft sin verksamhet, om det verkligen vill hjälpa henne, bör kunna bevilja henne något anslag från kommunens sida för den goda tjänst hon gjort kommunen under den tid, hon varit anställd. Detta anser jag vara mera rimligt och rättvist än att från statens sida bevilja något understöd.

Jag tillåter mig, herr talman, på grund av vad jag här anfört, yrka bifall till utskottets förslag. Och jag kan försäkra kammarens ledamöter, att banko-

utskottet har prövat denna sak på ett sådant sätt, att man icke kunnat komma till någon annan uppfattning än den utskottet här företräder.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bäcklund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 108 av utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 109—114.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Vidare upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7, angående årligt understöd åt förre järnvägsarbetaren J. A. Blomberg.

I en inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde väckt motion, nr 20, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta tilldela förre järnvägsarbetaren *Johan Alfred Blomberg* från Spethult Skattegården, Fagersanna, under hans återstående livstid ett årligt understöd av 500 kronor.

Ang. årligt understöd åt förre järnvägsarbetaren J. A. Blomberg.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Bäcklund* yrkat, att riksdagen, i anledning av förevarande motion måtte medgiva, att förre järnvägsarbetaren *Johan Alfred Blomberg* finge från och med den 1 januari 1929 under sin återstående livstid av trafikmedel uppbära en årlig pension av 504 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Magnusson* i Skövde: Som kammaren behagade finna, är det här fråga om en gammal åldrig järnvägsarbetare, som under en lång följd av

Ang. årligt
understöd åt
förra järnvägs-
arbetaren J. A.
Blomberg.
(Forts.)

är haft anställning såsom arbetare vid statens järnvägar. Vid 63 års ålder lämnade han emellertid denna anställning, men har sedan rätt sig själv. Hans begäran att få en liten pension av statens järnvägar har blivit avslagen av järnvägsstyrelsen av den något egendomliga anledningen, att då mannen rätt sig själv från den tid han lämnade arbetet vid statens järnvägar och till dess han blivit 75 år, förelåg intet skäl att tillerkänna honom någon pension.

Det förefaller mig emellertid, att den omständigheten, att han icke besvärat vare sig S. J. eller det allmänna under denna tid, utan att han sökt så långt som möjligt reda sig själv, icke borde vara skäl att vägra honom understöd under den givetvis relativt korta tid han kan ha kvar att leva, då han nu verkligen är i behov av sådant. Det förefaller mig att här föreligger ett av de fall, då det verkligen finnes starka skäl för riksdagen att behjorta framställningen, och jag ber därför att för min del få yrka, att motionen måtte bifallas och Blomberg sålunda tillerkännas en årlig pension av 500 kronor. Reservationens yrkande har kommit att upptaga några kronor utöver motionens ram, och jag vill därför av formella skäl ändra dess yrkande. Jag yrkar alltså att reservationen måtte bifallas, men med ett till 500 kronor fixerat belopp.

Herr Borggren: När utskottet har behandlat denna fråga, har utskottet icke kunnat komma till den uppfattningen, att mannen varit anställd hela året om, utan att han endast varit anställd en del av året såsom banarbetare. Detta har icke kunnat ge anledning till att vi från vår sida skulle kunna gå in för att bifalla motionen.

Det är även en annan omständighet, som gör, att man icke kunnat bifalla densamma, och det är, att han slutade redan så tidigt som år 1913. Och sedan den tiden har han ju sökt sig arbete på annat håll. Jag undrar också, om man i sådant fall som detta verkligen kan från riksdagens sida gå med på att bevilja något understöd i detta fall.

Jag tror, att om man det gör, skulle det nog komma fram många, som vilja ha understöd. Och jag tror icke man här kan betrakta staten som verklig arbetsgivare i detta fall, så att den därmed skulle vara skyldig att bevilja pension. Ifrån mina utgångspunkter har jag alltid framställt den principen, då det gällt beviljande av understöd, att man i första hand bör se efter, huruvida man kan betrakta staten som arbetsgivare. Är det så, att man kan betrakta staten som arbetsgivare, anser jag också, att man bör bevilja understöd på ålderns dagar.

Då jag icke fått den uppfattningen, får jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag anser i detta fall, att den omständigheten, att denne person var mer än 63 år, när han avgick från statens järnvägar, bör tagas i betraktande, när man behandlar denna sak.

Han hade tjänstgjort som sådana arbetare i regel få göra den största delen av årets dagar ett trettiotal år. Jag tycker det vore riktigt, att nu, när mannen dragit sig fram, till dess han blivit 75 år, man i likhet med motionären kunde ställa det anspråket på staten, att den ville ge honom en liten pension. Han har ju icke så många år kvar att leva av allt att döma. Och vederbörande kommunalnämndsordförande har ju beträffande hans ekonomiska förhållanden intygat »att denne — som betecknats såsom f. d. hemmansägare — är fullständigt medellös samt i stort behov av understöd». Enligt läkarintyg är Blomberg oförmögen att uträtta något arbete.

Det vore då oriktigt handlat från statens sida att lämna en person, som

ändå arbetat så mycket åt staten, utan allt understöd och lägga försörjningsfrågan på vederbörande kommun, vilket givetvis komme att bliva följden i detta fall. Och har vederbörande en gång fått ett understöd från kommunen, då går riksdagen på den linjen — eller åtminstone majoriteten i utskottet — att då går det icke an att ge folk pension för den sakens skull. Jag tycker, att staten borde träda in, innan något sådant sker, och verkligen ge en pension i detta fall för långt och mödosamt arbete i statens tjänst.

Jag ber alltså, att få yrka bifall till min reservation, med den ändringen att beloppet blir 500 kronor i stället för 504.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Magnusson i Skövde under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 8, angående pension åt städerskan Augusta Pettersson.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 78, hade herr *Bäcklund* föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att städerskan fru *Augusta Pettersson*, Rödesund, Karlsborg, finge från och med månaden näst efter den, då hon frånträdde sin anställning såsom städerska vid statens järnvägar, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 420 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Bäcklund* hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion måtte medgiva, att städerskan vid statens järnvägar *Augusta Olivia Pettersson*, född *Gustafsdotter*, finge från och med månaden näst efter den, då hon frånträdde sin anställning såsom städerska vid statens järnvägar, under sin återstående livstid av trafikmedel uppbära en årlig pension av 420 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Det gäller här en kvinna i Karlsborg, som tjänat staten med städarbete i över 45 år. Hon är nu 71 år gammal och har fått läkarbetyg på att hon icke längre kan upprätthålla befattningen och alltså måste på grund av sjukdom avgå från tjänsten.

Jag har i motionen begärt 420 kronor, vilket också sammanfaller med yrkandet i den reservation, som är fogad till punkten. Detta kan enligt min mening icke anses vara för högt. Riksdagen går ju in för att bevilja änkepensioner på 384 kronor. Det är alltså till sådana personer, som icke ha gjort någonting i statens tjänst mer än att de varit gifta med en befattningshavare. Dessa få 384 kronor. Då borde ju beloppet 420 kronor icke vara för högt tilltaget för den, som gått och släpat och arbetat åt staten i över 45 år och är över 71 år gammal.

Utskottet har här hängt upp sig på att fru Petterssons man har en pension ifrån staten. Han har nämligen tjänat statens järnvägar som extra ordinarie vagn- och stallkarl så länge, att han fått pension, och därför skulle det enligt utskottets mening vara rätt att utestänga denna kvinna från pension, som själv är befattningshavare.

Jag känner lokaliteterna därnere i Karlsborg, ty jag har själv legat där på överliggningsrum. Hon har skött sitt arbete väl. Hon har fått vara uppe mellan 6 och 7 varje morgon för att städa och göra i ordning efter den personal, som legat i överliggningsrummen på natten. Då har det omedel-

Ang. årligt understöd åt förre järnvägsarbetaren J. A. Blomberg.
(Forts.)

Ang. pension åt städerskan Augusta Pettersson.

Ang. pension
åt städerskan
Augusta
Pettersson.
(Forts.)

bart därefter kommit andra i stället och så fram på dagen en ny uppsättning av personal på rummen, för att återigen få städa efter dessa; när kvällen kom, skulle det ånyo anlända en ny uppsättning personal, som kom för nattöverliggning. Så att arbetet har ju omfattat ganska många timmar per dag. Och om man jämför detta fall med fallet i punkt 2 i utskottets utlåtande nr 25, däri Kungl. Maj:ts förslag är bifallet, tror jag säkert det vore fullt riktigt att bevilja denna av mig begärda pension. Ty där går man in för ett belopp av 300 kronor till en städerska, som haft tre timmars arbete per dag under 26 år. Och i förevarande fall blir timantalet avsevärt större, och det finns icke mindre än 45 tjänsteår. Åldern är ju lika hög i detta fall.

Då anser jag, att man icke borde behandla folk så olika. Jag har här i reservationen pekat på, att utskottets förslag i realiteten innebär, att behörighetslagens princip upphäves, om man går in för det resonemanget, att, därför, att mannen har en pension från statens sida, hustrun icke skall för sitt arbete få någonting. Jag anser icke detta vara rättvist. En sådan princip tillämpar man icke för statens befattningshavare i övrigt. Dessa frågor böra vara skilda från varandra, och hon bör få pension såsom befattningshavare under lång tid i statens tjänst.

Jag hemställer om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Med herr Bäcklund förenade sig herr *Magnusson* i Skövde.

Herr **Borggren**: Ja, herr talman, jag vill icke diskutera med herr Bäcklund om förhållandena vid Karlsborg. Dem känner jag icke till. Men då jag gått in för att taga ståndpunkt till den motion, som är väckt av herr Bäcklund, har jag ställt mig den frågan, om den anställning, som denna fru haft, varit tillfällig. Det visar sig då, att hon icke haft fullt att göra hela dagarna, utan att hon har haft ett tillfälligt arbete. Jag tror, att om vi gå in för denna motion och bifalla densamma, skall det snart komma många sådana här fall fram, där maken till en befattningshavare kan åberopa sig på, att hon i ett eller annat avseende har gjort staten någon tjänst. Jag har betraktat saken ungefär på det sätt, som förhållandena äro nere på västkusten, där jag någorlunda känner till dem. Det finnes där en hel del fruar till banvakter, som sköta grindar vid vägövergångar och för detta ha en viss ersättning om året. Skulle det nu vara så, kanske även på andra områden, att dessa personer, för att göra detta tillfälliga arbete, som bereder dem en välbehöfvlig inkomst, en gång i tiden skulle kunna åberopa sig på detta för att erhålla pension på grund av den långa tid, de varit anställda i statens tjänst.

Jag betraktar detta arbete som tillfälligt, och jag anser, att många velat ha det, om de kunnat utföra det utan att tillbakasätta sina hem.

Nu har mannen till denna fru en pension, på grund av den tjänst han innehaft vid statens järnvägar, på 1,800 kronor. Jag undrar, om man kan säga, att här egentligen föreligger någon nöd, så att man därför skulle bevilja dessa belopp, som herr Bäcklund motionerat om. Jag tror icke det förhåller sig på det sättet. Även anser jag från mina utgångspunkter, att om mannen skulle avlida och änkan skulle leva efter, är hon naturligtvis fullkomligt berättigad att gå in till riksdagen i likhet med andra änkor efter befattningshavare i statens tjänst och anhålla om understöd på ålderns dagar. Men om riksdagen skulle bifalla denna motion av herr Bäcklund, då undrar jag egentligen huru det skulle gå för denna änka, om det ginge så som jag här talat om. Då skulle man alldeles utestänga henne från att få någonting. Så åberopade herr Bäcklund behörighetslagen, och att man egentligen skulle lägga den till grund för

att bevilja detta belopp. Jag tror icke man kan åberopa sig på denna lag heller. Och jag anser, att om hon utfört det arbete, som man från järnvägsstyrelsens sida vill åsidosätta, borde man kanske rent av bevilja henne en gratifikation på grund av den långa tjänstetid hon haft. Och hade saken kommit fram i den formen, hade jag kunnat vara med om att bevilja en gratifikation.

*Ang. pension
åt städerskan
Augusta
Pettersson.
(Forts.)*

Utskottet har emellertid prövat denna motion såväl som andra, och vi ha efter ingående överläggningar stannat för att yrka avslag på motionen i fråga. Och jag tror också kammarens ledamöter verkligen kunna förstå, att utskottet i detta fall har rätt. Ty jag tyckte, att då herr Bäcklund skulle försvara sin motion, var det icke på något vidare kraftigt sätt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Jag ber att få säga till herr Borggren att jag försvarar motionen med både känsla och övertygelse. Jag har icke den uppfattningen, som herr Borggren i allmänhet har, att man skall gå emot fattigt folk, när det har berättigade anspråk att framställa. Varför skall man icke bevilja denna kvinna en pension i hennes egenskap av befattningshavare?

Herr Borggren säger, att man skall vänta med pensionering, till hon blir änka. Hade så varit fallet hade hon ju fått änkepension på grund av mannens tjänstetid i statens tjänst, om vi betrakta det som utskottet gör. Då hade hon fått pension utan att vara befattningshavare i statens tjänst. Nu är det fråga om en tjänstepension för henne, därför att hon tjänat staten i över 45 år, är över 71 år gammal, är sjuk och behöver gå ifrån tjänsten. Jag tycker det vore värdigt riksdagen att gå in för att ge en sådan statens trotjänarinna en mindre pension. Det är ju icke riktigt att lägga till grund, att mannen har pension med dyrtidstillägg, som herr Borggren sade. Icke skall väl därför hustrun, som också tjänat staten, bliva utan. Jag förstår icke det resonemanget, utan var och en bör väl ha pension efter den tjänst och det arbete som utförts för staten, och det bör icke läggas till grund vad den andre maken har. Detta är absolut stridande mot behörighetslagens principer.

Sedan säger herr Borggren här, att det finnes en massa banvaktshustrur, som sköta grindar o. s. v. Jag har talat med herr Borggren om den saken inom utskottet, men han har icke velat fatta densamma. Det finnes verkligen banvaktshustrur, som skött grindar, men detta är snart slut. Det finnes snart inga kvar, som sköta grindarna, sedan man i stället fått ljussignaler, ringklockor och dylikt, som gjort grindvakterskorna obehövlige. Men när man måste söka efter skäl, så drager man det där skälet, trots att man förut fått ordentligt besked på denna punkt. Och jag torde ju icke kunna fränkännas vissa möjligheter att ha reda på den saken.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Borggren: Herr talman! Jag förstår mycket väl att vi icke kunna övertyga varandra. Denna plats är en sådan, som i många andra fall förekommer vid statens verk och inrättningar. Det behöves i vissa fall, att någon ger en liten handräckning dagligen som tager ett par tre timmar i anspråk. Då finnes det en tjänsteman, som innehar en plats, och då säger han, att han vill åtaga sig arbetet, eller han blir helt enkelt anmodad av överordnade att åtaga sig detsamma. Man säger: kan ni åtaga er att sköta denna sak och göra detta arbete utom edra arbetstimmar, så får ni en ersättning så och så stor. Och jag tror, att det alltid är så, att det finnes ofantligt många, som nappa på den saken. De anse, att de mycket väl kunna göra denna handräckning och få en extra inkomst.

Ang. pension
åt städerskan
Augusta
Pettersson.
(Forts.)

Föreligger då frågan på det sättet, som herr Bäcklund nu framställer den — samma, att hon skulle varit anställd i statens tjänst och därför bör erhålla pension, när hon lämnar sin anställning? Nej, så ligger väl icke frågan till. Och så säger herr Bäcklund, att det förhållandet, att man har en hel del personer, som göra sådant arbete av tillfällig art, det förhållandet kommer att upphöra, enär man anskaffar andra anordningar på detta område. Det tror jag också, det kan nog hända. Men om vi bifalla denna motion, herr Bäcklund, ha väl dessa personer samma rätt att komma fram till riksdagen och säga, att vi ha varit tillfälligt anställda i statens tjänst, och därför anhålla vi att av riksdagen erhålla ett pensionsbelopp.

Jag tror det beror på från vilka utgångspunkter man betraktar den saken, och jag tror de rättvisa utgångspunkterna ligga just i den ståndpunkt jag framfört i kammaren, och det är därför jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Bäcklund kan i viss mån ha rätt i att när en person har tjänat i 45 år, bör pension utgå, men tjänsten har tydligen i detta fall varit av mycket lindrig beskaffenhet. Hon har under de senaste tio åren haft en årsinkomst av endast 480 kronor i medeltal. Nu föreslår herr Bäcklund, att hon skulle få en pension av 420 kronor om året. Jag tycker icke det går riktigt bra i lås. Hade det förelegat ömmande omständigheter, är det klart, att vi borde beviljat henne den pension, som herr Bäcklund föreslagit, oberoende av hur stor hennes årsinkomst varit. Men här föreligga inga ömmande omständigheter. Mannen har pension av litet över 1,800 kronor, och det räcker nog till dessa båda gamla personer.

Det finns icke tillräckliga skäl att bifalla herr Bäcklunds motion, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga ett par ord i denna fråga. Jag har själv, som kammarens ledamöter kanske erinra sig, försökt att kämpa för att städerskor, som utfört arbete åt staten, skola få någon rätt till pension. Herr Borggren uttalade å utskottets vägnar, att den person, det här var fråga om, skulle ju, om hon bleve änka, få pension i egenkap av änka efter en befattningshavare i statens tjänst. Det är egendomligt, att utskottet tycks anse, att hon skulle vara mera berättigad till pension som änka efter en befattningshavare än såsom själv varande befattningshavare i statens tjänst. Den synpunkt, som herr Borggren gjorde sig till tolk för, har alltid förts fram, när det gällt dessa städerskors eventuella rätt till pension: det har bara varit ett tillfälligt arbete. Ett tillfälligt arbete! Ja, det har det naturligtvis varit, med hänsyn till arbetstiden pr dag, eftersom denna hustru, enligt vad det uppges i utskottets utlåtande samtidigt haft 13 barn att vårda och uppfostra. Jag tror vilken människa som helst, som vet vad det vill säga att vara fattig, begriper, att en familj med så många barn att försörja och ganska små inkomster, t. o. m. kan behöva en biförtjänst. Jag tycker, att en person, som utfört ett sådant arbete — om arbetet utförts väl och pliktroget under 45 år — bör, även om arbetstiden icke varit så lång varje dag, vara lika mycket berättigad till pension som en änka efter en befattningshavare i statens tjänst.

Det är denna princip jag velat hävda i detta fall, och jag kan icke annat än hålla med herr Bäcklund, då han säger, att skulle man gå med på utskottets tolkning, då skulle verkligen behörighetslagens princip upphävas. En människas eget arbete skulle icke vara lika mycket värt, som egenskapen att för sin försörjning hava varit beroende av en annan befattningshavare i statens tjänst.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Bäcklunds reservation.

Herr Winkler: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag besvärar. — Fru Östlund har helt andra principer för sitt resonemang än vad vi ha i bankoutskottet. Det förstå väl herrarna, att, om det hade funnits någon möjlighet för oss i bankoutskottet att förorda beviljandet av detta understöd, så hade vi gjort det, och när icke herr Bäcklund fått med sig en enda av de 16 ledamöterna i utskottet förstå herrarna, att motionen innefattar ett förslag, som vi icke kunnat gå med på.

Fru Östlund nämnde, att det skulle vara fråga om pension. Det är icke fråga om pension. Pension skall efter vissa fastställda grunder utgå såväl till män som kvinnor, vilka äro anställda i statens tjänst. Här föreligger en av de vanliga understödsfrågorna, som skola underställas bankoutskottets prövning. Understöd lämnas i sådana fall aldrig annat än då ömmande omständigheter föreligga, ty staten har ingen skyldighet att lämna understöd varken till denna fru eller till understödssökande i liknande ställning. Jag ber få påpeka, att detta ärende i utskottet behandlats icke mindre än tre gånger och att vi fordrat in papper och utlåtanden från olika håll för att verkligen övertyga oss om huruvida det var möjligt att bevilja henne något understöd. Hon har haft en bisyssla och mannen har över 1,800 kronor i pension. De äga en liten trevlig stuga och befinna sig i jämförelsevis goda omständigheter. Jag undrar, vart det skulle taga vägen, om bankoutskottet skulle gå in för att föreslå riksdagen att bevilja understöd till kvinnor, vilkas män ha 1,800 kronor i pension.

Bankoutskottet har tydligt uttalat, att utskottet visserligen icke nu kan vara med på att föreslå riksdagen att bevilja pension, men det är klart, att, om mannen dör, så kan hustrun återkomma, och då får hon så mycket större änkepension, eftersom hon även själv tjänat staten. Det anser jag vara den enda riktiga taktiken, men skulle vi bevilja understöd åt personer, som hade det så bra ställt som dessa, finge vi bevilja många pensioner! Fru Östlund framhöll, att den person, det här gäller, haft 13 barn. Men när hon är 71 år gammal, så torde väl barnen vara utflugna ur boet, så att hon inte har några bekymmer för deras uppehälle.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag tror icke, att herr Winkler är med i galoppen. Principfrågan behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 26. Herr Winkler har ju biträtt sistnämnda utlåtande, och jag är den ende reservanten. Utskottet yttrar där: »Det bör emellertid betonas, att berörda begränsningar böra avvägas främst ur synpunkten av de förpliktelser, vilka staten såsom arbetsgivare kan anses skäligen böra ikläda sig, och vid prövningen av understödsfrågorna bör alltså icke åt behovssynpunkterna såsom sådana givas utslagsgivande verkan.» Det gäller visserligen ankorna, men det rimmar i alla fall dåligt med den uppfattningen, som herr Winkler påstod, utskottet hade, att det bara vore behovsprincipen, som borde vara avgörande för en befattningshavare, som tjänat staten i 45 år. Nej, även välförhållandet till staten och det arbete, som under en så lång tid utförts, böra väl beaktas.

Det är ju så i bankoutskottet liksom kanske även på andra håll, att det beror på hur man fått byxorna på sig, innan man går till utskottet, ifall man är med på någonting där eller icke. Jag har väl haft otur med min motion, eftersom bankoutskottet icke förordat bifall till densamma, men syftet i densamma torde vara precis lika rättvist för det, ty icke alla utskottets åtgöranden äro rättvisa. Det är väl ingen av utskottets ledamöter, som ens skulle vilja ifrågasätta annat än att utskottet kan hoppa på sned ibland. För all del, det händer naturligtvis, att även en reservant gör det.

Jag skulle också vilja säga till herr Winkler, att vi bruka bevilja pension åt städerskor hos riksdagens verk. De ha också endast några timmars dag-

Ang. pension
åt städerskan
Augusta
Pettersson.
(Forts.)

Ang. pension
åt städerskan
Augusta
Pettersson.
(Forts.)

ligt arbete, och de ha i regel fått upp till 696 kronor. Härpå finnas många exempel.

Under punkt 2 i utskottets utlåtande förordas beviljande av pension med 300 kronor till en städerska med 26 tjänsteår. Då borde väl den städerska, det nu är fråga om, och som har 45 tjänsteår, vara berättigad till en pension av 420 kronor.

Jag tror fortfarande, herr talman, att rättvisa och billighet tala för bifall till reservationen. Jag kan icke annat, herr talman, än både slåss för reservation och yrka på att den blir antagen av andra kammaren.

Herr Borggren: Det är egentligen herr Bäcklunds senaste yttrande, som uppkallat mig. Jag tror icke, att vi kunna gå med på denna motion, ty jag skall bara erinra herr Bäcklund om, att när vi för någon tid sedan behandlade frågan om pension till gamla utslitna barnmorskor, som voro ända till 70 å 75 år gamla, då yttrade herr Bäcklund till mig, att det var mitt goda hjärta, som gjorde, att jag ville, att de skulle erhålla någonting. Jag undrar, om jag icke i dag kan säga detsamma till herr Bäcklund, att det är herr Bäcklunds goda hjärta, som talar, då han i detta fall vill att pension skall beviljas. Jag vill erinra herr Bäcklund om att ingen av de gamla barnmorskorna hade någon man — åtminstone inte såvitt utskottet hade sig bekant — som hade pension på över 1,800 kronor om året. Om motsatsen ägt rum, är jag säker på att herr Bäcklund skulle ha uppträtt ännu mera kraftigt emot förslaget än han gjorde.

Till fru Östlund skulle jag vilja säga, att det är alldeles klart, att vi alla äro med på att städerskorna skola ha betalt, men man måste se saken så: är det fråga om städerskor, vilka ha anställningen hos statens verk och inrättningar som sitt uteslutande levebröd, skall man naturligtvis bereda dem pension på ålderns dagar. Fru Östlund torde beakta, att det här, som jag tidigare framhållit, är fråga om arbete av tillfällig art. Jag har ju tillagt, att, om mannen går bort före hustrun, så kommer riksdagen med all sannolikhet att bevilja änkan en ordentlig pension men icke eljest.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag vill erinra herr Borggren om, att när vi behandlade barnmorskornas pensionsfråga i utskottet, förelåg icke frågan huruvida de voro gifta eller icke, så den saken voro vi alldeles okunniga om.

Fru Östlund: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag tager kammarens tid i anspråk ännu en gång. Hur kan man säga, att ett arbete, som pågått i 45 år, till sin karaktär är av tillfälligt art? I ett annat pensionsärende, som nyss behandlades, lämnades den upplysningen, att den person, det då gällde, hade haft omkring 10,000 kronors inkomst under senaste år. På tal om konsekvenserna av att i det fallet bevilja pension, yttrade herr Jönsson i Revinge, att »riksdagen icke behövde taga fler konsekvenser av ett sådant beslut, än riksdagen vill»; jag ber att få instämma i denna uppfattning. Meningen med att riksdagen behandlar vart fall för sig är väl, att riksdagen icke skall vara bunden av konsekvenserna utan skipa största möjliga rättvisa och kunna utöva största möjliga barmhärtighet. Så har åtminstone jag fattat saken. Jag anser därför, att man bör taga ställning till varje fall för sig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 9—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Punkten 1, angående vissa allmänna frågor rörande understöd åt efterlevande efter statsanställda.

Ang. vissa allmänna frågor rörande understöd åt efterlevande efter statsanställda.

Utskottet, som uti förevarande punkt till behandling upptagit vissa av chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1929 vid anmälan av frågan om regleringen av utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatens elfte huvudtitel inledningsvis berörda spörsmål rörande understöd åt efterlevande efter vissa statsanställda, hemställde, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande av utskottet berörda frågor samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka detta övervägande kunde föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Bäcklund*, som ansett att utskottets yttrande bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Bäcklund: Herr talman! Det ligger till på det sättet, att riksdagen tidigare i år skrivit till Kungl. Maj:t och begärt, att en del av statens extra befattningshavares pensionsfrågor — rörande såväl egenpension som familjepension — vilka äro kommittéutredda, skyndsamt måtte av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen. Om dessa frågor alltså snart komma inför riksdagen och få sitt avgörande, blir det ju praktiskt taget ingenting kvar av sådana pensionsärenden, som vi hållit på att behandla här år efter år. Därför har jag ansett, att man, när det gäller principer, icke bör gå till väga på det sätt, som utskottet gjort. Jag anser icke, att man bör inom finansdepartementet sammanföra alla pensionsfrågor. Det skulle otvivelaktigt leda dithän, att man måste vidtaga en ökning av departementets personal, vilken ökning givetvis komme att medföra kostnader. Det är enligt min mening icke lämpligt att som utskottet nu gå in för positiva åtgärder, då riksdagen förut i år begärt att på grundval av de utredningar, som finnas, förslag skola framläggas till lösande av frågan om statens fast anställda extra ordinarie befattningshavares egenpensionering och familjepensionering. Man bör vila på hanen och se vad det ger för resultat, innan man vidtager en kraftig omändring. Som bekant är det ju statskontoret, som yttrar sig i alla pensionsärenden, som handläggas av Kungl. Maj:t, liksom i en hel del av de pensionsärenden, varmed bankoutskottet i anledning av väckta motioner tager befattning. Jag tycker det skall finnas rätt starka skäl för en omläggning av pensionsfrågornas behandling, när riksdagen faktiskt begärt och väntar ett förslag, som skall från riksdagen avlasta en stor mängd pensionsärenden. Det borde inte vara mera brådska, än att man gott kan vänta tills omnämnda pensionsfrågor lösts, och därför, herr talman, ber jag att få framställa det yrkandet, att andra kammaren måtte bifalla den reservation, som jag fogat till punkt 1 i utskottets utlåtande och vari endast göres en omförmälan av vad som förekommit i ärendet.

Ang. vissa all-
männa frågor
rörande under-
stöd åt efter-
levande efter
statsanställda.

(Forts.)

Herr Winkler: Herr talman, mina damer och herrar! Det skulle taga allt för lång tid att ingå i en diskussion i denna fråga, vilken i utskottets föreliggande betänkande behandlas på icke mindre än 12 sidor. Jag ber då att få uppfriska herrarnas minne med att hänvisa till vad som står i statsverkspropositionen i fråga om behandlingen av elfte huvudtitelns ärenden. Saken förhåller sig helt enkelt så, att riksdagen redan i fjol beslutat hemställa till Kungl. Maj:t om avgivande av förslag till normerande bestämmelser för behandling av de understödsfrågor, vi hade att avgöra, och detta är en fortsättning på den saken. Jag yrkade i bankoutskottet, att man redan i år skulle lämna 25,000 kronor till Kungl. Maj:t för att sådana små ärenden skulle behandlas och avgöras i finansdepartementet. Men herr Bäcklund är mycket angelägen om att fortfarande få behålla dessa ärenden i riksdagen. Om det emellertid behövdes ett exempel på att man här bör gå en annan väg än den hittillsvarande för att erhålla en ensartad behandling av dylika underhållsfrågor i fortsättningen, så är det sådana debatter, som i dag och tidigare förts i sådana pensionsärenden. Nu har bankoutskottet föreslagit en hemställan till Kungl. Maj:t om att till riksdagen framkomma med nya riktlinjer i detta avseende. Man skulle för ändamålet överlämna medel till Kungl. Maj:t, eventuellt med begränsning av totalbeloppen under de olika åren. Kungl. Maj:t skulle sedermera efter hörande av respektive verk bestämma understöden och efter årets slut anmäla för riksdagen, vad som beviljats. Jag tror, att därmed vore mycket vunnet både för bankoutskottets arbete och för riksdagen, och jag är alldeles övertygad om, att man på detta sätt uppnår en rättvisare fördelning av understöden.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag tycker, att utskottets vice ordförande, herr Winkler, som refererade till riksdagens beslut förra året, kunde ha talat om huru det verkligen förhöll sig vid detta tillfälle. Riksdagen skrev icke och begärde någonting, utan det gick till så, som det står i förevarande utskottsutlåtande:

»På grund av det anförda avstyrkte utskottet bifall till vissa av Kungl. Maj:t eller enskilda motionärer framlagda förslag om understöd. Vid utskottets utlåtande voro fogade reservationer av fem ledamöter, vilka förklarade sig icke kunna biträda den principiella uppfattning, som uttalats av utskotts-majoriteten.

Den av utskottet sålunda väckta frågan föranledde ingående debatter i båda kamrarna, vilka vid votering stannade i olika beslut. Den av riksdagen till Kungl. Maj:t avlätna skrivelsen i ämnet (nr 354) kom vid denna utgång icke att innehålla något yttrande i den av utskottet berörda principfrågan.» — Det heter vidare: »Ifrågavarande spörsmål upptogs sedermera till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 6 september 1928, därvid dåvarande chefen för finansdepartementet yttrade, att spörsmålet enligt hans mening vore av den vikt, att en förutsättningslös utredning därav borde komma till stånd.»

Den frisinnaade regeringen tog alltså utan någon skrivelse från riksdagens sida upp detta ärende. Den dåvarande statsministern hade engagerat sig rätt starkt i debatten härvidlag, och därför ansåg sig väl den frisinnaade regeringen ha ett visst intresse att bevaka. Ärendet befanns t. o. m. vara av en sådan vikt, att det blev bättre behandlat än utredningen om sprithanteringens ordnande, trots att i sistnämnda ärende förelåg en riksdagsskrivelse.

Jag är för min del icke alls särskilt intresserad av dylika pensionsärenden, men då jag tillhör bankoutskottet, måste jag syssla med desamma. Detta måste också utskottets vice ordförande göra, fastän han icke heller — och kanske ännu mindre än jag — är intresserad av sådana ärenden. Här är nu fråga om huruvida man skall gå in för en större organisation inom Kungl. Maj:ts

kansli, när man ändå begärt ett förslag, som avvecklar den största mängden av dessa ärenden. Jag anser, att man icke bör förhastna sig här. Att avveckla är svårt, men att skapa nya institutioner och nya tjänster går ganska lätt. Därför bör man enligt min mening vila på hanen tills vidare i det avseende, varom nu är fråga.

Ang. vissa allmänna frågor rörande understöd åt efterlevande efter statsanställda.

(Forts.)

Med herr Bäcklund förenade sig herr *Höglund* i Göteborg.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det skulle naturligtvis vara högst önskvärt, att frågan om pensionering av statens arbetare och deras änkor och barn kunde ordnas på ett tillfredsställande sätt så snart som möjligt. Men intill dess detta skett, kan det väl icke vara lämpligt, att riksdagen lämnar ifrån sig behandlingen av de särskilda ärendena rörande änke- och barnpensioner. Statskontoret upplyser, att det sammanlagda årsbeloppet för ifrågakvarande pensioner under det sista budgetåret dock icke är större än i runt tal 210,000 kronor. Här i kammaren ha vi väl aldrig haft särskilt stora besvärigheter med dessa frågor; besvärigheterna ha emanerat från bankoutskottet, som visserligen många gånger sagt sig under årets lopp följa den ena eller andra principen men likväl vid olika punkter varje år i sina betänkanden givit uttryck åt att man icke kunnat följa enhetliga principer. I följd framförde t. ex. bankoutskottet en princip om att en änka, som under en tidrymd av 10 år efter mannens död icke begärt pension, ej skulle erhålla någon sådan. Detta avsågs de facto av denna kammare och sedermera i den gemensamma voteringen. Nu synes i årets betänkande bankoutskottet visserligen ha lämnat denna princip, men den anföres dock på olika punkter i betänkandet som skäl för avslag å särskilda framställningar. Emellertid kommer bankoutskottet nu med en ny princip, nämligen, att de som uppbära kommunalt understöd icke böra göra sig räkning på pension. Det ligger en stora fara i att gå fram på en sådan väg. Följden kan bli, att man efter en viss tids erfarenhet nödgas frånträda principen på den grund att kommunerna behaga föra en sådan understödspolitik, att de icke medgiva understöd, förrän de erhållit klarhet om huruvida riksdagen beviljar några belopp eller ej. Man skulle under sådana omständigheter komma att medverka till att skapa synnerligen vanskliga förhållanden.

Det är mindre lämpligt att överlämna dessa frågor i klump till regeringen och att uppställa några regler en gång för alla, som regeringen sedermera skulle följa. Här gäller det ett komplex av ärenden, beträffande vilka erfarenheterna varje år i de speciella fallen måste ge utslaget, i det man tager hänsyn till humanitetssynpunkterna. Jag kan icke anse det riktigt, att denna kammare summariskt och mekaniskt behandlar dylika ärenden av i regel verkligt humanitär natur, så att man säger, att man vill ge regeringen 25,000 kronor som en klumpsumma för att bevilja pensioner, så länge beloppet räcker — med ledning av vissa principer, ehuru sådana aldrig under årens lopp kunnat få någon fast karaktär. Jag vädjar därför till kammaren om att herr Bäcklunds reservation i denna punkt må bifallas.

Häruti instämde herr *Hage*.

Herr **Borggren**: Herr talman! Jag anser, att den föregående talaren var inne på spörsmål, vari bankoutskottets majoritet nu icke fattat någon bestämd ståndpunkt. Han talade om vissa pensionsfrågor, som förra året voro föremål för riksdagens prövning. Bankoutskottet har icke velat yttra sig därom i detta sammanhang, utan man har endast begärt en utredning. Jag undrar om icke en sådan utredning skulle vara gagnelig just för de människors intressen, som under de olika åren komma och begära understöd. Jag tror icke det skall

Ang. vissa all-
männa frågor
rörande under-
stöd åt efter-
levande efter
statsanställda.
(Forts.)

dröja så synnerligen länge, förrän riksdagen fattat beslut i dessa frågor, så att man icke behöver behandla dylika motioner i de speciella fallen utan man i stället bestämt kan ange riktlinjer för vilka pensioner som skola utgå till befattningshavare och deras efterlevande. Utredningar föreligga också i det hänseendet. Man har nu som sagt icke begärt annat än att man skall göra vissa utredningar, vilkas resultat därefter få föreläggas riksdagen. Någon bestämmanderätt kommer alltså icke att avhändas riksdagen, utan denna kan sedan fatta ståndpunkt i ärendet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Herr talman! Med anledning av ett yttrande av herr Bäcklund vill jag säga, att jag icke av vad som förekom vid fjolårets riksdag känner mig på något sätt förhindrad att biträda det slut, vartill utskottet i föreliggande ärende kommit. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Herr Carleson: Herr talman! När man i dag hört diskussionen på de närmast föregående två punkterna, får man en ganska livlig uppfattning om ändamålsenligheten av en sådan centralisation som det på den föreliggande punkten är fråga om. Det skäl, som herr Törnkvist anförde däremot — nämligen att riksdagen skulle på något sätt lämna ifrån sig bestämmanderätten — tycker jag talar för att riksdagen bör fastslå ensartade grunder men låta initiativtagandet i dessa ärenden i möjligaste mån centraliseras till regeringen. Det har nämligen visat sig, att ehuru man i bankoutskottet i vissa avseenden följer fasta principer vid behandlingen av förevarande frågor, man dock i många frågor inom utskottet kan ha vitt skilda meningar än i det ena än i det andra fallet. Man får t. ex. under diskussionen här i kammaren alltemellanåt höra, att ett visst beslut skulle strida mot tidigare intagna ståndpunkter. Detta talar enligt min mening för att man bör försöka draga upp några bestämda riktlinjer för ifrågavarande pensions- och understödsfrågor över huvud. Detta betyder dock icke, att riksdagen lämnar ifrån sig sin bestämmanderätt på något sätt, utan endast att man undviker onödiga diskussioner i dylika ärenden. Man bör alltså på förhand kunna fastställa riktlinjer för handhavandet av ärendena. I den mån det sedan förekommer ömmande skäl i det ena eller andra fallet för avvikande från regeln, finns det naturligtvis i framtiden liksom nu möjligheter för både Kungl. Maj:t och enskilda motionärer att söka och vinna riksdagens bifall för att göra undantag från gällande bestämmelser. Men såsom regel förefaller det mig riktigast, att initiativet till dylika ärenden förläggas till Kungl. Maj:t.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag är enig med herr Carleson om att det skulle vara önskvärt att slippa onödiga diskussioner om ifrågavarande ärenden, som i många fall ha ett mycket ringa innehåll. Men man har aldrig kunnat skapa allmängiltiga regler härvidlag, och det är därför denna fråga kommit att ligga som den ligger. Om herrarna alltså kunde göra upp pensionsbestämmelser, som täckte alla de fall det kunde bli fråga om, är det självfallet, att jag ingenting hade emot detta. Men jag tror icke, att det är möjligt att införa fasta och fixerade bestämmelser på området. Tro herrarna verkligen, att om vi nu gå in för den tankegång, som ligger bakom utskottets utlåtande, ehuru den visserligen icke kan sägas vara omedelbart aktuell, nämligen att lämna en summa till Kungl. Maj:t, som efter vissa huvudregler skulle ha att bevilja pensioner till befattningshavarnas änkor och barn, tro herrarna, säger jag, att ni därmed upphäva rätten för varje särskild riksdagsman att i de olika fallen väcka motioner i riksdagen? Ingalunda. Följaktligen bleve det blott ett slags halvarbete men ett halvarbete, som ingäve

oss den falska föreställningen, att vi skulle få bort frågorna från riksdagen. Slikt böra vi icke ge oss in på, utan vi böra taga de svårigheter, som vi förstå sammanhänga med lösandet av spörsmålen i de speciella fallen. Jag anser det alltså klokast, att man för närvarande icke gör någonting alls, varför jag yrkar bifall till herr Bäcklunds reservation.

Ang. vissa allmänna frågor rörande understöd åt efterlevande efter statsanställda.

(Forts.)

Herr Bäcklund: Herr Carleson framhöll själv, att riksdagsmännen i varje fall ha motionsrätten kvar och att de på denna väg ha möjlighet att framföra sina önskemål i de speciella fallen, även om vi här ansluta oss till utskottets förslag. Näväl, vad ha vi då vunnit? Det bleve precis som förut debatter i bankoutskottet och i kammaren, ty det är klart, att icke alla kunna vara av samma mening i sådana frågor som dessa. Behandlingen av utlåtanden från bankoutskottet har dock, så många punkter som man haft att behandla i år, icke tagit större del av riksdagens tid än denna förmiddag. Jag tror icke, att det kan vara så farligt, om man i riksdagens kamrar ägnar sig åt pensionsfrågor under en plenidag under året. Nu har utskottet gått in för att endast frågorna om de *lägre* pensionsbeloppen, under 440 kronor om året, skulle handläggas och beslutas av Kungl. Maj:t. De andra skulle däremot icke behandlas på sådant sätt, antagligen därför att man vill »bolla» med pensionerna till de högre befattningshavarna och därigenom eventuellt bereda deras efterlevande mera än vad som skulle komma i fråga, om Kungl. Maj:t schematiskt ginge till behandling av ärendena. Annars kan jag icke förstå, varför utskottet stannat för att vilja till Kungl. Maj:t hänskjuta frågor om blott de lägre befattningshavarnas pensioner och icke jämväl de högres.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag har fått det bestämda intrycket, att sedan nya grunder fastställts för pensioner åt befattningshavare inom försvarsväsendet, man erhållit en betydligt bättre ordning än när man haft att taga ställning till frågorna i varje särskilt fall. Även om jag icke huvudsakligen fäster mig vid den tid, som det tager för riksdagen att behandla dessa ärenden, måste jag säga, att riksdagens beslut om beviljande av pensioner eller understöd mången gång blir beroende av synpunkter, som icke i *andra* sammanhang tillmätas avgörande betydelse. Om den som föreslagits till understöd är från samma trakt som någon utskottsledamot, finnes det alltid någon förståelse för de ömmande omständigheterna, men om så icke är fallet, blir det avslag. Om det däremot fastställdes bestämda grunder, efter vilka understöden skola utgå, kommer man åtminstone i allt väsentligt till en lika behandling av dessa understödstagare, något som, såvitt jag kan förstå, lär vara eftersträfvansvärt. När ett förslag i sådant hänseende kommer från regeringen till riksdagens prövning, bör givetvis under detsamma inbegripas alla dem, som kunna komma i fråga till understöd; det bör alltså icke bara röra sig om de lägre pensionsbeloppen, utan alla ifrågavarande understödstagare böra efter vissa angivna grunder få sin del av de medel riksdagen anvisar.

Jag tror alltså, att en utredning på denna punkt skulle kunna vara till fördel för vederbörande, i det att man icke så mycket skulle bli beroende av de enskilda och subjektiva uppfattningarna. Jag har fäst mig vid att herr Bäcklund talat för pensionsunderstöd i vissa fall under åberopande av att synnerligen ömmande skäl förelegat. Men jag har också fått det bestämda intrycket, att precis samma skäl förelegat i fall, där han yrkat avslag, ja kanske enligt min mening — därför att jag känt till fallen bättre — ännu mera ömmande skäl. Jag tager detta som ett bevis för att besluten ofta bli beroende på i vad mån utskottets ledamöter personligen känna till förhållandena. Jag håller före, att man skulle ha vissa förutsättningar att komma bort från en sådan

Ang. vissa all-
männa frågor
rörande under-
stöd åt efter-
levande efter
statsanställda.

(Forts.)

ordning, om det bleve fastställt vissa bestämda grunder, efter vilka understöd skulle utgå.

Herr Carleson: Herr talman! De beslut, som fattas här på skilda punkter, äro ofta av ringa betydelse för tillfället, men de föra med sig konsekvenser, och det är konsekvenserna, varom diskussionen rör sig i en hel del av de fall, som föreligga till avgörande. Det visar sig emellertid, att den principfasthet, som bör finnas vid behandlingen av dylika ärenden, icke är tillfinnandes hos bankoutskottet, vilket för övrigt är ganska naturligt. Är det då icke förklarligt, att man söker en annan instans, där man kan finna denna principfasthet, och att man vill lägga den första prövningen av sådana frågor i Kungl. Maj:ts hand, därför att Kungl. Maj:t har bättre förutsättningar att företaga en principfast förprövning. Därför är det naturligtvis icke uteslutet, att Kungl. Maj:t föreslår undantag från gällande regler liksom icke heller att motionärer komma och föreslå undantag. Men just därigenom, att man på förhand har de stora principerna fastslagna, faller det av sig självt, att antalet sådana frågor av diskutabel natur i riksdagen kommer att högst väsentligt minskas. Jag ber att få exemplifiera detta med att vi ha bestämmelser om restitution av skatt och att man där alltså har att följa vissa bestämda regler. Men när på grund av ömmande eller andra skäl det varit fråga om extraordinära åtgärder på området, så vänder sig Kungl. Maj:t till riksdagen; ett sådant ärende hade vi före i onsdags, tror jag. Frågor av denna beskaffenhet förekomma emellertid till ett mycket litet antal, därför att man har bestämmelser om de principer, som i regel skola tillämpas på ifrågakvarande område.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag vill påpeka, att herrarna här gå betydligt längre än de myndigheter, som blivit hörda i ärendet. Järnvägsstyrelsen har t. ex. anført: »I likhet med statskontoret anser styrelsen det vara synnerligen svårt att uppställa generella regler för de fall, då understöd måste anses påkallat. Det är ju också klart att, då fråga är om understöd av *bilighetshänsyn*, så många faktorer inverka på bedömandet och så många skiftande fall måste uppkomma, att det svårigen låter sig göra att giva föreskrifter för behandlingen.

Fråga är för övrigt om sådana regler ens äro önskvärda. Erfarenheten visar nämligen att så snart en understödsverksamhet regelbindes — låt vara endast med avseende å minimiförutsättningarna — erhållande av understöd i allmänna medvetandet erhåller karaktär av en rätt, tillkommande dem, som fylla de uppställda villkoren. Införandet av sådana regler måste därför leda till försvårande av den diskretionära prövning, som just i fall av här förevarande natur är en förutsättning för ett rättvist avgörande.» —

Hela järnvägsstyrelsens utlåtande går för övrigt i den stilen. De myndigheter, som handlagt dessa ärenden, veta alltså, att det icke går att införa generella regler, som kunna tillämpas under alla förhållanden. De känna till svårigheterna, och detta gör bankoutskottet också. Därför tror jag icke mycket på att det skall bli en bättre ordning, när Kungl. Maj:t får prövningen och avgörandet av dylika ärenden om hand. Flertalet av desamma har för övrigt gått genom Kungl. Maj:t, men bankoutskottet har funnit fall, där kungl. propositioner icke kunnat bifallas — detta har inträffat just i ett ärende, som vi behandla i dag. Vad har man då för absolut garanti för att man skulle få det bättre enligt utskottets förslag? Min reservation riktar sig överhuvud mot att skapa till en organisation i onödan. Vi skola inrätta kassor grundade på avgifter, för att pensionera de extra ordinarie befattningshavarnas änkor och barn; utredningar förekomma härom. Därmed blir det mesta arbetet avkopplat

från riksdagen, och vi ha då icke behov av den i utskottsförslaget omnämnda omorganisationen för pensionsärendenas behandling.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på godkännande av den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. vissa allmänna frågor rörande understöd åt efterlevande efter statsanställda.
(Forts.)

Punkterna 2—24.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 25, angående årligt understöd åt änkan Elin Andersson, född Svensdotter.

Ang. årligt understöd åt änkan Elin Andersson.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 30, hade herr *Östergren* föreslagit, att riksdagen ville besluta tillerkänna daglönaren vid flottans proviantförråd nr 11 *Mattis Andreasson Anderssons* änka, *Elin Andersson*, ett årligt understöd av 384 kronor att utgå ur allmänna indragningsstaten från och med den 1 januari 1929, så länge hon levde i sitt nuvarande änkestånd.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Bäcklund* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att daglönaren *Mattis Andreasson Anderssons* änka *Elin Andersson*, född *Svensdotter*, finge från och med den 1 januari 1929 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 384 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Bäcklund: Herr talman! Detta ärende förekom redan förra året, men då föll förslaget om pension till den änka, varom här är fråga, på den tioårsgräns, som bankoutskottet ville införa för erhållande av pension. Förslaget godtogs emellertid icke av andra kammaren, och jag för min del ville icke vid sammanjämkningen mellan kamrarnas olika meningar väcka någon strid i saken, utan jag uttalade, att de ärenden, som på denna grund fallit, borde återkomma och behandlas av 1929 års riksdag. Så sker nu också här. Det gäller en änka, som är 69 år gammal; hon var 58 år, då mannen avled. Det är nu 11 år sedan dess, men den saken borde icke vara avgörande i detta fall. Då hon nu är gammal och fattig, tycker jag det skulle vara en gärd av rättvisa, att — särskilt när mannen haft en synnerligen lång tjänstetid hos staten — hon erhåller det belopp av 384 kronor om året, som föreslagits i reservationen. Jag har använt mig i reservationen av utskottets ena alternativ. Det var nämligen så, att utskottet hade alternativa förslag intill justeringen, då det ena förslaget icke vann utskottets bifall. Man var alltså i utskottet till den grad tveksam, att man ansåg sig böra skriva alternativa förslag.

Jag tror icke, att man bör anlägga de synpunkter på frågan, som utskottet gjort. Utskottet har framhållit, att änkan har fattigvårdsunderstöd av 15 kronor i månaden, något som skulle diskvalificera henne efter de nya principerna. Vad bleve följden, om man toge hänsyn till sådant? Jo, om en kvinna blivit änka och det dröjer en tid innan ärendet handlagts av myndigheterna, skulle hon gå miste om pension, trots att mannen kanske tjänat staten under en lång tid och änkan uppnått hög ålder, endast därför att hon under mellantiden fått

Ang. årligt
understöd åt
änkan *Elin*
Andersson.
(Forts.)

något tillfälligt understöd från fattigvården. 1 § i fattigvårdslagen tillåter ju icke, att någon får svälta och fara illa. Därför anser jag det riktigt att i detta fall bifalla reservation. Jag tror icke heller, att vi bryta mot utskottets principer därigenom, ty riksdagen har redan fattat beslut i ett ärende i dag, där utskottet föreslagit, att en gammal soldat, som var intagen på Västerviks fattighus, skulle få sin pension och därmed komma ifrån fattighuset. När utskottet var enhälligt i det avseendet, kan man också ge den gamla gumma, som det här är fråga om, hennes 384 kronor om året. Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Winkler: Herr talman! Motivet till utskottets ställningstagande i detta fall har varit dels att det förflutit 12 år sedan mannen dog och dels att änkan åtnjuter kommunalt understöd. Man har i utskottet varit överens om — med undantag av herr Bäcklund och kanske en ledamot till — att de som redan erhöello kommunalt understöd icke borde erhålla pensioner eller understöd av statsmedel, då detta skulle innebära, att man avlyfte från vederbörande kommun den börda, som den åtagit sig, och överförde den på staten. Jag tror icke, att de av herr Bäcklund anförda skälen tala för en ändring i detta förfaringssätt, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 26—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. pension
åt filosofie
magistern
J. E. Högbergs
änka och barn.

Punkten 36, angående pension åt filosofie magistern *J. E. Högbergs* änka och barn.

I en till riksdagen avlåten, den 7 mars 1929 dagtecknad proposition, nr 172, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att filosofie magistern *John Elis Högbergs* änka *Dorotea Sophie Martha Högberg*, född *Schultze*, och makarnas tre minderåriga barn *Karl Ludvig Rolf*, *Karin Maria Gisela* och *Ernst Robert Börje*, finge, räknat från och med den 1 oktober 1928, åtnjuta årliga understöd från allmänna indragningsstaten, änkan *Högberg* till belopp av 720 kronor att utgå under hennes återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, samt vart och ett av barnen till belopp av 180 kronor att utgå intill utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnått 18 års ålder.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen i första kammaren, nr 153, av herr *Johan Peter Johansson*, och i andra kammaren, nr 153, av herrar *Hedlund* i Häste och *Hedlund* i Östersund, i vilka föreslagits, att riksdagen måtte tilldela änkefru *Dorotea Sophie Martha Högberg* samt envar av hennes minderåriga barn ett årligt understöd med 600 kronor till änkan, så länge hon levde ogift, och för varje barn 180 kronor intill dess de uppnått 18 års ålder.

Utskottet hemställde,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

b) att de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang. pension
åt filosofie
magistern
J. E. Högbergs
änka och barn.
(Forts.)*

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! I början av riksdagen avlämnades i denna och första kammaren likalydande motioner, vari hemställdes om ett anslag till änkan efter en extralärare, Högberg, vid Östersunds allmänna läroverk och hennes minderåriga barn. Om vi hade ägt kännedom att Kungl. Maj:t skulle avlåta proposition i ärendet, hade vi givetvis icke behövt framkomma med en sådan motion. I propositionen, som ju innehåller en fullständig utredning i ämnet med yttranden från såväl skolöverstyrelsen som statskontoret, framhålles den tveksamhet, som även vi motionärer kände rörande huruvida det skulle vara möjligt att tillerkänna änkan och hennes minderåriga barn pension vid det förhållande att läraren icke varit tillräckligt lång tid i statens tjänst. Skolöverstyrelsen har dock tillstyrkt och säger, att det är ytterst behjärtansvärda omständigheter, som här föreligga, varför man hemställt att av statsmedel understöd måtte beviljas änkan Högberg och hennes tre minderåriga barn. Även statskontoret har anfört, att starka skäl synas vara anförda för att pension till änkan skulle utgå, och man framhåller, att hon är i avsaknad av ekonomiska tillgångar, vilket ju är fullt riktigt, och att hon enligt läkarbetyg har en i hög grad nedsatt synförmåga. Dessutom är att märka, att barnen äro rätt sjukliga; ett av dem ligger på sanatorium för vård. De kostnader, som för denna sanatorievård och för familjen i övrigt varit nödvändiga, ha hittills kunnat bestridas genom på frivillig väg insamlade medel.

Statskontoret kommer alltså till det resultatet, att det synes vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att pension i detta fall utgår. Högberg har ju icke varit så lång tid i direkt statstjänst, men han har varit lärare i kommunal mellanskola och även vikarierat såsom ämneslärare vid dylik skola. Han har under en lång följd av år sökt förvärva sig erforderliga kunskaper genom omfattande studieresor i utlandet; han var ju lärare i levande språk. Det har också sagts — vilket jag dock icke kan direkt garantera — att om den omorganisation av skolväsendet, som genomförts och som under längre tid varit på tal, icke hade försenat möjligheterna till fast anställning vid läroverken, kunde Högberg hava erhållit sådan anställning och alltså haft möjlighet att genom inbetalning till änke- och pupillkassan förskaffa sina efterlevande pensioner enligt de grunder, som härvidlag äro fastställda. Det föreligger här ett synnerligen behjärtansvärt och ömmande fall, och jag vill för min del varmt vädja till kammarens ledamöter att bifalla den kungl. propositionen i ämnet.

Herr **Holmdahl** instämde häruti.

Herr **Borggren**: Herr talman! Jag vill icke bestrida vad den föregående ärade talaren sagt om att här föreligger ett ömmande fall. Men man kan icke bara taga hänsyn till sådant, utan man får även se till, huruvida man tidigare beviljat pensioner av denna beskaffenhet. Såsom av utredningen framgår, brukar riksdagen icke i dylika fall bevilja pensioner, i all synnerhet icke efter befattningshavare, som varit i statens tjänst så kort tid som denne befattningshavare — tre år. Jag undrar egentligen, huru den ärade motionären tänker sig behandlingen av sådana frågor, om man icke skall taga hänsyn till sådana synpunkter som tiden för statsanställningen. Det är från dessa utgångspunkter, som jag, herr talman, yrkar avslag på den kungl. propositionen och bifall till utskottets förslag.

Ang. pension
åt filosofie
magistern
J. E. Högbergs
änka och barn.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Jag förstår fullkomligt väl de rent formellt alldeles riktiga synpunkter, som utskottet här gjort gällande och som kommit till uttryck i utlåtandet. Men jag vill säga, att om också utskottet ansett sig böra tillämpa dylika formella grunder, händer det icke så sällan, att kammaren och riksdagen anse sig vara i enstaka, synnerligen ömmande fall oförhindrade att gå in för ett beslut, som kanske strider mot vanliga principer men som ändå på grund av det alldeles speciella läget anses ligga utanför de vanliga ramar. Herr Hedlund har klart framhållit, huru utomordentligt behjärtansvärt det föreliggande fallet är. Därför skulle jag också vilja vädja till kammaren att med bortseende från den stränga formalismen tänka på att här föreligger ett fall, där verkligen de mänskliga synpunkterna böra göra sig gällande. Det synes mig alltså, att man bör låta denna änka med hennes tre barn få ett litet bidrag från det allmännas sida. Jag ber att få vädja till kammaren att med bortseende från de formella skälen, vilkas giltighet jag eljest fullkomligt inser och erkänner, bevilja det belopp, som humaniteten verkligen i förevarande fall kräver.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag ber att få hänvisa till vad som förekom när vi behandlade principfrågan för en stund sedan. Då trodde man, att Kungl. Maj:t skulle kunna handlägga pensionsfrågor efter vissa regler. Nu ha vi här ett eklatant bevis på i vad mån detta går för sig, när departementschefen står här och vädjar till kammaren om att gå ifrån de principer, som omfattats vid föregående tillfällen, och att avslå utskottets förslag. Utskottet har dock i alla fall framhållit, att Högbergs sammanlagda tjänstetid endast utgör tre år. Jag tycker också, att det skulle se egendomligt ut, om andra kammaren, därför att en befattningshavare här har en något högre tjänsteställning, skulle gå in för att bevilja pensioner till hans änka och barn, när man avslår förslag om pensioner till lägre befattningshavare. Jag tänker på den reservation jag hade vid punkten 25. Det gällde där en fattig änka, som var 58 år vid mannens dödsfall, som var sjuk och hade 15 kronor av kommunen i fattigvårdsunderstöd. Hon fick ingenting av staten. I det här fallet skulle man däremot gå in för att pensionera. Jag tycker inte, att det är alldeles riktigt att gå till väga på det sättet, utan jag tror, att det är utskottet, som härvidlag företräder de riktiga synpunkterna. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hedlund** i Haste: Jag kan verkligen icke förstå herr Bäcklunds uppfattning i den här frågan, när han säger, att här gäller det att giva pension åt en »högre» befattningshavares efterlämnade änka. Mannen i fråga var ju endast extralärare vid ett läroverk. Hans änka är visserligen ung, men hon är sjuklig och har enligt läkarintyg nedsatt synförmåga, så att hon t. ex. inte kan sy eller hjälpa till med någonting i det avseendet. Hon har tre minderåriga barn, det äldsta är fött 1918 och sjukligt. Jag har redan talat om, att vi ha samlat ihop medel däruppe för att hjälpa henne. Boet var så fattigt, att hon inte ens hade medel att få sin avlidne man i graven utan det måste skrapas ihop pengar för detta ändamål. Hennes man stupade kan man säga på sin post, ty han fick hjärtslag under en lektion och måste föras medvetslös till sitt hem, där han efter några timmar avled.

Det här är väl ändå ett fall, där man absolut måste säga, att verklig nöd är på färde, och det är endast tack vare sammanskott från personer däruppe, som man hittills kunnat hålla nöden borta från familjen. Det är därför riktigt att säga, att det här råder något slags motsatsförhållande till det fall, som förut åberopats av herr Bäcklund. Jag vet mig aldrig ha varit motstån-

dare till några pensioner åt änkor och föräldralösa barn. I sådana fall har jag, oavsett vem det gällt, så snart jag känt mig övertygad om att man kun-
nat åberopa verkliga skäl, varit med om att hjälpa. Här är ett ömmande fall, det vill jag bestämt säga, att jag vill fortfarande vädja till kammaren att bi-
falla Kungl. Maj:ts proposition i ärendet.

Ang. pension
åt filosofie
magistern
J. E. Högberg's
änka och barn.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 37—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 60*, angående årligt understöd åt järnvägsarbetaren J. F. Svenssons änka, yttrade:

Ang. årligt
understöd åt
järnvägs-
arbetaren J.
F. Svenssons
änka.

Herr Nilsson i Örebro: Herr talman! Det talades nyss om ömmande omständigheter, som motiverade ett litet understöd åt en änka. Här föreligger ett i verklig mening ömmande fall, men icke desto mindre har utskottet enhälligt avstyrkt den begäran, som framställts om understöd åt den fattiga änka det här gäller.

Jag vågar naturligtvis icke hoppas, att andra kammaren skall följa motionären här, och jag skall icke heller göra något yrkande, ty jag anser det fullkomligt lönlöst, men jag tycker ändå, att utskottets motivering är litet motbjudande. Utskottet säger sig nämligen vilja erinra om järnvägsstyrelsens riktlinjer för beviljande av understöd i dessa och liknande fall. Järnvägsstyrelsens motiv för att icke tillstyrka pensioner i dessa fall är endast det, att dessa järnvägsarbetare skulle vara lösligt anställda vid statens järnvägsbyggnader, och utskottet förklarar nu, att det »delar den av järnvägsstyrelsen sålunda uttalade uppfattningen». I detta fallet är det dock så, att den man, vars änka det här är fråga om, under livstiden arbetat i statens järnvägars tjänst i 31 år, och man kan alltså inte motivera ett avslag på en framställning om understöd åt hans änka med att hennes man endast kort tid varit anställd i järnvägens tjänst. Men icke desto mindre är det uteslutande denna lösliga anställning, som det heter, som varit motivet för att icke lämna någon hjälp.

Det hade, menar jag, åtminstone varit mera uppmuntrande, om icke denna enligt min mening oriktiga motivering hade åtföljt utskottets hemställan. Jag har intet yrkande.

Herr Bäcklund: Jag skulle inte ha begärt ordet i denna punkt, om inte den ärade motionären hade gjort gällande, att utskottet hade förebragt en oriktig motivering. Det har utskottet inte gjort, ty på sid. 8 i utlåtandet, där järnvägsstyrelsens yttrande är intaget, står det på följande sätt:

»Styrelsen har också i förekommande fall avstyrkt framställningar om pension åt änkor efter dylika anställningshavare; och har sådan förmån ej heller hittills beviljats. — Å andra sidan böra, anser styrelsen, ej heller tjänstemännen vid statens järnvägsbyggnader inbegripas. De åtnjuta nämligen i form av högre avlöning än motsvarande tjänstemän vid statens järnvägar ersättning för att de ej äga medlemskap i statens järnvägars änke- och pupillkassa och äro därför i tillfälle att exempelvis genom försäkring skydda sina efterlevande.»

Järnvägsstyrelsen har hela tiden principiellt motsatt sig, att arbetare och tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader, på grund av deras särskilda avlöningsförhållanden, som icke överensstämman med dem, som gälla för järnvägens

Ang. årligt
understöd åt
järnvägs-
arbetaren J.
F. Svenssons
änka.
(Forts.)

trafikpersonal, skulle komma i åtnjutande av dylika förmåner. Det är detta, som varit bestämmande för utskottet, och motiveringen är enligt min mening icke alls oriktig, då vi endast refererat till järnvägsstyrelsens ståndpunkt. Huruvida denna ståndpunkt kan anses vara alltför sträng, därom vill jag icke uttala mig, men utskottets motivering finnes det som sagt intet fel på, eftersom utskottet endast hänvisat till vad järnvägsstyrelsen har sagt i sitt yttrande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 61—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. årliga
understöd åt
arbetaren C. A.
Forsbergs
änka och min-
derårige son.

Punkten 65, angående årliga understöd åt arbetaren C. A. Forsbergs änka och minderårige son.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 42, hade herr *Höglund* i Göteborg föreslagit, att riksdagen måtte bevilja dels änkan *Hulda Martina Forsberg*, född *Sjögren*, ett årligt understöd av 384 kronor, så länge hon levde i sitt nuvarande änkestånd, dels ock hennes minderårige son *Stig Karl Vilhelm* ett årligt understöd av 100 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Bäcklund* och *Höglund* i Göteborg, vilka yrkat, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att avlidne arbetaren Carl August Forsbergs och hans änka Hulda Martina Forsbergs, född *Sjögren*, minderårige son Stig Carl Vilhelm finge från och med den 1 januari 1929 till och med utgången av det kalenderår, varunder han uppnådde 18 års ålder, av telegrafverkets medel uppbära ett årligt understöd av 120 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Höglund** i Göteborg: Herr talman! Med anledning av vad som förekommit ber jag få fästa kammarens uppmärksamhet på den synnerligen knapphändig motivering, som utskottet bestått min motion på denna punkt. Jag tycker verkligen, att denna motion är så berättigad, att jag icke kan underlåta att offra några ord på densamma, i förhoppning att kammaren, såsom ju skett i vissa fall, måtte behjärta denna framställning.

Här är det på det sättet, att utskottet, på grund av att denna änka åtnjuter något understöd från kommunen, inskränkt sig till att med tre rader härom i motiveringen avstyrka motionen. Det gäller här en änka efter en arbetare vid kungl. telegrafverkets verkstad i Nynäshamn. Man kan nästan säga, att hennes man, då han den 3 juni 1928 drabbades av döden, föll på sin post. Intrycket från verkstadsledningen visar, att han varit en skicklig arbetare, som alltid gjort sitt bästa för att utföra sig ålagda arbeten och under hela sin anställningstid iakttagit ett mycket hedrande uppförande. Jag skulle icke ha ifrågasatt något som helst understöd här, om det icke hade varit så, att änkan är sjuklig — hon har läkarbetyg på att hon är oförmögen till arbete — och har en sjuårig son. Jag menar således, att förhållandena, något som redan påpekas i den principiella motiveringen av betänkandet, äro sådana, att det föreligger ömmande skäl för beviljande av pension. Nu har änkan — vad skulle hon eljest leva på förresten, hon är ju medellös — råkat få 35 kronor i månaden i kommunalt understöd. Jag vågar säga, att den omständigheten

naturligtvis icke utgör något skäl för riksdagen att avslå hennes framställning. Ett belopp på 35 kronor i månaden når ju icke på långt när upp till den pension på 384 kronor jämte dyrtidstillägg, som riksdagen i vanliga fall brukar bevilja änkor. Om nu dessa 35 kronor skulle räcka till nöds — det göra de icke, ty 35 kronor i månaden kan ingen människa nu för tiden leva på, men de bliva i alla fall till hjälp till hennes underhåll — så räcka de i varje fall icke till uppfostringsbidrag åt hennes minderårige son. Jag anser, att riksdagen utan att därför behöva gå principen att icke bevilja statsunderstöd, då kommunalt understöd utgår, för nära, kan gå med på det ändringsyrkande, som gjorts i reservationen.

Jag vill ännu en gång understryka, att om man gör så, har man i alla fall icke gått emot den princip, som utskottet i år slagit in på, nämligen att något understöd från statens sida icke skall beviljas om ett aldrig så blygsamt understöd gives från kommunens sida. Jag kan för min del icke komma till den uppfattningen, att det understöd, som här givits från kommunens sida också gäller ankans son. Jag har själv varit i tillfälle, att bevittna vilken sorg och veklagan det blev i denna familj, då mannen gick bort, och att det här föreligger verkligen ömmande omständigheter. Det vågar jag vitsorda, och jag har icke kunnat underlåta att föra saken så långt som hit till andra kammaren just på grund härav och för att kunna bevisa, att jag för deras vidkommande sökt göra det bästa möjliga. Jag vill därför, herr talman, vädja till kammaren att besluta i överensstämmelse med den av mig och herr Bäcklund vid utskottets utlåtande fogade reservationen med den ändringen, att i stället för 120 kronor insättes 100 kronor. Denna ändring är gjord, därför att yrkandet i detta avseende går något utöver yrkandet i den av mig framlagda motionen, däri jag begär 100 kronor.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag kan egentligen icke förstå, vad det skall tjäna till att bifalla herr Höglunds reservation, ty om denna bifalles får änkan 120 kr. och den omyndige pojken 100 kr., vilket tillsammans utgör 220 kr. Nu har änkan redan ett understöd av 420 kr. om året från kommunen, d. v. s. 35 kr. i månaden. Om nu denna pension beviljas, så avlyfter man dessa 220 kr. från kommunen. Det är alltsammans. Om det hade varit så, att änkan hade kunnat få fullt understöd från staten och sluppit anlita fattigvården, skulle jag för min del varit med om yrkandet, men som frågan nu ställer sig, är det rakt ingen mening med att bevilja ifrågavarande motion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Höglund i Göteborg: Herr talman! Det är riktigt som den förre ärade talaren säger. Änkan får icke så mycket, som hon skulle få, om hon fick 384 kr. av riksdagen med ty åtföljande dyrtidstillägg. Jag vågar påstå, att det bidrag änkan får av kommunen icke sträcker sig till barnet. Jag har icke, som herr Paulsen säger, begärt 220 kr. till änkan, jag har frånskilt änkan just på grund av detta understöd från kommunen, som hon uppbär, och inskränkt mig till att hemställa om 100 kr. till barnet, vilket jag icke anser ha fått något som helst bidrag till sin uppfostran. Det är alltså endast fråga om 100 kr. till barnet och icke några 220 kr. ytterligare till änkan, som herr Paulsen på fri hand behagat räkna ut. Jag yrkar fortfarande, herr talman, bifall till reservationen med av mig förut angiven ändring.

Herr Paulsen: Jag medger, att det förhåller sig så, som herr Höglund säger, att man i reservationen endast begär understöd till ankans barn, och att man frånfallit motionen i detta avseende. Men detta skulle ju ändå ytter-

Ang. ärliga
understöd åt
arbetaren C.A.
Forsbergs
änka och min-
derårige son.
(Forts.)

ligare försäkra förhållandena. Tror verkligen herr Höglund, att kommunen, som anser sig ha givit, vad som skulle räcka till både änkan och barnet, när de få veta, att de få statspension, skola underlåta att från understödet från kommunen draga av den summa, som kan beräknas tillkomma barnet? Det tror jag är alldeles säkert, och då göra vi icke änkan någon tjänst genom att bevilja denna motion.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Höglund i Göteborg under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 66.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Herr *Dahlén* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 229, angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker, m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 458, bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.35 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m. då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 27 april e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensioner från allmänna indragningsstaten åt vissa tjänstemän vid kontrollen över sockerbeskattningen m. m., i vad avser pensioner från allmänna indragningsstaten;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska pensioneringsbestämmelser i avseende å vissa beställningshavare vid marinen;

nr 30, i anledning av väckt motion om utredning angående ersättning i anledning av olycksfall under flygtjänstgöring;

nr 31, i anledning av väckt motion i fråga om åstadkommande av pensionsbestämmelser för banarbetare och omlastare vid statens järnvägar m. fl.;

nr 32, i anledning av väckt motion om ersättning åt Knut Sigurd Bexelius för olycksfall under arbete vid ett av arbetslöshetskommissionen anordnat arbetsföretag;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör pensions- och indragningsstaterna; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang.
allmänt resereglemente.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 18 januari 1929 dagtecknad proposition, nr 40, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen godkänna propositionen bilagt förslag till allmänt resereglemente.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

Ang.
allmänt rese-
reglemente.
(Forts.)

inom första kammaren:

nr 220 av herr *Asplund*;

nr 222 av herr *Mellén*; och

nr 223 av herr *J. H. Teodor Julin*; samt

inom andra kammaren:

nr 339 av herrar *Skoglund* och *Persson* i Falla;

nr 342 av herr *Holmgren*;

nr 344 av herrar *Andersson* i Stockholm och *Spångberg*;

nr 345 av herr *Forssell m. fl.*; och

nr 346 av herr *Hage*.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt motionen II: 342 ävensom med avslag å motionerna II: 339 och 344 måtte för sin del antaga ett vid utlåtandet såsom bilaga fogat förslag till allmänt rese-reglemente;

b) att motionerna I: 220 och 223 samt II: 345 och 346, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

c) att motionen I: 222 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga reservationer, avseende olika paragrafer i det av utskottet framlagda författningsförslaget.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Holmgren**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 71 hemställs,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten a) på det sätt, att till en början föredrages utskottets förslag till allmänt resereglemente paragrafvis och, där så erfordras, momentvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den del av författningsförslaget, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

Mom. a).

Författningsförslaget.

1—16 §§.

Godkändes.

17 §.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

17 §.

1 mom. Traktamentsersättning må icke åtnjutas för förrättning, som utföres å förrättningsmannens bostads- eller tjänstgöringsort eller på avstånd ej överstigande 3 kilometer därifrån eller, beträffande stad, köping eller därmed jämförligt samhälle, från gränsen för det planlagda område, inom vilket förrättningsmannen har sin bostad eller tjänstgöring.

2 mom. Traktamente för dag må endast beräknas för den tid, varunder förrättningsman varit frånvarande från bostads- eller tjänstgöringsorten, samt utgår för dag, varunder frånvaron omfattat högst 6 timmar, med hälften av det i 2 § 2 mom. upptagna beloppet.

Traktamente för natt utgår icke, därest förrättningsmannen varit frånvarande från bostads- eller tjänstgöringsorten högst 1 timme av natten.

Herrar Andersson i Stockholm och Spångberg hade uti sin ovanberörda motion föreslagit, bland annat, att paragrafens första moment skulle erhålla denna avfattning:

»Traktamentsersättning må — — — ej överstigande 4 kilometer — — — från centrum av det planlagda — — — eller tjänstgöring.»

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Jag har beträffande 17 § i en motion hemställt, att man skulle göra den ändringen från förut gällande bestämmelser, att traktamentsersättning skulle utgå endast för sådant uppdrag, som utföres på ett avstånd av minst 4 kilometer från centrum av vederbörande stads eller köpings planlagda område. Detta mitt förslag är närmast grundat därpå, att för en stad som Stockholm och sannolikt även de andra större städerna blir det ju en väsentlig skillnad på den färdväg, som en befattningshavare måste ha för att komma ut till det område, där traktamente utgår, i jämförelse med förhållandet i någon av de mindre städerna. I nu gällande och av utskottet föreslagna bestämmelser heter det ju, att traktamente skall utgå, när förrättningen utföres 3 kilometer utanför gränsen för det planlagda område, inom vilket befattningshavaren har sin bostad eller tjänstgöring förlagd. Då uttrycket »det planlagda området» här användes, så uppstår ju i vissa fall frågan, huruvida, t. ex. när det gäller Stockholm, därmed skall menas Stockholms stads hela planlagda område eller om man skall räkna med Stockholms stads planlagda område såsom delat. Det förhåller sig ju så, att det inom Stockholm finns flera planlagda områden med icke planlagda områden däremellan. Och då uppstår ju frågan, huruvida man skall färdas 3 kilometer utanför gränsen av det yttersta planlagda området eller om man skall räkna från gränsen av den centrala stadens planlagda område. Om vi ta t. ex. en befattningshavare, som är bosatt i norra delen av Stockholm och som skall färdas ut genom Norrtull till en förrättning, så är det givet, att det för honom blir en betydligt kortare sträcka att färdas för att komma till det område, där han äger åtnjuta traktamente, än vad fallet blir för befattningshavare, bosatta i andra delar av staden. Givetvis kunna sådana skiljaktigheter uppstå i viss mån även om man räknar den sträcka, som skall färdas, från stadens centrum, men tydligt är dock, att därmed större rättvisa skulle skipas mellan befattningshavare i de större och i de mindre städerna. Det är med utgångspunkt därför jag alltså tillåtit mig föreslå den förändringen, att man i stället för den formulering, som finnes i utskottets utlåtande, skulle använda den av mig i motionen föreslagna formuleringen av § 17.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen i denna punkt.

Herr **Holmgren**: Enligt nuvarande bestämmelser får man ju i sådana fall ersättning endast för resa i spårvagn eller omnibus. Åker man bil, får man betala det själv. Men om man skulle tillmötesgå herr Edoff Anderssons yrkande, så skulle konsekvensen bli ett betydligt utsträckt bilåkande, och vi veta icke, vilka konsekvenser detta skulle medföra. Det skulle också kunna ge anledning till åtskilligt kringgående av bestämmelserna. Jag erkänner

Ang.
allmänt rese-
reglemente.
(Forts.)

Ang.
allmänt rese-
reglemente.
(Forts.)

gärna, att det finns vissa fall, då det kunde vara berättigat med en sådan bestämmelse som den av den föregående talaren påyrkade, men i de allra flesta fall föreligger inte något sådant behov. Utskottet har därför icke ansett sig kunna framkomma med förslag till bestämmelser för vissa sällan inträffande fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets formulering i denna punkt.

Herr **Andersson** i Stockholm: Jag vill erinra om att åtminstone för en del befattningshavare i statens tjänst är det ordnat så, att respektive verk bestå det transportmedel, med vilket man skall färdas ut till en plats, där förrättningen skall verkställas. Så är t. ex. fallet beträffande befattningshavare i telegrafverket. Där är det ju så ordnat, att verket består de transportmedel, som skola komma till användning. I sådana fall måste det ju vara enahanda, om t. ex. en befattningshavare, tillhörande telegrafverkets linjepersonal, färdas med telegrafverkets motorcykel 4 kilometer i Stockholm eller färdas med telegrafverkets motorcykel i Växjö, vilken stad ju har ett mycket begränsat område. Men faktum är ju, att den befattningshavare, som har att verkställa reparationer på telegrafverkets telefoner i Stockholm eller i dess omgivningar, måste färdas en betydligt längre sträcka än befattningshavaren i Växjö för att komma till det område, där traktamente utgår. Trots att det för befattningshavaren i Stockholm oftast blir förenat med betydligt större kostnader att utföra sitt uppdrag, än vad fallet är för en befattningshavare å mindre orter, behöver den senare tillryggalägga en betydligt mindre färdväg än den förre för att komma i åtnjutande av traktamente. Om man däremot räknade en central punkt såsom utgångspunkt för dessa färder, så skulle man enligt min mening skapa större rättvisa för alla befattningshavare, än vad det nuvarande beräkningssättet kan göra.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 344; och godkändes paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

At 18 § i Kungl. Maj:ts förslag hade givits denna avfattning:

18 §.

Då förrättningsman på grund av gällande bestämmelse erhåller kostnadsfri inkvartering, utgår icke traktamente för natt. Ej heller utgår sådant traktamente i de fall, då förrättningsman på statens bekostnad innehar sovplats å järnväg eller liggplats å fartyg; dock att vad nu sagts icke skall gälla beträffande natt, under vilken förrättningsman ankommer till eller avreser från förrättnings- eller överliggningsort.

Utskottet hemställde, att paragrafen skulle lyda sålunda:

18 §.

Då förrättningsman — — — lika med Kungl. Maj:t — — — gälla beträffande natt, under vilken förrättningsman mellan klockan 1 och klockan 5 ankommer till eller avreser från förrättnings- eller överliggningsort.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag har icke deltagit i utskottets behandling av detta ärende, och jag hade heller icke ämnat uppträda här och göra någon invändning mot det förslag, som utskottet har kommit med.

Emellertid har beträffande 18 § första kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i stället för utskottets förslag. Och då jag anser det vara lämpligt, att även denna kammare blir satt i tillfälle att pröva frågan, har jag begärt ordet för att göra ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande denna paragraf.

Denna paragraf innehåller ju för närvarande den föreskriften, att en förrättningsman, som använder sig av bl. a. sovplats å tåg på statens bekostnad, icke får erhålla natttraktamente. Tjänstemännen ha påvisat, att denna bestämmelse har mycket orimliga verkningar. Det kan ju mycket ofta inträffa, att en tjänsteman, som rest relativt lång väg men anländer till förrättningsorten vid 3-tiden eller 4-tiden på natten, då måste skaffa sig hotellrum. Men han får då i alla fall icke något natttraktamente. Kungl. Maj:t har nu ändrat denna bestämmelse så att i fall förrättningsmannen anländer eller avreser vid sådan tidpunkt, att han måste söka nattkvarter, så skall han äga rätt till natttraktamente, även om han under resan använder sig av sovplats på statens bekostnad. Utskottet har emellertid gjort den inskränkningen i Kungl. Maj:ts förslag, att denna rätt skall gälla allenast under förutsättning av att avresan eller ankomsten sker mellan klockan 1 och klockan 5 på natten. Med andra ord, därest en förrättningsman ankommer eller avreser mellan klockan 12 och 1 på natten eller mellan klockan 5 och 6 på morgonen, skall samma bestämmelse, som nu gäller, tillämpas. Jag har litet svårt att förstå det riktiga i denna ändring. Men som jag förut sade, hade jag icke tänkt göra någon invändning, därest icke första kammaren hade beslutat att i stället för utskottets förslag taga Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt. Även om jag måste beteckna denna fråga som icke synnerligen viktig, så tycker jag, att det vore enklare, om det kunde bli samstämmiga beslut i båda kamrarna, så att vi icke för denna saks skull behövde företaga vare sig sammanjämkning eller gemensam votering.

Det är huvudsakligen med denna motivering, som jag, herr talman, ber att beträffande 18 § få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Holmgren: Herr talman! Den formulering, som Kungl. Maj:t givit 18 § innebär, att om t. ex. en förrättningsman kommer hem till hemorten en minut efter klockan 12 på natten, så skall han ha fullt natttraktamente för den natt, som följer, och likaså om han kommer ett par minuter före klockan 6 på morgonen, så skall han ha fullt natttraktamente för hela den natt, som redan gått till ända. Detta har utskottet funnit icke vara fullt lämpligt, i all synnerhet som vissa nyligen gjorda revisionsanmärkningar visa nödvändigheten av en något skarpare formulering på denna punkt, än Kungl. Maj:t presterat. Någon större betydelse har denna fråga icke. Men det förhållandet, att första kammaren beslutat i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, behöver visst icke hindra andra kammaren att fatta beslut i enlighet med utskottets förslag. Ty såvitt jag förstår, kan det här icke bli fråga om någon sammanjämkning, så att tidpunkterna skulle komma att bestämmas till exempelvis klockan $\frac{1}{2}$ 1 på natten och klockan $\frac{1}{2}$ 6 på morgonen, eller hur man nu skulle kunna tänka sig en sådan sammanjämkning, utan, såvitt jag förstår, blir det i så fall gemensam votering, och det är ju icke någon större apparat eller svårighet att votera gemensamt. Emellertid, som nämnt, saken har ingen större betydelse. Men jag anser mig i alla fall pliktig hemställa om bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Den invändning, som den ärade utskottsrepresentanten här gjorde mot mitt yrkande, håller ju inte streck, ty genom det tillägg, som av statsutskottet gjorts till 17 § och vilket kammaren

Ang.
allmänt rese-
reglemente.
(Forts.)

Ang.
allmänt rese-
reglemente.
(Forts.)

nyss har godtagit, har ju den oformlighet, om jag får begagna det uttrycket, som herr Holmgren påpekade beträffande resorna från eller till hemorten, undanröjts. Men här gäller det ju ankomsten till eller avresan från förrättningsorten. Jag anser därför, att det är berättigat att vidtaga den ändring i utskottets förslag som första kammaren redan har gjort. Jag vidhåller sålunda, herr talman, mitt yrkande.

Herr *Källman* instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Aterstående delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i mom. a) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslaget.

Mom. b) och c).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37); och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner, dels ock vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till småskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.

Punkten 1, angående inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationen.

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, med åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, punkten 179, föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående vissa anslag till folkskoleseminarierna, beräkna dels den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna till oförändrat belopp 1,804,000 kronor, dels en minskning av den i samma anslag ingående posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 217,500 kronor, med 17,500 kronor till 200,000 kronor, dels ock till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 59,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 15 februari 1929 dagtecknad proposition, nr 121, vilken hänvisats till statsutskottet för

förberedande behandling, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att dels besluta, att folkskoleseminariet i Strängnäs skulle från och med läsåret 1929/1930 successivt nedläggas ävensom att efter utgången av samma läsår folkskoleseminariet i Luleå skulle vara anordnat såsom ett enkelseminarium, dels minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna, nu 1,804,000 kronor, med 34,000 kronor till 1,770,000 kronor, dels minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 217,500 kronor, med 17,500 kronor till 200,000 kronor, dels, vid bifall härtill, minska det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, nu 2,021,500 kronor, med 51,500 kronor till 1,970,000 kronor, dels ock till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 59,000 kronor.

Ang. inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationen.

(Forts

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

motionen nr 254 inom första kammaren av herr *Oscar Olsson*, som hemställt, att riksdagen måtte dels besluta, att folkskoleseminarierna i Strängnäs och Skara skulle från och med läsåret 1929/1930 successivt nedläggas ävensom att efter utgången av samma läsår folkskoleseminariet i Luleå skulle vara anordnat som ett enkelseminarium, dels ock i övrigt besluta i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag;

de lika lydande motionerna nr 259 inom första kammaren av herr *Söderholm m. fl.* och nr 401 inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Eskilstuna m. fl., vari föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge nedläggande av folkskoleseminariet i Strängnäs; samt

motionen nr 398 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i förevarande proposition gjorda framställning om att efter utgången av läsåret 1929/1930 förändra folkskoleseminariet i Luleå från ett dubbelseminarium till ett enkelseminarium.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I) med bifall härutinnan till Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 254 samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 401 besluta, att folkskoleseminariet i Strängnäs skulle från och med läsåret 1929/1930 successivt nedläggas;

II) med bifall till motionen II: 398 avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåge folkskoleseminariets i Luleå anordnande såsom ett enkelseminarium ävensom motionen I: 254, i vad den gällde samma fråga;

III) avslå motionen I: 254 i vad den avsåge successivt nedläggande från och med läsåret 1929/1930 av folkskoleseminariet i Skara; och

IV) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 254 i de delar, som under I), II) och III) ej angivits,

a) minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna, nu 1,804,000 kronor, med 34,000 kronor till 1,770,000 kronor,

b) minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 217,500 kronor, med 17,500 kronor till 200,000 kronor,

c), vid bifall härtill, minska det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, nu 2,021,500 kronor, med 51,500 kronor till 1,970,000 kronor, och

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

d) till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 59,000 kronor.

Vid denna punkt voro följande reservationer:

av herr *Oscar Olsson*, vilken ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I) — — — — —

II) — — — — —

III) bifalla motionen I: 254, i vad den avsåge successivt nedläggande från och med läsåret 1929/1930 av folkskoleseminariet i Skara, och

IV) — — — — —;

av herr *K. A. W. Björck*, vilken ansett att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse;

av herr *Rydén* beträffande viss del av utskottets motivering; och

av herr *Jonsson* i Eskilstuna.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Jag har haft tillfälle att i utskottet deltaga i behandlingen av detta ärende. Jag har emellertid icke kunnat ansluta mig till det resonemang, som utskottsmajoriteten för. Det är därför jag ansett mig nödsakad avge en reservation om också en blank.

Jag är fullkomligt på det klara med, att en inskränkning och måhända en ganska betydande inskränkning i vår seminarieorganisation måste med det snaraste vidtagas. Däremot har jag inte kunnat bli alldeles övertygad om, att denna inskränkning nu omedelbart och utan vidare med nödvändighet måste gå ut över seminariet i Strängnäs. Man har haft, enligt Kungl. Maj:ts resonemang, två seminarier att i första hand välja på, när det var frågan om att inskränka. Man skulle kunna taga antingen Strängnäs eller Skara. Kungl. Maj:t har fastnat för att Strängnäs borde indragas, och Skara skulle bibehållas. En närmare undersökning av förhållandena skulle utan tvivel hava ådagalagt, att det behövs i Skara, om seminariet där skall i fortsättningen upprätthållas, en högst betydande och kostsam nybyggnad. Det är visserligen nödvändigt att bygga i Strängnäs också, men den byggnad, som det där kan bli fråga om, kan inte bli så dyr som den i Skara. Jag är icke beredd att svara på frågan, huruvida man i valet mellan Strängnäs och Skara ovillkorligen måste komma till, att man bör draga in Skara, utan jag har tänkt, att man kunde se tiden an ännu något år, under vilken tid man inventerade våra tillgångar på detta område och närmare undersökte, huruvida man inte kanske borde förfara på ett helt annat sätt än Kungl. Maj:t tänkt sig, när man skulle gå till den nödvändiga inskränkningen av seminarieorganisationen.

Utskottet har ju också i sin prövning av ärendet kommit underfund med, att man kanske nödgas draga in inte bara seminariet i Strängnäs — det är ju utskottet övertygat om — utan även seminariet i Skara, och inte bara det utan också seminarierna i Landskrona, Kalmar och kanhända också det i Härnösand. När man på det sättet antyder en plan för en, låt mig säga, omorganisation av hela vårt seminarieväsen i vad det gäller lokalerna, så borde man, tyckes det mig, kunna vänta också med indragandet av seminariet i Strängnäs och låta den frågan gå med in i den allmänna utredning, som tydligen förutsättes.

Nu vet jag ju, att det har varit fullkomligt hopplöst att be om ett års nådastid för Strängnäs seminarium. Det har jag blivit fullkomligt övertygad om

i utskottet, och jag skall inte alls proponera på att kammaren skall besvara sig med någon votering för att hjälpa mig. Jag vet att det tjänar ingenting till. Utgången är alldeles given. Jag vill dock fråga någon representant för utskottsmajoriteten — vem som nu svara gitter — vad utskottet egentligen menar med det uttalande, som står på sidan 10 i utlåtandet, där det heter: »Vad beträffande strängnässeminariets tomtfråga, förutsätter utskottet, att härom en för båda parterna, staten och Strängnäs stad, fördelaktig överenskommelse skall kunna träffas.» — Jag vore mycket tacksam, om man kunde få av utskottet ett klart besked om på vilka grunder utskottet förutsätter, att man skall kunna komma till en sådan gynnsam överenskommelse. I bestämmelserna för upplåtandet av den tomt, på vilken seminariebyggnaden i Strängnäs ligger, är utsatt, att tomten upplåtes med det förbehållet, att ett folkskoleseminarium skall finnas och upprätthållas i Strängnäs. Om staten drager in detta seminarium, fyller staten icke det uppsatta villkoret, och staden är då i sin goda rätt, såvitt jag förstår i odisputabel rätt, att kräva få tomten tillbaka. Då frågar jag: skall staten riva ned byggnaden, som finns där, eller har statsutskottet måhända reda på, att Strängnäs stad behöver denna byggnad för något annat ändamål? Det skulle vara roligt att få veta det, och i fall det senare alternativet är det riktiga, till vilket annat ändamål byggnaden skall användas. Jag skulle gärna vilja ha ett ganska klart besked om detta. Det är möjligt, att jag sedan får tillfälle återkomma.

Ang. inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationer.

(Forts.)

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herr *Laurén*.

Herr Nordkvist: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att få till kammarens protokoll antecknade några synpunkter rörande frågan om ytterligare minskning av antalet seminarier, synpunkter, som jag hoppas beaktas vid en eventuell utredning av frågan. De huvudsynpunkter, man måste taga ståndpunkt till, då det gäller bedömandet av denna fråga, äro ju: var kan staten göra de största besparingarna? — samt: skola icke andra synpunkter än rent statsekonomiska läggas på en fråga som denna?

Jag kan redan nu säga, att jag har den åsikten, att staten bör ledas av betydligt vidare syn på spörsmål av här föreliggande art än blott den tillfälliga vinstens. Jag går så långt, att jag vågar uttala som min bestämda mening, att om seminariefrågorna tidigare setts i ett större perspektiv än som skett, så hade rubbningar i denna organisation av den omfattning, vi nu få bevittna, icke behövt ske. Ett tillfälligt ökat behov av lärarkrafter hade icke för politikern och skolmannen av stora mått varit liktydigt med att här måste en nyorganisation ske, så tilltagen, att den efter endast några få år befinner sig ohjälpligt för stor, att vittomfattande inskränkningar måste ske, inskränkningar, som man då anser sig böra göra utan annan hänsyn än att statens ekonomiska intressen skola skyddas. Kommunerna tänker man mindre på. Men om man vill bibehålla synpunkten: var kan staten spara mest? — så tillåter jag mig anföra några siffror rörande driftkostnaderna för seminarierna i Götaland. Jag ber då att få nämna, att dessa voro för läsåret 1927—1928: för Skara 26,500, för Kalmar 20,800 och för Landskrona 30,500 kronor. Motsvarande siffror för läsåret 1928—1929 äro: för Skara 23,700, för Kalmar 20,800 och för Landskrona 30,500. Härav framgår ju, att det icke är Skara, som är dyrbarast för staten.

Vidare bör ock i detta sammanhang meddelas, att även om lokalförhållandena vid seminariet i Skara icke äro sådana man önskar dem, så har dock såväl rektor som skolöverstyrelsens helt nyligen inspekterande ombud, ledamoten av riksdagens första kammare, herr Björck, vid sin inspektion framhållit, att loka-

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

lerna äro hjälpliga, och att de skulle med ringa omändring kunna duga ännu åtskilliga år. Vad man vid seminariet i Skara är mest i behov av är värmeledning.

Man kan väl för övrigt ifrågasätta, om den överdrivna fullkomning i inredning och utrustning, som i allmänhet nu förutsättes för att en god utbildning skall kunna skänkas eleverna, verkligen är erforderlig och riktig. Jag skall icke gå in på denna fråga, men jag vill framkasta den. Jag tror, att det finns olika åsikter härutinnan. Ifrågasätts kan väl också, om ej den lärare är mer lämpad att undervisa i en enkel landsbygdsskola, som fått sin utbildning under enkla men gedigna förhållanden, än den, som ej vet om annat än att allt han kan tänka sig behöva för undervisningen skall stå inom räckhåll.

Jag övergår så till att se, huruvida icke andra synpunkter än de rent ekonomiska kunna vara av sådant värde även för staten, att de böra få medinflytande vid, ja, kanske avgörande på denna frågas lösning. Då staten inrättar utbildningsanstalter för hel- eller halvstatliga tjänster och dessa anstalter icke koncentreras till en enda plats utan med hänsyn till de studerandes bekvämlighet fördelas på olika platser i landet, förväntar man med rätta, att största rättvisa vederfaras olika landsändars befolkning. Man kan knappast säga att så skett hittills. Med nuvarande 9 $\frac{1}{2}$ kvinnliga avgångsklasser kommer på varje dylik klass följande antal inbyggare: för Norrland 433,000, för Svealand 491,000 och för Götaland 1,012,000 inbyggare. Härav framgår sålunda, att vi med bibehållande av seminariet i Skara för detsamma hava ett så stort rekryteringsområde, att seminariet har möjligheter att effektivt gallra bland de inträdessökande. Det har också vid undersökning härav visat sig, att procenten antagna elever av antalet inträdessökande för Skaras vidkommande är den lägsta. Där den största utgallringen kan ske, där kan seminariet tillförsäkra sig gott elevmaterial.

En utredning har gjorts rörande antalet platslösa i förhållande till antalet utexaminerade elever. Det visade sig därvid, att Skara intog den gynnsammaste ställningen. Jag vill inte ingå på, vilka faktorer som där inverka, men jag hänvisar till vad jag nämnde angående de goda rekryteringsförhållandena. Här ha vi säkert en synnerligen viktig faktor att taga hänsyn till.

Jag har intet yrkande i denna fråga. Jag har blott velat framhålla några synpunkter, till vilka jag slutligen skulle vilja lägga den, att då vi ha ett dubbelseminarium förlagt till en storstad, Stockholm, så synes det mig icke vara rätt att nu räkna med att till Göteborg, rikets andra stad, förlägga utbildningen av ännu en kurs kvinnliga folkskollärare. Vi ha ute på landsbygden ett stort behov av att få sådana lärarekrafter, som känna sig mera ett med den miljö, i vilken de komma att arbeta. Jag vågar tro, att det icke är gynnsamt, att dessa unga flickor i 4 å 5 år, — de flesta genomgå även en preparandkurs — skola tillbringa dessa år i en av våra storstäder, och tillägna sig storstadens syn på livet. Eleverna böra få sin utbildning i en miljö, som har mindre markerade krav på livet. Man bibehåller därmed möjligheten för landsbygdens ungdom att utbilda sig till lärarens kall och därmed skapar man ock grunden för en lyckligare rekrytering av vår lärarinnekår på landsbygden.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Med herr Nordkvist förenade sig herrar *Anderson* i Storegården, *Lundén* och *Bengtsson* i Kullen.

Herr Sandwall: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling såväl å avdelning som i plenum, och då det är av stor och vittgående betydelse, ber jag att få säga några ord, detta även med anledning av vad herr Conrad

Jonsson och herr Nordkvist nyss sade, även om de ej kommo med något yrkande.

I den form frågan föreligger är den ny för riksdagen. Det gäller nämligen nu en *definitiv* inskränkning av den svenska seminarieorganisationen, men i den formen är den gammal i departementet, alldenstund departementschefen redan år 1926 pekade på, att utvecklingen kommit därhän, att man måhända skulle nödgas nedlägga ett av de svenska seminarierna. Sedan har skolöverstyrelsen i skrivelser av år 1927 och 1928 yrkat på definitiv indragning av strängnässeminariet och parallellavdelningen i Luleå, och departementschefen har ställt sig på skolöverstyrelsens ståndpunkt i föreliggande proposition. Riksdagen har förut uttalat sig i ärendet år 1928, alltså i fjol, då i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i ärendet riksdagen säger: »Riksdagen uttalar emellertid sin förväntan, att synnerlig uppmärksamhet alltjämt ägnas åt utvecklingen å förvarande område, samt att därvid även tagas under omprövning vilka inskränkningar i den nuvarande seminarieorganisationen, som må befinnas möjliga.» Ärendet har alltså föregåtts av ett långvarigt övervägande, och det är också en vanskelig fråga, vanskelig ur många synpunkter. Det är för det första svårt att beräkna det framtida lärarbehovet. Vi kunna här aldrig komma längre än till en sannolikhetsberäkning. Jag vill dessutom erinra om, att vi härvidlag ej bara röra oss med siffror, lokaler och utrymmen, utan att vi äsyfta en åtgärd, som djupt ingriper i skilda samhällens liv och i privata personers och befattningshavares liv, att det gäller kulturinstitutioner, som djupt rotat sig i vederbörande bygder. Men enligt min mening är statsintresset sådant, att det fordrar en definitiv begränsning. Det är slöseri att uppehålla den nuvarande allt för stora organisationen. Som bakgrund till detta mitt påstående vill jag framhålla tre omständigheter.

Den nuvarande organisationen består av åtta dubbelseminarier, sju enkelseminarier och två studentklasser. Den medger utexaminerande av 25 avgångs-avdelningar. Eleverna beräknas i varje avdelning stadgeenligt till ett maximum av 30. Utbildningskapaciteten är nu sålunda 750 elever per år. Även om vi, liksom överstyrelsen gjort av pedagogiskt välgrundade skäl, räkna med att varje klass borde omfatta högst 25 elever, så omfatta de nuvarande 25 avgångsklasserna med 25 elever i varje 625 elever, som utexamineras varje år.

Hur utnyttjas i närvarande stund denna kapacitet? Jo, genom inskränkning av antalet avgångsklasser och av antalet elever i varje klass komma vi till en summa av omkring 400, som nu årligen utexamineras; alltså omkring hälften av utbildningsmöjligheterna äro utnyttjade. Vad har följden blivit? Jo, lokaler stå tomma, särskilt i de nyinrättade dubbelseminarierna. Det är utomordentligt väl utrustade undervisningslokaler. Här har intet sparats. Alla hygieniska och pedagogiska krav äro tillgodosedda, men de arbeta tomma eller endast delvis utnyttjade. Sju dubbelseminarier ha sålunda 6 klasser i stället för 8 och ett har 7 i stället för 8, vartill kommer, att klassavdelningarna nu nedbringats till 20 elever. Det undervisades således 20 elever i lokaler, som äro avsedda för 30. Man pekar då på framtiden och säger, att framtiden är oviss. Det är sant, men med till visshet gränsande sannolikhet kan man påstå, att den nuvarande organisationen måste vara för vid och dyr. Det framgår med tydlighet av överstyrelsens stora och ingående utredning av år 1927. Det var en grundlig inventering av lärarbehovet, stödd på ett omfattande och stort statistiskt material. Överstyrelsen beräknade, att *vid full utbildning av det svenska folkskoleväsendet* skulle för dess upprätthållande behövas en lärarkår av 15,500 man, och för att upprätthålla denna lärarstock, behövde vi, enligt utredningen, årligen utexaminera 575 lärare, d. v. s. utnyttja omkring $\frac{3}{4}$ av kapaciteten hos *nuvarande* organisation. Och detta gäller framtiden, då folkskolan nått sin utvecklingshöjd.

Ang. inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationen.

(Forts.)

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

Man kan härvid framhålla, att överstyrelsen möjligen räknat i underkant. Jag tror ej, att så är förhållandet. För min del tror jag, att behovet av lärare kommer att minskas. Kommunikationerna utvecklas, kommuner och skoldistrikt tvingas att samarbeta med varandra, och följden blir ett minskat antal skolor och skolbyggnader och lärare, vartill kommer en till synes allt starkare och starkare minskad nativitet. Det synes mig sålunda klart, att vi ha en meningslöst vid och dyrbar seminarieorganisation, och att en definitiv inskränkning måste företagas. Det äro också alla ense om och ha givit uttryck åt, Kungl. Maj:t i propositionen, skolöverstyrelsen i sina inlagor och statsutskottet nu senast i sitt utlåtande och även reservanten herr Conrad Jonsson enligt vad han här yttrat.

Äro vi sålunda ense om, att organisationen är för vid, så gå däremot, som vi hörde av den föregående talaren, meningarna isär, icke då det gäller frågan om, att vi skola inskränka, utan *var* inskränkningen skall äga rum. Någonstans måste indragningarna dock drabba, och om de drabba Strängnäs och eventuellt även något annat gammalt skolsamhälle med stolta skoltraditioner, beror det på, att den svenska seminarieorganisationen på senare år fått växa allt för vitt ut. Det är ju två huvudpunkter, som härvid måste observeras. Den ena är, att det aldrig kan, trots allt, ifrågakomma indragning av något av dubbelseminarierna. De ha nya, moderna, skönt utrustade lokaler och bra institutioner, som möjliggöra den bästa utbildningen åt alumnerna. Vi kunna för det andra ej heller i längden ifrågasätta fortsatt indragning av parallellklasserna i dessa stora nybyggda seminarier och här låta lokaler stå outnyttjade eller tomma, som äro utrustade på bästa sätt. Det vore pedagogiskt och ekonomiskt oförsvarligt. Det är lika klart, att vi ej heller kunna ifrågasätta fortsatt minskning av elevantalet i klassavdelningarna, som nu är nere i 20 i varje klass i stället för beräknat antal av 30. Det vore slöseri med statens medel. Det är sålunda klart, att indragningen ej kan gå ut över de stora nya seminarierna, vad man nu än må säga om deras förläggning och hur berättigat tvivel man än bör hysa om nödvändigheten av deras upprättande, t. ex. beträffande seminariet i Linköping, som år 1924 av riksdagen beslutades på enskild motion. Indragningen *måste* alltså gå ut över de seminarier, som ha de bristfälligaste lokalerna och de sämsta utbildningsmöjligheterna, liksom över de seminarier, som ha de minst utpräglade rekryteringsområdena.

Och därmed är jag inne på Strängnäs och herr Conrad Jonssons nyss framställda fråga angående stadens och statens förhållande vid en indragning av folkskoleseminariet där. Jag har ingen rätt att svara å utskottets vägnar angående vad utskottet mände mena med sitt uttalande på sid. 10: »Vad beträffar strängnässeminariets tomfråga, förutsätter utskottet, att härom en för båda parterna, staten och Strängnäs stad, fördelaktig överenskommelse skall kunna träffas.» Ja, jag har, som sagt, ej rättighet att svara å utskottets vägnar. Men jag är viss om, att jag ej tar fel, om jag tolkar utskottets utlåtande så, att man härvid tänkt sig att, om staten kommer att övertaga småskoleseminarierna, förlägga ett dubbelsmåskoleseminarium till Strängnäs, såsom ock framgår av propositionen på sid 57, där departementschefen yttrar: »Jag har visserligen ännu icke tagit ställning till frågan om statens övertagande av småskollärarytbildningen, men jag har vid det studium, jag hittills kunat ägna den av överstyrelsen i detta ämne framlagda utredningen, fått det intrycket att, *om* ett dylikt statsövertagande skall komma till stånd, överstyrelsens nyssberörda plan att till Strängnäs förlägga ett dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor är värt beaktande.»

Vad beträffar herr Nordkvists yttrande angående Skara och dess företrädanden som skolestad, har jag alls ingen anledning att motsäga honom på denna punkt. Jag är utan skuld till det läge, vari denna fråga råkat genom de se-

nare årens överorganisation på detta område. Jag ber emellertid att få påminna om, att då departementschefen vid återopade tillfälle år 1926 förutsatte, att möjligen en indragning av något seminarium skulle i framtiden bli nödvändig, han i första hand ifrågasatte Skara. Nu har den ståndpunkten övergivits, bland andra av skolöverstyrelsen i skrivelser av åren 1927 och 1928. Där återopade styrelsen bland annat, att Skara har ett utpräglat rekryteringsområde, och att Västergötlands flickor skulle efter en indragning av skaraseminariet skulle nödgas bege sig den långa färden till Falun eller Landskrona, under det att strängnässeminariet har ett föga utvecklat rekryteringsområde, i det mälardalen är förhållandevis övergynnadt med seminarier. Det finnes i Uppsala ett dubbelseminarium och ett dubbelseminarium i Linköping, som ej ligger avlägset från Strängnäs, och ej heller är färden lång till Karlstads dubbelseminarium.

Ang. inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationen.
(Forts.)

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Weibull: Herr talman! Utskottet hemställer om en utredning. Jag vill beträffande motiveringen påpeka en sak och fästa den vid protokollet. Man säger, att lokalerna äro bristfälliga i det kvinnliga seminariet i Landskrona, vilket i en snar framtid skulle draga stora byggnadskostnader. Då får jag säga, att skall man ha högre pretentioner på en byggnad sådan som den därvarande, då går man väl långt. Jag kan ej se annat, än att denna byggnad är i synnerligen förstklassigt skick. Den är rikligt tilltagen med rektorsbostad och stort gymnastikhus och byggdes för endast 25 år sedan, fritt belägen och är omgiven av en trädgårdsanläggning, som samhället upplåtit 8 tunnland jord till, för att utbildning skulle även kunna lämnas i trädgårdsskötsel.

Här kan man ej peka på, att rekryteringsområdet icke skulle vara det mest lämpliga. Jag må säga, att det är ju det enda kvinnliga seminariet nere i södra Sverige, med undantag av det i Kalmar. I själva det tätt befolkade Skåne finnes endast detta kvinnliga seminarium. Jag vill med dessa ord ha fäst uppmärksamheten på, att enligt mitt förmenande vad som uttalats i utskottsutlåtandet är i detta hänseende missvisande. Jag skulle eventuellt velat yrka avslag på motiveringen med bifall till klämman, men då jag ej tror, att det lönar sig, och då en utredning skall ske, vill jag inskränka mig till denna anmärkning.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Holmdahl: Herr talman! När jag förlänger denna debatt inför kammararens mer än hyltomma bänkar, är det därför, att jag för min personliga del anser mig böra till protokollet få antecknad en i vissa stycken avvikande mening gentemot den, som utskottets majoritet i föreliggande utlåtande hävdar.

Anledningen till det föreliggande förslaget är känd och beklaglig. Folkskoleseminarieorganisationen har blivit för vid tilltagen. Statsmakterna ha under det sista decenniet offrat miljoner på att nybygga och utvidga seminariebyggnader. Vid läsåret 1922—1923 hade man fått en organisation med en produktion av utexaminerade folkskollärare, som uppgick till 900 per år. Så kom arbetslösheten för dessa utexaminerade skollärare, och då tvangs man att vidtaga provisoriska åtgärder för att beskära denna organisation och denna produktion av utexaminerade folkskollärare. Och så har man år för år efter vittgående och ingående utredningar ansett sig kunna fastställa, att det årliga behovet av utexaminerade folkskollärare i stället för 900 utgör omkring 575. Det är ju mycket beklagliga siffror, dessa, och det är ju helt naturligt, att de visa på behovet av en stark beskärning av den ifrågavarande organisationen. Från alla håll är man ense om, att man nu måste gå till en dylik

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

reducering, och här föreligga nu inför kammaren tvenne program för denna reducering, nämligen å ena sidan det, som Kungl. Maj:t framlagt på grund på skolöverstyrelsens förslag, å andra sidan det nyaste programmet, det som utskottet här framlagt i sitt föreliggande förslag.

Jag tillåter mig erinra kammarens ärade ledamöter om, att Kungl. Maj:ts förslag går ut på, att riksdagen redan i år skulle gå in för en definitiv begränsning av organisationen. Kungl. Maj:t föreslår ett enkelseminariums nedläggande och vidare en parallellavdelnings nedläggande vid ett dubbelseminarium. Dessa båda seminarier äro Strängnäs och Luleå. Man har faktiskt ansett sig icke behöva gå längre i Kungl. Maj:ts och skolöverstyrelsens förslag. Man har ansett, att man skulle komma ned till den årliga produktionen av 575 och ändå undvika ett mera djupt ingripande i den nuvarande seminarieorganisationen. Det är enligt min mening en stor förtjänst hos detta förslag, att, oaktat man nått det resultat man velat nå i fråga om begränsning, har man gjort det på ett mjukt och försiktigt sätt och ej gjort djupare ingrepp i organisationen, än som varit oundgängligen nödvändigt. Hur har det kunnat åstadkommas? Man har f. n. 25 avgångsklasser, vilkas antal nu skulle begränsas till 23. Kungl. Maj:t har därjämte föreslagit riksdagen att i nuvarande prekära läge gå in för den åtgärden att tills vidare tillåta, att seminarieorganisationen arbetar med endast 25 elever i varje klass mot det, att den tidigare arbetat med 30, och trots det, att dess lokaler äro avsedda för 30. Man kan säga, att detta är mindre ekonomiskt tänkt av skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t. Och det är rätt, men, mina damer och herrar, man kan ej i en så ömtålig och komplicerad fråga nöja sig med att anlägga endast ekonomiska synpunkter. Och jag vill därtill foga, att när man gått in för denna mera begränsade kapacitet i klasserna, 25 i stället för 30, har man vunnit några mycket betydande fördelar, då det gäller själva utbildningen. Det är t. ex. klart, att när det gäller denna utbildning, är det av stor betydelse, att klasserna ej äro för stora. Och jag vill erinra kammaren om, att man på goda grunder från skolans håll förfäktat den uppfattningen, att i gymnasiet skola klasserna ej vara större än för 25 elever. När det gäller lärarutbildningen, kunna ännu starkare skäl anföras för att ej klassernas storlek överstiger 25. Det är alltså på goda skäl man gått in för denna siffra, varigenom man undgår att för närvarande behöva nedlägga flera av de gamla seminarierna.

Så ser Kungl. Maj:ts program ut, och jag vill påpeka den förtjänsten med detta program, att detta går in för en definitiv anordning på grundval av nu kända förhållanden. Detta är av ett stort värde för seminarierna. Dess genomförande hade betytt, att lärartjänsters vakanssättning ej hade behövt ifrågakomma i sådan utsträckning som för närvarande, och det värdet är delvis spolierat för något år framåt genom att utskottet icke kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Hur ser utskottets program ut för begränsningen i seminarieorganisationen? Utskottet accepterar liksom Kungl. Maj:t tanken på begränsning av seminarieorganisationen. Men man vill icke för närvarande besluta sig för den definitiva omfattningen av begränsningen, och detta därför att man anser, att man icke bör stanna vid den försiktiga åtgärd, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, utan man vill gå till en kraftigare och radikalare nedskärning av organisationen. Man går nu in för strängnässeminariets nedläggande men vill för övrigt uppskjuta frågan och göra den till föremål för en ny omfattande utredning efter de direktiv i motiveringen, som angivas.

Det är med anledning av dessa direktiv för utredningen, som jag tillåter mig att komma med några erinringar. När utskottet här lägger fram sitt program för begränsningen och när utskottet uttryckligen säger ifrån, att utskottet icke kan nöja sig med den begränsning, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, utan man

bör gå längre, då det gäller nedläggande av seminarier, så sker det icke på den grund, att utskottet anser, att den årliga produktionssumman av utexaminerade folkskollärare, som Kungl. Maj:t gått ut ifrån, är för hög. Man har icke riktat kritiken i utskottets utlåtande mot siffran 575, som är grundläggande för alla beräkningar i detta hänseende, men när man går in för strängare begränsning, sker det därför att man vill ha ett mera ekonomiskt och effektivt utnyttjande av befintliga seminariebyggnader. Det är skäl av uteslutande ekonomisk innebörd, varpå utskottet byggt sitt program för den här ifrågasatta begränsningen, men jag tillåter mig här, mina herrar, få understryka, att hur viktiga och berättigade de ekonomiska synpunkterna än äro, icke minst efter de onödigt stora merutgifter och onödiga utgifter statsverket haft för denna organisation, få dock icke sådana ekonomiska synpunkter vara de enda eller ensamt avgörande. Vi stå här inför ett beklagligt faktum, att en organisation anlagts efter för stora mått, men när man nu skall gå och rätta till detta, får man verkligen, mina herrar, se till, att man icke går förlustig värden av annan natur än de rent ekonomiska. Och jag vill som allmän grundsats säga, att man förgriper sig på värden av, låt vara, annan natur än de ekonomiska, om man går in för den principen att utan vidare och utan tvingande skäl låta de gamla seminarierna i våra bygder stryka på foten för de nya och välbyggda seminarierna. Man kan icke här anlägga en enbart ekonomisk syn på frågan, och detta därför att det har sin stora betydelse, att seminarierna någorlunda jämnt fördelas över landet. Jag tar för givet, att det är synpunkter, som icke minst landsbygdens representanter förstå och gilla. Att seminarierna ligga utplanterade över landet någorlunda jämnt, vad betyder det? Det betyder trots utskottets invändningar, att rekryteringen kommer att ske jämnare rent geografiskt sett, det betyder, att man har större utsikt att till folkskollärare i olika bygder få lärare, som äro väl förtrogna med folket och bygden. Detta är enligt min mening ett viktigt och betydelsefullt intresse för folkskolans del, och jag erinrar mig i detta sammanhang, hur herr Bengtsson i Norup för några år sedan i samband med en liknande frågas behandling i kammaren — jag vill minnas i samband med frågan om studentklassernas indragning vid seminarierna — med stark emfas stödde en sådan synpunkt, att det är utomordentligt betydelsefullt, att bygdens folk lämnar tillskott till lärarkandidaterna, så att folkskollärarkåren kan rekryteras av lärare, som vuxit upp i landskapet och bygden och känna folket i bygden. Men om man anlägger enbart ekonomiska synpunkter, blir resultatet det, att en del gamla vid bygden fästade seminarier nedläggas till förmån för nybyggda och stora nya seminarier. Med andra ord, jag anser, att man icke kan så ensidigt som jag menar, att utskottet gjort, anlägga ekonomiska synpunkter på frågan.

Jag vill till sist peka på ett par punkter i utskottets resonemang, som jag skulle för min del livligt beklaga, om de bleve förbindande för den kommande utredningen. Jag för min del har ingenting att invända mot en allsidig och grundlig utredning, det kan saken blott ha gagn av. Jag tror visserligen, att man kunde gått redan nu in för en definitiv lösning, men frågan är så komplicerad, att det skadar icke med ytterligare utredning. Men när utskottet som grundsats för denna beskärning av seminarieorganisationen på sid. 10 proklamerar, att den icke kan godtaga inskränkning i elevantalet i den utsträckning, som Kungl. Maj:t gått in för, nämligen 25, utan utskottet anser sig böra upprätthålla ett högre antal och stannat vid siffran 28, så menar jag, att när utskottet säger, att icke tillräckliga skäl kunna anföras för denna lägre siffra, så betyder det icke annat än att utskottet icke beaktat andra synpunkter än de ekonomiska. Beaktar man dem, lär man finna starka skäl, som tala för att stanna vid denna siffra. Vad betyder det, om man höjer anta-

Ang. inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationen.
(Forts.)

Ang. in-
skränknin-
gar i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.

(Forts.)

let till 28? Jo, det betyder, att ett eller annat enkelseminarium ytterligare måste nedläggas, och det är syftet med den kommande utredningen att utreda, vilket eller vilka av de övriga seminarierna, som skola drabbas av den nedläggning, som nu tyvärr måste drabba seminariet i Strängnäs.

Genom att utskottet här på detta sätt fixerat siffran 28 ligger situationen så till vida allvarligare, om jag ser på den ur de synpunkter, som jag tidigare framhåvt, att det ser ut, som om utskottet velat binda den kommande utredningen och säga, att vi måste utnyttja organisationen så långt som siffran 28 anger, och sedan får man vidtaga de indragningar, som bliva följden av denna princip.

Jag tillåter mig att dessutom peka på att den argumentering utskottet anför för att icke bifalla utskottets förslag om indragning av en avdelning vid dubbelseminariet i Luleå synes mig vara skäligen svag, då utskottet anför här i utlåtandet, att någon arbetslöshet bland de nyutexaminerade lärarna i Norrland praktiskt taget icke förefinnes. Men jag vill påpeka, att därav kan man icke draga den slutsatsen, att alla de lärare, som utexamineras från norrlandsseminarier, absorberas av Norrland och dess folkskolor. Vi ha icke någon utredning om detta, men jag är övertygad om att de även söka anställning i andra delar av riket än Norrland. Och det finnes en utredning, som i detta avseende innebär ett ganska intressant memento, en utredning, som visar, att en fjärdedel av Luleåseminariets elever ha kommit från trakten söder om Västerbottens län. Alltnog, detta att man icke kan från norrlandsseminarierna notera arbetslöshet bland folkskollärarna betyder icke med nödvändighet, att norrlandsseminarierna producera lärare endast för Norrlands folkskolor. Det är uppenbart, att om man skulle behålla de två dubbelseminarierna och enkelseminariet i Härnösand, skulle Norrland få i förhållande till landet i övrigt en alltför stor seminarieorganisation. Jag tror, att man mycket väl kunde ha gått in för Kungl. Maj:ts förslag, utan att behöva befara att gå för långt i fråga om indragningar för Norrlands vidkommande.

Slutligen vill jag erinra därom, att med den utgångspunkt, som utskottet har för sitt resonemang, framgår, att man icke vill nöja sig med de indragningsåtgärder Kungl. Maj:t föreslagit, och det framgår också, att den kommande utredningen skall undersöka, om icke några av seminarierna i Skara, Landskrona, Kalmar och Härnösand böra komma på indragningslistan. Jag menar, att innan utredningen föreligger hade det varit lyckligt, om ett så mäktigt organ som statsutskottet icke direkt så att säga på förhand givit dessa mera tydligt formulerade direktiv. Jag tror, att det är ett allmänt intresse, som jag nämnde, om man kunde begränsa indragningarna, om man kunde med tillgodoseende av berättigade ekonomiska intressen dock söka i detta besvärliga läge ordna saken på ett även från andra synpunkter tillfredsställande sätt.

Dock måste jag med tillfredsställelse annotera, att utskottet icke velat binda den kommande utredningen, då det gäller vilken eller vilka seminarier, som ytterligare komma att indragas. Det som jag för min del huvudsakligen måste vända mig emot är siffran 28 för klassnummerären, som utskottet har stannat inför och som jag befara skall komma att i viss mån klavbinda den kommande utredningen.

Herr talman! Det är utsiktslöst att i nuvarande läge göra något yrkande, men jag har velat anföra dessa synpunkter för att åtminstone till protokollet ha för min del förklarat, att jag anser, att man borde ha sett denna fråga ur en något vidare synpunkt än jag finner, att utskottet gjort, och jag vill till protokollet ha uttalat, att jag tror, att man utan någon som helst risk kunnat gå in för Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag är naturligtvis tacksam mot herr Sandwall för hans tolkning av den omstridda satsen i statsutskottets utlåtande, som jag citerat. Men jag hade varit mycket tacksammare, om också ytterligare någon av dem, som deltagit i utskottets behandling av ärendet, hade velat säga sin bestämda mening, ty herr Sandwall var så utomordentligt försiktig, att man icke kunde på grund av hans uttalande sluta sig till vad statsutskottet egentligen menat. Han sade, att han för sin del icke talade på utskottets vägnar, utan han ville bara kungöra sin egen uppfattning av uttrycket, och så förklarade han, att det betyder, att om — om, lägg märke till det — staten beslutar att övertaga småskoleseminarierna, då tänker man sig, att en överenskommelse skall kunna träffas med Strängnäs stad om förläggning av ett småskoleseminarium till Strängnäs. Det vore bra, om t. ex. herr Sven Bengtsson i Norup ville säga, att det är något sådant statsutskottet menat, att således statsutskottet anser, att ett småskoleseminarium bör förläggas till Strängnäs, för den händelse staten beslutar övertaga småskoleseminarierna. Det blir dock icke så värst bindande, ty förhållandena ha lärt oss under de sista tiderna, att den svenska riksdagen känner sig icke alls generad utan tvärtom oförhindrad av att frångå förut gjorda uttalanden och utfästelser, så att man kan icke vara säker på att, om ett sådant uttalande göres av riksdagen, denna ett kommande år skall känna sig pliktig taga någon hänsyn till detsamma. Men man kan säga, att en liten, liten tröst för de bekymrade invånarna i Strängnäs skulle det vara, om herr Sven Bengtsson i Norup, som antagligen kommer att få ordet efter mig, välvilligt ville vitsorda, att den tolkning av utlåtandet, som herr Sandwall vågade sig på, är den, som statsutskottet anser vara den riktiga.

Ang. inskränkingar i folkskoleseminarieorganisationen.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! På denna av herr Jonsson direkt till mig ställda begäran vill jag endast be att få hänvisa till vad vi på avdelningen ha byggt detta vårt uttalande på, och det är vad Kungl. Maj:t säger. Och jag skulle tro, att Kungl. Maj:t byggt på hur skolöverstyrelsen tänkt sig den blivande organisationen, om staten övertager småskollärrarinneutbildningen. Det kan icke falla mig in, herr Jonsson, att giva några löften. Jag står icke heller i den ställningen, att det betyder något, utan herr Jonsson får nöja sig med departementschefens uttalande med avseende å framtids tankarna.

Men jag har icke begärt ordet för att säga detta, utan jag har känt mig pliktig att skärskåda den nödvändiga omorganisationen från en annan synpunkt än vad herr Holmdahl gjort. Jag vill först konstatera, att chefen för skolöverstyrelsen erkänt med beklagande, att organisationen är för stor och att den måste inskränkas. Och han har gjort detta på det sättet, att han — om jag icke tar fel — tre gånger använde uttrycket beklagande. Vad beror det på? Jag vill icke säga, att det är den nuvarande chefens skuld, att så skett. Det vet jag nog, att det icke är, men jag vet också, att riksdagen har låtit i detta fall påverka sig av de stora krav, som från skolöverstyrelsen via Kungl. Maj:t eller motionsvis gjorts att bygga upp det ena stora seminariet efter det andra, som kostat landet många miljoner kronor. Jag gläder mig över att dessa äro fullt moderna och tidsenliga och därför måste man se till, om man kan göra nödiga inbesparingar på andra äldre lokaler, så att man icke blott har hus och lokaler men saknar elever i lokalerna, såsom sker i vissa fall. Herr Holmdahl behöver icke säga oss, att det bara är den ekonomiska synpunkter, som varit avgörande, fast för statsutskottet är det visserligen en faktor, som vi räkna med, och det må herr Holmdahl icke förtänka oss. Riksdagen har betonat denna synpunkt att spara, och sannerligen sparar man icke för mycket, då det gäller byggnader och alldeles särskilt de offentliga.

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

Emellertid hava vi icke gått med på Kungl. Maj:ts förslag att indraga även parallellklasserna i Luleå. Anledningen därtill är, att vi i utskottet varit eniga om att vi måste i första hand se till att, då det finnes tidsenliga statens lokaler, de bliva använda i full utsträckning och först därefter de äldre, som icke fylla tidskraven.

Den punkt, som herr Holmdahl egentligen vände sig emot rörande elevantalet var statsutskottets krav på att icke godkänna siffran 25, som föreslagits för elevantalet i varje klass, utan att vi sträckt oss till 28. Jag är ingen pedagog och vågar naturligtvis av sådana skäl icke försvara satsen, men vi hade ju åtskilliga pedagoger på avdelningen, som förstå att bedöma den sidan. Om jag ser saken från den praktiska sidan, kan jag icke förstå, att det skulle vara olämpligt att ha 28 elever i varje klass, när skolöverstyrelsen för några år sedan själv påyrkat och godkänt ritningar till seminarier, där klassrummen äro beräknade för 30 elever, fast de numera i stor utsträckning endast upptaga 20. Om jag förstod herr Holmdahl rätt, menade han, att vi nu av humanitära och även av pedagogiska skäl skulle ytterligare minska elevantalet i klassrummen. Tidsläget bjöde, menade han, att man nu icke skulle vara för sträng. Det kan ju vara en synpunkt, och jag vill visst icke påstå, att den är alldeles förkastlig. Men å andra sidan måste jag emellertid förfäktas, att då det bara för några år sedan ansågs mycket väl kunna vara 30 elever i varje klass, bör man icke från skolöverstyrelsen förebrå statsutskottet, att vi räknat med en för hög siffra genom att sätta antalet till 28.

Herr Holmdahl sade sedan, att vi säkerligen icke kunde påstå, att siffran 575 vore för högt beräknad. Nej, det skulle icke falla oss in att göra det utan en mycket noggrann undersökning, men så mycket torde väl herr Holmdahl kunna erkänna, att skolöverstyrelsen brukar räkna i överkant och icke i underkant och därför torde den ej heller vara för låg. Med det aktningssvärda intresse, som skolöverstyrelsen har för folkbildningen på olika områden, förmodar jag, att det i detta fall ligger i skolöverstyrelsens intresse att icke räkna så, att statsutskottet skulle vara frestat att kanske ännu mera skära ned organisationen.

Jag vill i detta sammanhang tillägga, att som vi veta, skall Stockholms stad efter förra årets beslut så småningom minska antalet folkskolelärare och folkskolelärarinnor. Om jag minns rätt, är det mellan 300 och 400 tjänster, som skola indragas på 15 år, och i stället ersättas med småskolelärarinnor. Det gör naturligtvis vid beräkningen sitt till. Vi veta ju också, att nativiteten befinner sig i nedåtgående, och att vi alltså få räkna med ett mindre barnantal i skolorna. Det finns ju också en stark önskan att icke på landsbygden ha flera skolor än vad man nödvändigtvis behöver, och riksdagen har ju därför gått med på att det i stor utsträckning kan erhållas statsbidrag för skol-skjutsar att därmed föra barnen tillsammans i skolor, där lärarna slippa undervisa bara några stycken.

Vidare anförde herr Holmdahl, att man kan komma inför den situationen, att dessa lokaler icke räcka till för att utbilda det nödvändiga antalet lärare. Men inför en sådan situation kan man tillgripa, vad vi förut ha haft, nämligen för något år särskilda studentklasser. Man kan också förutsätta, att det kan inträda en brådstörtad ökning av barnantalet eller att en mängd lärare kunna ryckas bort av någon epidemisk sjukdom, exempelvis spanska sjukan, eller andra exceptionella förhållanden, fast dylikt bör man ju i allmänhet icke räkna med vid utredningar. Skulle emellertid något sådant inträffa, kan man säkerligen på många ställen i vårt land finna lokaler, som kunna förhyras för tillfället, tills man hinner ordna upp saken genom nybyggnader. Studentklasserna utbilda ju förövrigt lärare på endast ett år.

Herr Holmdahl citerade också ett uttalande, som jag någon gång gjort an-

gående det önskvärda i att få elever från landsbygden. Det är alldeles riktigt. Jag står för det uttalandet, men jag kan icke förstå, att det program, som statsutskottet här framlagt, på något sätt skulle förringa eller försämra den möjligheten. Vi ha ju goda kommunikationer i vårt land, så att det spelar mycket liten roll, om man behöver resa från den ena provinsen till den andra för att få utbildning. Det kanske icke heller skadar, sett från vissa landskaps synpunkt, att eleverna blandas upp en smula och på så sätt lära sig en renare svenska. Jag tänker närmast på min egen provins. Det skulle icke alls skada, om några ungdomar därifrån finge sin utbildning i en annan provins.

Herr Holmdahl sade vidare, att det är oriktigt att bara tänka på att nedlägga de smärre seminarierna och låta de större vara orubbade. Den tanken förstår jag icke. Menar herr Holmdahl verkligen, att de mest tidsenliga seminarierna icke skola tagas i bruk i första hand och först därefter de mindre? Då får jag säga, att då spelar i varje fall icke den ekonomiska sidan av saken någon vikt för herr Holmdahl, men jag tror, att riksdagen ganska noga får räkna också med den sidan av saken.

Det anfördes vidare, att i Norrland skulle enligt herr Holmdahls åsikt behovet icke vara så värst mycket större. Ja, men det är konstaterat, att det är i Norrland, som man har den minsta arbetslösheten bland lärarna, under det att den största däremot förefinnes i Skåne, vilket jag hoppas, att herr Holmdahl vitsordar. I utredningen — om riksdagen bifaller statsutskottets förslag — komma icke blott de tre seminarier, som herr Holmdahl nämnde, nämligen Skara, Landskrona och Kalmar, utan även Härnösand. Jag har för min del ingenting emot, att något eller några av dessa kan få stå kvar, om utredningen visar, att det föreligger bärande skäl härför. Statsutskottet har därför också helt naturligt ställt sig på den ståndpunkten att icke här intaga någon bestämd ställning och att icke härutinnan ange några direktiv. Herr Holmdahl ville ju nästan låta påskina, att utskottet givit direktiv, men det är icke fallet. Det är dock helt naturligt, att statsutskottet måse säga ifrån, att innan de nuvarande seminarierna med tidsenliga och goda lokaler äro upptagna, bör man icke hålla allt för hårt på de gamla.

Vad så till sist beträffar de risker, som herr Holmdahl talade om, vågar jag säga, att risken för en försämrad utbildning kan nog statsutskottet taga på sig, då det föreslagit, att 28 elever skola undervisas i samma rum. Ingen kan säga, att vi äro kulturfientliga, därför att vi våga tro, att det antalet kan försvaras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag tillåter mig att ytterligare taga ordet för några korta repliker med anledning av föregående anförande.

Herr Bengtsson i Norup började med att konstatera att jag med beklagande erkände, att seminarieorganisationen vore för stor och syntes härför känna en viss förvåning. Jag förstår verkligen icke grunden till denna förvåning. Jag skulle snarare kunna ha anledning att uttala min förvåning över att herr Bengtsson i Norup och andra medlemmar av statsutskottet och riksdagen, som varit med om att besluta denna för stora seminarieorganisation, icke nu känt sig något besvärade av den situation, i vilken vi nu stå. Jag har icke deltagit i några av de beslut, då det har gällt dessa seminariers ombyggnad eller nybyggnad. Jag förstår icke, varför jag för min del icke med beklagande skulle konstatera detta faktum.

Herr Bengtsson ville vidare göra gällande, att ansvaret för detta vilade framför allt på skolöverstyrelsen, och herr Bengtsson i Norup syntes också vilja göra gällande, att detta ansvar skulle delas av skolöverstyrelsens ledamöter

Ang. inskränkning i folkskoleseminarieorganisationen.
(Forts.)

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

tiderna fram igenom, även av dem, som icke varit med om att framställa dessa krav. Jag vill i anledning härav erinra därom, att de mycket starka och betydande krafter, icke minst i denna andra kammare, som medverkat och mycket livligt medverkat till denna organisations tillkomst, nog också få bära sin del av ansvaret härför tillsammans med skolöverstyrelsen.

Sedan gick herr Bengtsson i Norup in på vad jag hade sagt och framhöll, att statsutskottet ansåg det mycket viktigt att anlägga ekonomiska synpunkter. Ja, därom har jag yttrat mig och jag har sagt, att jag förstår, att det är nödvändigt, och att indragningen av organisationen bör göras just av ekonomiska skäl. Jag har icke på något sätt opponerat mig emot, att man nu går in för inskränkningar. Jag har icke ens opponerat mig emot, att man vill sätta igång en omfattande utredning för att se till, om det icke behövs större inskränkningar än Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen hittills ha gått in för, men vad jag tillät mig anföra var en för mig synnerligen självklar sak, nämligen att när det gäller ett så invecklat och mångsidigt problem som detta, så kan man icke enbart anlägga ekonomiska synpunkter. Man måste också taga hänsyn till andra viktiga synpunkter, så att man, när man försöker rädda så mycket som möjligt av de ekonomiska värdena, icke förstör andra värden. Det var i detta sammanhang, som jag tillät mig påpeka, vilken betydelse det har, att seminarierna ligga någorlunda jämnt fördelade över vårt land, en betydelse framför allt från den synpunkten, att varje landskap och varje bygd bör bidra till rekryteringen av vår folkskolelärarkår.

När sedan herr Bengtsson i Norup, gentemot mitt framhållande av att luleå-avdelningens indragande syntes mig väl motiverat, framhöll, att det kunde han icke finna, därför att de tidsenliga lokalerna måste naturligtvis i första hand användas i full utsträckning, vill jag dock erinra kammarens ledamöter därom, att även vid en sådan indragning de ledigblivna lokalerna skulle kunnat komma till full användning.

Sedan satiriserade den föregående ärade talaren över att jag hade vänt mig emot talet 28 som maximum för elevantalet i klasserna, och han framhöll, att skolöverstyrelsen har godkänt ritningar för lokaler avsedda för ända upp till 30 elever. Jag förstår egentligen icke detta argument från den föregående ärade talarens sida, därför att det är just detta ytterst komplicerade läge, som vi ha kommit i, som kan motivera, att staten icke här anlägger enbart den synpunkten att så effektivt som möjligt utnyttja den befintliga organisationen, utan att man i sället under hänsynstagande till de synpunkter, som jag här har framhållit, tills vidare ginge in för en begränsning av elevantalet i klasserna. Jag har aldrig här gjort gällande, att man icke med gott resultat kan undervisa 30 eller 28 elever på en gång, men jag har sagt, att i det nuvarande läget och för att slippa beröva stora bygder i vårt land, till exempel Kalmar län och Västergötland, deras gamla seminarier, böra statsmakterna under medvetande om det misstag, som de själva ha begått, gå in för att tills vidare, låt vara något mera oekonomiskt, icke utnyttja lokalerna till deras fulla kapacitet. Den kritik, som den föregående ärade talaren riktade mot mig, träffar mig alltså icke i något hänseende.

Jag kan för min del fortfarande icke finna annat än att då därtill kommer, att man från pedagogisk synpunkt kan vänta sig kunna åstadkomma ett bättre resultat med ett färre antal elever i klasserna, böra vi med allt beaktande av den ekonomiska synpunkten tills vidare kunna gå in för att ha ett färre antal elever i klasserna.

Då jag citerade herr Bengtsson i Norup och påpekade, att han själv hade gjort sig till tolk för den uppfattningen, då det gällde studentavdelningarnas indragande vid seminarierna, att det är av utomordentlig betydelse, att bygdens folk också rekryterar de olika landsortsseminarierna, så att folkskollärarna

känna till folket och bygden, så sade han nu, att statsutskottets förslag står icke det minsta i strid med detta hans uttalande. Ja, jag vet icke vad Väster-götland skall säga om den saken, ifall Skaraseminariet nedlägges. Jag är övertygad om att det kommer att ha till följd, att ett mindre antal av väst-götabygdens barn komma att söka sig in till seminarierna. Detta betyder, att de folkskollärare, som behövas i denna mycket tätbefolkade bygd, komma med all säkerhet icke till så stor del som nu att rekryteras från bygden själv. Det var ju just detta, som herr Bengtsson i Norup i sitt av mig citerade uttalande hade lagt så stor vikt vid. Nu gick den ärade talaren emellertid in för en annan synpunkt och sade, att det är betydelsefullt, att det sker en viss blandning av folk från olika bygder, och att lärarna icke tala bygdens dialekter och dylikt. Ja, jag vill visst icke underkänna betydelsen av den synpunkten, men jag tillmäter dock allt fortfarande den andra synpunkten en större roll. Jag tror, att det ligger värde i att icke på det sättet beskära vår nuvarande organisation, så att stora delar av vårt land icke längre skulle få fördelen av att ha en seminarieinstitution.

Ja, mina herrar, jag kan icke finna, att det anförande, som den föregående ärade talaren höll, på något sätt har motbevisat, vad jag slutade mitt förra anförande med. Jag nämnde, att jag anser, att utskottet här har anlagt en smula för tränga ekonomiska synpunkter på detta problem, och jag uttalade, att jag tror, att det varit önskvärt, om riksdagen nu hade gått in för Kungl. Maj:ts förslag, som har anlagt också en del andra synpunkter än de rent ekonomiska. Jag måste säga, att de synpunkter, som den föregående ärade talaren anförde, ha icke modifierat min syn på denna sak. Jag tror allt fortfarande, att det hade varit lyckligt, ifall man här hade tills vidare ansett sig kunna låta sig nöja med det förslag till indragningar, som Kungl. Maj:t har framlagt.

Herr Weije: Herr talman! När man åhörde debatten i denna fråga, särskilt i första kammaren, kunde man icke undgå att oupphörligt från de talare, som ville vara med om att iakttaga varsamhet på detta område, höra den meningen uttalas, att bygdens söner och döttrar skulle bli lärare för bygdens barn. Även i denna kammare har samma tankegång gjort sig gällande. Det ligger onekligen något vackert i detta; jag skall ingalunda bestrida det. Men erfarenheten talar ett helt annat språk. Om vi exempelvis skulle undersöka förhållandena här i Stockholm, skulle vi finna, att lärarna och lärarinnorna här ingalunda rekryteras från Stockholm utan till mycket stor del från den rena landsbygden. Komma vi åter till landsbygden, skola vi finna, att ett icke oväsentligt antal lärare och lärarinnor äro födda i städerna. Överhuvud taget kan man nog säga, att verkligheten ingalunda är den, att de utexaminerade återvända till sin hembygd.

Jag tror, att man får vara statsutskottet tacksamt för att det i år verkligen har försökt med ett kraftgrepp på denna fråga. Jag har ett par föregående år framhållit, att det är orimligt, att man i längden bara låter det löpa och icke försöker göra de besparingar för statsverket, som äro möjliga. I år har statsutskottet försökt komma fram till dem inom en nära framtid, och för min del måste jag säga, att jag icke heller kan finna, att det är något att invända mot höjningen av elevantalet i klasserna till 28.

Det är emellertid i ett avseende, som jag särskilt skulle vilja framhålla en synpunkt, som hittills icke har gjort sig gällande i debatten, även om herr Nordkvist snuddade vid den, då han menade, att det var bättre att ha seminarier i småstäderna, där utbildningen kunde ske under lugnare förhållanden än i en storstad. Jag vill för min del såsom ett seminarium, som man utan större svårighet skulle kunna draga in, vilja framhålla seminariet i Stockholm. Det

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.

(Forts.)

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

har icke blivit nämnt i detta sammanhang, och jag förstår, att det är en mycket djärv tanke att peka på detta seminarium. Man kommer naturligtvis att säga, att här i Stockholm finns det så många unga flickor, som önska utbildas till lärarinnor, så att det är befogat med ett seminarium. Se vi på flickornas utbildning här i Stockholm, tror jag dock vi skola finna, att det stora antalet, som vilja bliva lärarinnor, gå igenom högre flickskola och avlägga studentexamen och sedan endast behöva ett års ytterligare utbildning. Om det vanliga är, att en stockholmsflicka går den vägen, så kan stockholmsseminariets tillvaro ingalunda vara motiverat med att ett stort antal stockholmsflickor utbildas till lärarinnor. Den nuvarande seminarieordningens stora berättigande ligger enligt min mening däri, att den har så att säga sugit upp landsbygdens fattiga studiebegåvningar eller, som det under debatten om skolreformen ofta sades, de försenade studiebegåvningarna, de som icke ha fått börja att läsa så tidigt. Här i Stockholm finnas inga kvinnliga studiebegåvningar av den arten. De finnas ute på den rena landsbygden. Jag tror därför, att de seminarier, som skola vara fyraklassiga, och som alltså skola taga elever från landsbygden, lika gärna kunna ligga i småstäderna som i de stora städerna.

Det finns också ett annat skäl för indragning av stockholmsseminariet, och det är, att man här skulle kunna få användning för byggnaden omedelbart. Stockholms stad står just i färd med att inrätta det statliga flickläroverk, som riksdagen beslöt år 1927. Såvitt jag vet, har byggnadsplanen för detta ännu icke tagit fast form. Jag föreställer mig, att man genom användande av seminariebyggnaden på Söder för detta ändamål skulle kunna göra en miljonbesparing för det allmänna. Jag skulle vara glad, om Kungl. Maj:t vid utredningen av seminariefrågan icke kände sig helt och hållet bunden av statsutskottets direktiv utan även ginge litet utanför dessa och till och med toge ett så djärvt grepp på problemet, att man ifrågasatte stockholmsseminariets vara.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag har det kravet, när jag diskuterar med herr Holmdahl, att han med sin stora förmåga och sin elegans som talare skall citera rätt, när han bemöter en motståndare. Han påstod, att jag uttalat min förvåning över att han beklagat den alltför stora organisationen. Det gjorde jag visst inte, och jag vädjar därvidlag till protokollet. Jag sade, att jag konstaterar, att chefen för skolöverstyrelsen har erkänt, att organisationen är för stor, och att han beklagar, att den är det.

När jag sedan sade, att det delvis är skolöverstyrelsens fel, att vi lagt ned för många miljoner på detta område och att vi nu ha för många seminariebyggnader, så sade herr Holmdahl, att han, som nyss tillträtt sitt ämbete, icke har någon skuld till detta. Nej, men jag fritog ju också uttryckligen herr Holmdahl från det ansvaret. Jag sade, att nuvarande chefen kan icke ha någon del i detta förhållande.

Vidare sade herr Holmdahl i sin replik till mig, att det icke är blott de ekonomiska värdena, som skola vara avgörande, ty, säger han, det kan finnas andra värden, som förstöras. Ja, men det återstår då att visa, vilka värden det är, som förstöras. Herr Holmdahl har icke givit några bevis för att så skulle vara fallet. Vilka värden är det, som skulle taga så stor skada, ifall vi godkänna statsutskottets hemställan?

Vidare yttrade herr Holmdahl, att vi skola icke vara så nogräknade med att få litet lokaler över, ty de kunna kanske behövas längre fram. Ja, det skälet kunde haft fog för sig, om förhållandena i landet hade pekat på att barnantalet är i ökning, men nu peka alla undersökningar åt andra hållet. Nativiteten är i sjunkande och indragningar av skolor göras på så sätt, att riksdagen har gått med på att sammanföra barnen till gemensamma skolor, var-

igenom lärarantalet kommer att minskas. Under sådana förhållanden kan det ju icke vara skäl i att hålla en seminarieorganisation, som är onödigt stor och dyr.

Vad västgötabygden beträffar, kanske jag här kan få upprepa vad jag sade i statsutskottet, nämligen att jag hellre än att anordna ett samseminarium i Göteborg går med på att seminariet i Skara blir kvar, och därmed bibehåller enkelseminariet i Göteborg. Jag tror liksom herr Holmdahl, att seminarierna ha stor betydelse för dessa smärre städer av många skäl, som jag icke här skall ingå på.

Det kan ju också hända, herr Holmdahl, att vad den siste ärade talaren sade om stockholmsseminariet kan vara något att reflektera på, fastän den tanken icke nu är aktuell, eftersom detta seminarium lär vara i mycket gott stånd.

Jag vill också särskilt säga till herr statsrådet som är närvarande, att just vid det tillfälle, då vi stå inför en omorganisation av utbildningen av lärare såväl för folkskolorna som småskolorna, har statsutskottet velat giva Kungl. Maj:t möjlighet att även på detta senare område göra de anordningar, som kunna vara lämpliga. I fall det för framtiden skulle bli tomma lokaler i folkskoleseminarierna, således även i dessa enkelseminarier som skola ingå i utredningen, kan man ordna utbildning av småskollärare, för den händelse landsingen icke vilja vara medgörliga och överlämna sina seminarier utan ersättning då staten övertager utbildningen.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag ansluter mig helt och fullt till den princip, som den föregående ärade talaren fastslog, att man skall citera sina motståndare rätt. Jag beklagar, i fall jag på någon punkt skulle ha missuppfattat honom. Jag vill dock påpeka, att när herr Bengtsson i Norup i början av sitt första anförande konstaterade, att *jag* var med om en inskränkning av seminarierna, syntes mig däri ligga en antydning om att jag såsom ledamot av skolöverstyrelsen delade ansvaret för den nuvarande seminarieorganisationens omfattning. Jag tillåter mig också erinra den föregående ärade talaren om att när jag sedan replikerade honom, då det gällde var ansvaret skulle läggas för denna för stora seminarieorganisation, så gjorde jag det därför, att han *helt* syntes vilja lägga ansvaret på skolöverstyrelsen. Jag nämnde, att vid sidan om skolöverstyrelsen böra väl vissa framstående representanter av riksdagen, icke minst i denna kammar och i statsutskottet, vara med om att dela ansvaret. Det var alltså icke för att fritaga min person från ansvar, som jag yttrade detta, utan det var med anledning av de ord, som herr Bengtsson i Norup riktade mot skolöverstyrelsen.

Sedan skall jag, herr talman, endast på ytterligare en punkt replikera herr Bengtsson i Norup. Herr Bengtsson i Norup frågade mig, vilka värden det är, som stå på spel därigenom, att man i enlighet med statsutskottets förslag går in för ett radikalare beskärande av den nuvarande seminarieorganisationen. Denna fråga förvånar mig verkligen, därför att jag antar, att man även i statsutskottet liksom i skolöverstyrelsen haft kännning av vilka klagomål som komma från de orter, där det ifrågasättes, att deras seminarium skall indragas. Det förvånar mig, att man överhuvud taget kan uppställa en sådan fråga, som herr Bengtsson i Norup riktade till mig, därför att i många av våra svenska stiftsstäder, där dessa gamla seminarier ligga, innebär seminariet en kulturinstitution, och både dess lärare och dess elever betyda icke litet för staden. Det visar sig också, att i en bygd, där man befarar en sådan indragning av ett seminarium, får lokalpatriotismen genast röst och man går så gott som mangrant emot en dylik indragning. Det ligger i sakens natur, att för dessa samhällen och dessa bygder är det många värden, låt vara att de icke alla kunna mätas i pengar, som stå på spel, men det finns också värden, som kunna mätas i pengar och som borde

Ang. inskränkningar i folkskoleseminarieorganisationen.

(Forts.)

Ang. in-
skränkningar
i folkskole-
seminarieorga-
nisationen.
(Forts.)

kunna uppskattas av dem, som framför allt hävda de ekonomiska synpunkterna. Härtill kommer det värde, som jag nyss har pekat på och som herr Weijne nu sökte bagatellisera, nämligen att det är av betydelse för svenskt folkskoleväsen, att seminarierna något så när rättvist äro fördelade över vårt vidsträckta och folkfattiga land. Det är visserligen sant, att man kan uppvisa, att lärare från olika trakter söka sig ut över hela landet, och framför allt skall man icke taga storstäderna som exempel för att motbevisa den synpunkt, jag här har anfört, men säkert är, att det ligger något sunt och riktigt däri, att folkskollärarkåren så jämnt som möjligt rekryteras ur de olika bygdernas befolkning. Det har jag för min del velat befrämja genom att i största möjliga utsträckning behålla den nuvarande seminarieorganisationen, men det förhindras i viss grad, om man tvingas att gå in för kraftigare inskränkningar.

Jag vill slutligen säga, för att ingen må missförstå mig, att jag går icke in för dessa synpunkter på så sätt, att jag icke har fullständigt klart för mig, att *om* den siffra, varpå man nu bygger beräkningarna, nämligen 575 utexaminerade folkskollärare per år, skulle visa sig vara för högt tilltagen, måste man gå in för mera vidsträckta inskränkningar. Jag vill framhålla, att jag har alldeles klart för mig, att det kan uppstå en nödvändighet att gå vidare på indragningarnas väg. Vad jag här har sagt är endast, att försåvitt vi nu kunna bedöma läget för de närmaste åren framåt, som kunna överblickas med det tillgängliga statistiska materialet, tror jag man står väl till svars med att nöja sig med den indragning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. När man därtill kan rätta de värden, som herr Bengtsson i Norup nyss frågade mig om, då anser jag också, att starka skäl tala för att för närvarande stanna vid Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill bara meddela kammaren, att vi ha debatterat denna fråga i fyra timmars tid i utskottet, och vi kommo till det resultatet, att opponenterna blevo så pass få, som de här blivit, beroende på det enkla faktum, att det är icke alls här fråga om några indragningar *i dag*, utan det är fråga om en undersökning huruvida och i vad mån — för att begagna den vanliga termen — det kan verkställas några indragningar. Så farlig är i själva verket denna sak.

Jag förstår icke, varför vi längre skulle behöva debattera den här saken, då det endast gäller att företaga en undersökning utifrån olika synpunkter, huruvida det eller det skall göras.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Blott ett ord med anledning av herr Andersons i Råstock nu senast hållna anförande. Det förefaller mig, som om han icke hade åhört åtminstone mitt första inlägg i debatten. Jag tillät mig nämligen där att påpeka, att då statsutskottet här i sin motivering går in för att ändra siffran 25 till 28, så betyder detta de facto ett direktiv, såvitt jag kan se, för den kommande utredningen, och detta betyder, att under sådana förhållanden ytterligare ett eller annat enkelseminarium i den förevarande situationen måste indragas. Därför är icke saken i själva verket så oskyldig, som statsutskottets vice ordförande ville göra gällande, utan det förhåller sig nog så, att genom det program för indragningarna, som statsutskottet här har lagt upp, blir följden den, tyvärr, att den utredning, som kommer till stånd, antagligen kommer att känna sig bunden att gå in för radikalare åtgärder än Kungl. Maj:t har föreslagit. Det är denna omständighet, herr Anderson i Råstock, som gör, att jag tillät mig att upprepade gånger taga kammarens tid i anspråk, och det har icke alls varit för att opponera emot att det vidtages en vidsträckt och grundlig förnyad utredning av frågan.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Med anledning av herr Holmdahls sista anförande vill jag fastslå, att statsutskottet är så gott som enigt därom, att siffran 28 skall läggas till grund för beräkningarna. Det är alltså ett direktiv.

Ang. inskränkningar i folkskoleseminariorganisationen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

(Forts.)

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Föredrogs vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag angående vissa ändringar i vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 6.

Härefter upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

I anledning av en inom andra kammaren av herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Johansson* i Sollefteå väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 192, angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet att åstadkomma en förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden under vistelsen i skogarna.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Edberg* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan förändring av instruktionen för skogs- och flottledsinspektören — Kungl. Maj:ts kungörelse den 19 december 1919 (nr 822) — att bland nämnda inspektörs uppgifter även måtte ingå upplysningsverksamhet för förbättring av skogs- och flottningsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Edberg**: Herr talman, mina herrar! Då talmannen tillkännagivit, att han av rent formella skäl icke kan upptaga yrkandet i min reservation till behandling, skall jag be att få säga några ord i den föreliggande frågan.

Jag utgår ifrån, att då man rätt skall bedöma denna fråga, måste man se den från två olika synpunkter dels från teoretiska och dels från praktiska synpunkter. Det finns åtskilligt i motionens motivering, som jag kan gilla, men det finns också en hel del, som jag icke kan godtaga. Det heter i motionen bland annat, att »ehuru detta arbete», d. v. s. skogsarbetet, »måste utföras under påfrestande yttre förhållanden, så äro skogsarbetarna under vistelsen i skogarna i regel hänvisade att leva på mycket enformig kost». Ja, det är något, som jag till fullo kan instämma uti. Jag vet mycket väl, att kosten icke alls är, som den skulle vara, men det blir en senare sak, som jag sedan skall återkom-

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

ma till. Så säga emellertid också motionärerna, att »provanterings- och matlagningsförhållandena i skogarna äro nämligen allttjämt i stort sett lika primitivt ordnade nu som för 50 år sedan». Det kan väl i alla fall icke vara riktigt. Jag skulle tro, att detta uttalande dock innebär en överdrift. Jag kan knappast tro, att motionärerna själva tro på vad de här ha sagt.

Kommer man så litet längre ned i motionen, så framhålla motionärerna på tal om sjukdomar, som dessa skogsarbetare ådraga sig, att »någon minskning av mag- och tarmsjukdomarna bland skogsarbetarna anses ej tänkbar, förrän ändring ernåtts i de ogynnsamma näringsförhållandena genom bättre ordnad mathållning, mera omväxling i dieten samt rikligare användning av grönsaker och andra lämpliga födoämnen». Jag skulle verkligen vilja fråga vad motionärerna tänkt sig i detta fall. Hur skola egentligen skogsarbetarna uppe i Norrland kunna komma över grönsaker under vintermånaderna, när man den tiden knappast kan komma över grönsaker här i Stockholm. Motionärerna fordra emellertid, att man skall skaffa grönsaker åt dessa skogsarbetare. Jag skulle för övrigt tro, att rent praktiskt är denna fråga redan utredd, så att man erhållit besked i den saken. Jag skall först citera vad motionärerna själva säga i detta avseende:

»Försök att åvägabringa bättre förhållanden i förenämnda avseende vid förläggningarna i skogarna ha företagits på initiativ av skogs- och flottledshärbärgesinspektören, vilken bedrivit propaganda för införande av s. k. kooperativ mathållning med anställning av hushållerskor, under framhållande av de fördelar i dietiskt, hygieniskt och ekonomiskt avseende, som visat sig vara förenade med en på dylikt sätt ordnad mathållning. Skogsarbetarnas fackliga organisationer hava även förordat detta system, dock utan att resultatet hittills blivit sådant, som man hoppats.» Om detta botemedel vill jag säga, att skogsarbetarna själva åtminstone icke godtagit det av helt naturliga skäl, som jag också skall komma till litet senare i samband med ett yttrande, som blivit avlämnat. Motionärerna säga: »Härtill torde säkerligen bidragit, att skogsarbetarnas bostäder vid arbetsplatserna i stor utsträckning ej varit av den beskaffenhet, att hushållerskor för kooperativa matlag kunnat erhållas.»

Ja, jag undrar i alla fall, om våra skogsförhållanden kunna jämföras med exempelvis Amerikas. Det har här framkastats, att så och så är det ordnat i Amerika, och därför skola vi ha det så också i Sverige. Jag undrar för min del, om icke de praktiska skogsarbetarna åtminstone känna till, att våra avverkningsförhållanden, framför allt i Norrland, äro helt annorlunda än till exempel i Amerika. Här är det ju mycket få ställen, där avverkningen föregåtts av rensningsavverkning, som vi bruka säga, utan det gäller arbete i gallringsskogar. Följden härav har blivit, att man icke kan få ett visst antal arbetare samlade på ett ställe, och därmed kan man ej heller nå fram till resultatet att få till stånd större kooperativa matlag. Det var med ett visst intresse, som jag läste den promemoria, som är bifogad utskottets utlåtande och som avgivits av skogs- och flottningsinspektören. Han påpekar, vilka orsakerna äro till de sjukdomar, för vilka skogsarbetarna äro utsatta. Bland annat säger han på sid 7: »Stundom förekomma även sjukdomar i svalget och munhålan (surmun, stomatit) vilka dels direkt och dels indirekt på grund av bristfällig rengöring av munhålan anses föranledda av den feta dieten.» Den, som känner till skogsarbetarnas förhållanden, vet, att en skogsarbetare måste arbeta hårt för sitt uppehälle. Följden blir, att han många gånger är både törstig och svettig. Då ligger det närmast till hands att taga sig en klunk vatten eller förtära snö. Det är många förkylningar, som uppstå på detta sätt. Alldeles säkert komma förkylningarna i de flesta fall av vad jag här sagt. Matförhållandena torde spela en mycket mindre roll därvidlag.

Så har det också pekats på de dietiska fördelarna: vällagad, enkel och kraf-

tig kost på regelbundna tider är det bästa medlet för bevarande av en god matsmältning. Jag skulle vilja säga, att jag knappast tror, att det är skogsarbetarnas vilja, att de skola få måltiderna på regelbundna tider. Deras liv är oregelbundet, och de vilja hava det så. Gå vi till oss riksdagsmän själva, tror jag, att somliga vilja hava mat på morgonen, andra frukost vid 10—11 tiden, andra åter lunch vid 1—2 tiden. Det är klart, att det är likadant med skogsarbetarna. Många kunna förtära frukost, när de komma upp på morgonen. Men andra kunna först gå ut i skogen och arbeta för att sedan få mat. Jag tror knappast, att skogsarbetarna ens komma att godtaga detta. Att det sedan möjligen skall kunna anordnas kooperativa matlag på enstaka platser i landet, tror jag nog.

I denna promemoria anföras även en del moraliska fördelar: ordning och renlighet bliva goda vanor, rätt och ohyfsat uppträdande i ord och gärningar dämpas i regel i närvaro av kvinnor. Här pekas på, att man skall få skogs-kojor, där man skall hava kvinnor med. Jag undrar i alla fall, om det kan vara att rekommendera, att — om vi nu skola lagstifta — vi lagstifta om jungfruburar i skogskojor. Jag tror, att experimentet kommer att slå mycket illa ut. Jag kan icke tillstyrka detsamma.

Det står också på sid. 8: »Härtill kommer svårigheten att noggrant och rättvist fördela hushållskostnaderna då, såsom ofta förekommer, matvaror medföras från hemmen.» Det är alldeles naturligt, att en hel del av dessa skogsarbetare ha sina familjer hemma. När de komma hem över en helg. få de en del mat med, när de sedan giva sig av till skogen. Skulle de vara med i kooperativa matlag, skulle de icke kunna göra detta. Det står vidare, att det är icke alltid så lätt att uppnå erforderlig enighet inom kojlagen för en här ovan skisserad omläggning av mathållningen, beroende på, att den individuella konsumtionen och smaken är i hög grad varierande. Det är väl också något, som man får taga hänsyn till. Skulle man hava kooperativa matlag i skogarna, måste man hava mat, som passar arbetarna. Jag kan icke gilla allt, som står i utlåtandet, bland annat icke, när det säges: »Den ene steker sitt fläsk i smör, den andre nöjer sig med fisk och bröd.» Jag skulle i detta fall vilja säga, att jag tror, att det knappast är lyckligt att upptaga just ett sådant yttrande i en sådan utredning, som att t. ex. skogsarbetarna steka sitt fläsk i smör. Det strider mot sunt förnuft. Jag tror knappast, att skogsarbetarna själva godtaga detta.

I alla fall finnes det något i slutet av promemorian, som nästan löser hela frågan. Det säges nämligen: »Av socialstyrelsen har redan tidigare i samband med den ovan åberopade utredningen omnämnts den ej så sällan uttalade uppfattningen, att någon mera genomgripande förbättring av skogsarbetarnas kosthåll knappast vore möjlig annat än i samband med en höjning av befolkningens i skogsbygderna allmänna levnadsstandard.» Det är riktigt. Det är naturligtvis en kostnadsfråga. Om t. ex. våra skogsarbetare kunna förtjäna en ordentlig dagspenning, är det klart, att de kunna hava bättre mathållning. Men om man t. ex. betraktar pappersmasseindustriarbetarnas dagsinkomst, går den till 9—12 kronor, under det att skogsarbetarnas går till 3—6 kronor. När skogsarbetarna icke kunna förtjäna mera än hälften av vad industriarbetarna förtjäna, är det naturligt, att de få rätta munnen efter matsäcken. Industriarbetarna ha här tillskansat sig allt för stora inkomster på skogsarbetarnas bekostnad. Visserligen har det framhållits, att med kooperativa matlag skulle det bliva så billigt för skogsarbetarna. Ja, i de enstaka fall, där man kan samla dem. Men i stora delar av landet kan man icke få någon nämnvärd samling av skogsarbetare.

Utskottet har också pekat på något, som jag skall be att få vidröra. Utskottet säger bland annat: »Inom utskottet har även framkastats den tanken.

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

att på orter, där förevarande fråga är av intresse och där skolköksverksamhet är anordnad, särskilda matlagingskurser skulle utan större kostnad kunna anordnas, varigenom intresse för och kunskap i matlagning skulle kunna väckas bland dem, som rekrytera skogsarbetarkåren.» Jag vill verkligen fråga, hur det skulle se ut, om man började anställa matlagingskurser och bjöde skogsarbetarna att komma ut och deltaga i dem. Jag är av den övertygelsen, att skogsarbetarna skulle bara skratta. Det är på de grunderna, jag icke kan vara med om en utredning i denna fråga.

Utskottet säger: »Utom att göra något närmare uttalande om den ena eller andra åtgärdens lämplighet vill utskottet för sin del förorda en utredning av den föreliggande frågan. En dylik utredning, som lämpligen torde kunna uppdragas åt socialstyrelsen, torde ej behöva bliva av större omfattning.» Det är egendomligt, att när man anser, att denna utredning icke skall bliva av stor omfattning, man ändå funnit det så angeläget att skriva så mycket just om dessa frågor. Jag tror, att upplysningens väg är den enda möjliga i detta fall, om man kunnat, såsom jag yrkat på i min reservation, få till stånd denna upplysningsverksamhet genom en förändring av instruktionen för skogs- och flottledsinspektören, tror jag, att åtminstone något hade vunnits. Men det nästan synes av utskottets utlåtande, att det icke tror så mycket på resultatet. Det säger i slutet av motiveringen: »I vad mån riksdagens medverkan erfordras för prövning och eventuellt genomförande av de förslag, vartill utredningen kan giva anledning, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra.» Det är alltså så, att det får ankomma på Kungl. Maj:t. Det vet jag mycket väl. Det vill nästan synas, att utskottet framställt en bön till Kungl. Maj:t att icke upptaga och utreda denna fråga. Jag skall icke framställa bönen till kammaren att gå med på mitt yrkande. Men jag vädjar till det sunda förnuftet, då jag, herr talman, yrkar avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Det synes, som om den föreliggande motionen gått väl lättvindigt igenom utskottet, och det kan icke vara på sin plats, att den skall gå lika lättvindigt igenom i kammaren. Det är sant, att staten börjat utveckla sig till en klockarfar, som allt skall bestyra. Men här ger man sig in på ett nytt område. Man skriver till Kungl. Maj:t och begär en utredning, huruvida man kan få bättre ordnade mathållningsförhållanden för skogs- och flottningsarbetare. Jag tror icke det är lyckligt för det ändamål, man avser att främja, att gå till väga på detta sätt. Kungl. Maj:ts och statens möjligheter i detta avseende äro ganska begränsade. Icke heller skulle det båta till så mycket att lägga sig i dessa människors förhållanden där uppe. Det är väl ändå icke barn, som man har att göra med, utan fullvuxna individer, som hava skaffat sig sina levnadsvanor och sina vanor som arbetare däruppe. Jag tror icke heller, att en sådan inblandning skulle vara tillräddlig beträffande svenska arbetare över huvud. De hava eljest kunnat genom sina organisationer tillvarataga sina intressen och se till att få det ordnat och ställt på det bästa möjliga sätt för sig. Brister det något i skogs- och flottningsarbetarnes diet, är det nog orsaker till detta, som icke ligga i, att staten icke gör något åt saken, utan som bero på den allmänna uppföstran, som de fått i respektive hem. Jag tror icke, att det mångomtalade kaffe- missbruket börjat i det hälsosamma skogsarbetet utan jag tror, att det börjat i de många hemmen i Norrland. Dessa vanor har man tagit med sig ut. Jag vill säga, att skogs- och flottningsarbetet är det hälsosammaste arbete, som en människa kan syssla med, detta hälsosamma och fria arbete i friska luften. Det behöves därför icke några särskilda ansträngningar och åtgärder från statens sida för att skaffa skogs- och flottningsarbetarna några mattanter. Jag tror icke, att frågan bör behandlas på det sättet.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Kullen.

Herr Öhman: Herr talman! Utan att på något sätt vilja förringa det syfte, som motionärerna vilja främja, och de åtgärder, som utskottet föreslår riksdagen att besluta, måste jag dock säga för min del, att jag tycker, att det hela verkar närmast parodi, sett mot den sociala bakgrund, varunder skogsarbetarna tvingas att leva och utföra sitt arbete. Det kan utan tvivel vara bra, att folk i allmänhet lär sig laga god mat och bra mat, som det står i socialstyrelsens utredning, vilken bifogats utskottets utlåtande. Denna regel torde också kunna gälla för skogsarbetarna. Men vad som här är det väsentliga och av grundläggande betydelse, är givetvis, att man har något att laga den praktiska maten av. Vi skola icke förneka, att det många gånger kan föreligga rent praktiska svårigheter för skogsarbetarna att ordna mathållningen, beroende på, att arbetet måste utföras på trakter, som äro långt avlägsna från bebyggda orter och där man icke har tillgång till butiker och möjligheter att inköpa lämpliga födoämnen. Men här måste vi ändå komma ihåg, att det väsentliga i hela mathållningsproblemet är en ekonomisk fråga. Det är frågan, om skogsarbetarna hava något att köpa maten för. Jag tror, att om man vill se saken, sådan den verkligen ligger till, äro skogsarbetarnas löneförhållanden nu sådana, att de befinna sig praktiskt taget på svältgränsen. Så länge statsmakterna tillåta, att på de stora bolagens och för övrigt även på statens skogar denna utvältningspolitik får fortgå, kommer också följden att bli. att skogsarbetarna tvingas att förstöra sin hälsa med olämplig mat.

Det förefaller för övrigt, som om socialstyrelsen i sin utredning av frågan om skogsarbetarnas provianterings- och matförhållanden också borde hava ägnat en smula intresse åt frågan om deras sociala förhållanden i övrigt och vilka åtgärder som borde vidtagas för att de icke, såsom ofta är fallet, skola tvingas att gå direkt från arbetet i skogen till fattigvårdsstyrelsen eller söka att på annat sätt skaffa sig bidrag för uppehälle åt sig och sina familjer. En dylik utredning skulle säkerligen hava givit herrarna i socialstyrelsen och även herr Anderson i Storegården och andra den verkliga förklaringen till, varför den kost, varmed skogsarbetarna livnära sig, är, för att citera socialstyrelsen, »mindre lämplig ur dietisk och näringsfysiologisk synpunkt». Enligt tillgängliga uppgifter, som inhämtats under februari månad från jägmästaren över vissa kronodomäner, framgår att skogsarbetarnas penninglöner äro lägre nu än 1913, detta trots att de livsförnödenheter, som skogsarbetarna skola köpa, ligga 70 procent över 1913 års priser. Personligen känner jag till fall, där skogsarbetare inte hava kommit upp till en högre genomsnittlig dagsförtjänst än 3 kronor å 3 kronor 50 öre, och en körare, d. v. s. en häst och karl, till 6 å 7 kronor. Dessa förhållanden visa, att skogsarbetarnas ställning katastrofalt försvårats och försämrats under den senaste tioårsperioden. Där- till kommer en annan fråga, som måste ses i samband med frågan, om skogsarbetarna skola få en för deras arbete och de klimatiska förhållandena lämplig näring. Det är frågan om skogsarbetarnas bostadsförhållanden. Allesammans, som hava någon kännedom om arbetet i skogarna och framför allt i Norrlands skogar, veta, att skogsarbetarnas bostadsförhållanden i många fall stå under all kritik. Många gånger omöjliggöres varje åtgärd att laga mat och hålla ordentlig kost, även om man skulle vara aldrig så skicklig i matlagningskonsten. Under denna vinter liksom under de gångna åren har det kommit en rad synnerligen skarpa och befogade anmärkningar rörande bostadsförhållandena för skogsarbetarna. Jag kan omnämna ett avverkningsområde

Ang. förhållanden
ar skogs-
arbetarnas
proviante-
rings- och
matlagnings-
förhållanden.
(Forts.)

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

i Norrland, där skogsbolagen hänvisat skogsarbetarna att ligga 18 stycken i en skogskoja, byggd 1920 för 15 man. Denna koja utdömdes redan 1922 och förklarades olämplig som bostad. Men den har ändå denna vinter använts som bostad för skogsarbetare. Ett förhållande i detta sammanhang, som belyser svårigheterna för ordnad mathållning, kan anföras. Det rum, som är avsett för förvaring av mat, var byggt så bristfälligt, att snön kunde tränga in genom väggarna. Taket var icke vattentätt. När snön började smälta på våren, rann vattnet in genom taket och fördärvade de i byggnaden förvarade matvarorna. Vid en annan avverkningsplats ha körkarlar och hästar måst logera i samma rum, fast detta är strängeligen förbjudet i skogshärbärgeslagen. Jag skall icke trötta med flera exempel. De skulle säkerligen kunna mångfaldigas, alla visande på, att de svårigheter, som skogsarbetarna hava att kämpa med, icke lösas därigenom, att man nu uppdrager åt hushållningssällskapen eller skogshärbärgesinspektören att giva några kurser i hur skogsarbetarna skola laga sin mat. Den frågan kan lösas först när skogsarbetarna få sådana löner och bostadsförhållanden, att de ha möjlighet att köpa den mat, som de för utförandet av sitt tunga arbete äro i behov av. Jag tror också, att skogsarbetarna icke ha att vänta någon hjälp från de kapitalistiska statsmakterna då de gå att lösa sina livsfrågor. Vad skogsarbetarna i första hand måste förstå är att genom sina egna organisationer skaffa sig det inflytande över arbetsvillkoren, som är nödvändigt, att skapa en kamporganisation som tar sikte på den kapitalistiska utslagningens avskaffande. I det sammanhanget skulle jag vilja fråga herr Edberg, som också talat om skogsarbetarnas dåliga löner, om han för sin personliga del i den del av Norrland, där han är hemma, vill bidra till att hjälpa skogsarbetarna i deras kamp för att skaffa sig drägliga och människovärdiga arbetsförhållanden. Ett klart svar på den frågan skulle vara av ett visst värde, därför att problemet om provianteringen löses först i samna ögonblick, som man kan lösa skogsarbetarnas ekonomiska och sociala frågor över huvud.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat giva till känna min uppfattning om föreliggande problem.

Herr Lindberg: Inom utskottet har rätt en fullkomligt enhällig mening därom, att matlagnings- och provianteringsförhållandena för den stora arbetargrupp, som skogs- och flottningsarbetarkåren utgör, äro i mycket hög grad otillfredsställande. Det är nu visserligen utan tvivel på det sättet, att på senare år en utveckling till det bättre har skett, men man kan dock säga, att förhållandena ännu lämna mycket övrigt att önska. Som torde vara bekant här i kammaren äro i de norrländska skogsbygderna mag- och tarmsjukdomarna mycket utbredda, och läkarna tro sig ha konstaterat, att detta beror på en ensidigt sammansatt och illa tillagad föda. Medicinalstyrelsen har ansett denna sak vara av den vikt för folkhälsan, att styrelsen igångsatt särskilda undersökningar på detta område. Oberoende av de resultat, som kunna framgå av dessa undersökningar, torde det få betraktas som ett samhällsintresse, att man i möjligaste mån söker råda bot för de missförhållanden, som här föreligga. Detta har också insetts av socialstyrelsen, som redan 1916 föranstaltade om en undersökning på det ifrågasvarande området. Socialstyrelsen har medgivit rätt för skogs- och flottledshärbärgesinspektören att vid sidan av sin tjänst bedriva upplysnings- och propagandaverksamhet, och socialstyrelsen förordar nu i sitt till utskottet avgivna yttrande, att denne inspektör skulle få upplysningsverksamheten såsom en del av sina tjänsteåligganden. Utskottet har ansett sig böra förordna en dylik anordning.

Nu har herr Anderson i Storegården i ett anförande framhållit, att staten håller på att utveckla sig till en klockarfar, som skall allting bestyra. Jag vill då

till herr Anderson i Storegården säga, att nog har staten intresserat sig för saker av mindre betydelse än den här föreliggande frågan. Det torde icke vara främmande för herr Anderson i Storegården, att staten lämnar bidrag för spridande av upplysning om hur man skall utfodra kreatur. Att staten då skulle lämna ett ringa bidrag till upplysningsverksamhet om hur människorna skola anrätta sin föda tror jag inte är att träda in på olämpligt område.

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

Utskottet har vidare ansett, att det kanske inte räcker med att man utvidgar skogs- och flottledshärbärgesinspektörens instruktion, utan att man mycket väl kan tänka sig andra åtgärder i samma syfte, och inom utskottet har framkastats den tanken, att hushållningssällskapen måhända här skulle kunna bedriva en fruktbringande upplysningsverksamhet. Dessutom har det i utskottet uttalats, att matlagningskurser i samband med skolköksverksamheten skulle kunna bli till nytta. Herr Edberg har framhållit att detta uppslag synes orimligt och att skogsarbetarna icke skulle infinna sig till matlagningskurserna. Det är möjligt, men skogsarbetarnas barn, som själva skola bli skogsarbetare, ha nytta av att få gå i skolkök och lära sig laga lämplig mat.

Nu vill jag också påpeka, att utskottet icke för sin del tagit bestämd ställning till de olika uppslagen om upplysningsverksamhetens anordnande. Det står nämligen uttryckligen i utskottets utlåtande, att vi icke göra något uttalande om den ena eller andra åtgärdens lämplighet. Vad utskottet har gjort är endast, att vi ha förordat en utredning.

Herr Edberg polemiserade här dels mot motionen och dels mot de uttalanden, som gjorts av skogs- och flottledshärbärgesinspektören. Jag behöver icke särskilt betona för kammaren, att utskottet — det framgår också för övrigt av utlåtandet — icke gjort sig solidariskt vare sig med motionärerna i alla deras uttalanden än mindre med skogs- och flottledshärbärgesinspektörens synpunkter i alla enskildheter.

Jag vill till slut framhålla, att man inom utskottet var fullkomligt enhällig uti den meningen, att åtgärder böra vidtagas från statsmakternas sida. Även herr Edberg har varit med om detta, ehuru han nu av för mig okänd anledning intager en förändrad hållning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Näslund: Herr talman, mina damer och herrar! När jag nu skall besvara kammaren en stund på lördagskvällen för att säga några ord i den här föreliggande frågan är jag därtill närmast föranledd av herr Andersons i Storegården uttalande. Då jag kommer så gott som direkt från skogskojan till riksdagen torde jag väl få anses känna till dessa förhållanden, åtminstone inom den ort jag närmast representerar, och jag kan därför vitsorda, att på detta område råda sådana missförhållanden, som man icke avhjälpes med några gester här i kammaren. Man får sannerligen gå in för mera positiva åtgärder, om man vill göra förhållandena drägligare än de nu äro. Emellertid nödgas jag tillkännagiva, att utskottsbetänkandet icke fått den utformning, som jag för min del hade velat, och att jag för den skull knappast kan vara med och rösta för detsamma, men jag kan heller icke vara med om att slå ihjäl detta utlåtande, utan att här för kammaren tillkännagiva, att det här rör sig om ett spörsmål, som det är synnerligen angeläget att komma till rätta med.

Herr Anderson i Storegården ville göra gällande, att de sjukdomar, som förefinnas bland den befolkning, det här gäller, skulle ha sin grund i dåliga vanor från hemmet. Jag tillbakavisar detta uttalande såsom riktigt, på det bestämdaste, ty jag vågar det påståendet, att vilka vanor man än har från hemmet får man finna sig i rådande förhållanden på de platser dit man kommer, och på detta arbetsfält kan man verkligen icke tillgodose sina behov på samma sätt som inom ett välordnat samhälle eller inom en trakt, där man har tillgång till

Ang. förbättring av skogsarbetarnas proviant- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

de födoämnen, som man bäst behöver. Jag fritar sålunda skogsbefolkningen från beskyllningen att ha dåliga vanor från hemmet och att därav skulle följa dessa sjukdomar och denna ohälsa. Herr Anderson i Storegården framhöll också, att skogs- och flottningsarbetet var så hälsosamt. Ja, till en del kan jag vara med härom. Det är livet ute i det fria, där man andas den friska luften, som gör att man tål vid det hårda och tunga arbetet. Men arbetet i och för sig är icke hälsosamt, och jag vågar hålla före, att om herr Anderson m. fl. under några vintrar hade fått försöka sig på detta arbete, skulle de haft en annan uppfattning om arbetets beskaffenhet och inverkan på hälsan. Härtill kommer att bostadsförhållandena ibland äro sådana, att kläderna ofta nog icke kunna torkas. Under sådana förhållanden vill jag fråga, huruvida detta arbete i och för sig är hälsosamt.

Herr Anderson i Storegården yttrade att staten vore en klockarfar, som skulle allting bestyra, och detta har utskottets ärade ordförande något bemött. För min del vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att staten genom inrättandet av skogshärbärgesinspektionen och genom övrig lagstiftning på detta område åstadkommit att förhållandena börjat utveckla sig i rätt riktning. Herr Öhman påpekade — och det kan också jag understryka — att skogsarbetarna ibland måst bo tillsammans med hästarna. Detta förekom för icke många år sedan, men tack vare lagstiftning på området behöver detta numera icke ske. Detta har jag själv varit med om, och jag får säga, att vi känna oss tacksamma, när vi åtminstone i någon mån ha fått lagstiftningen till hjälp för att ordna de sociala förhållanden, som vi i övrigt icke rå på.

Emellertid måste jag, som redan nämnts, säga att utskottsbetänkandet icke har den formulering, som jag för min del skulle velat haft, och jag kan för den skull icke yrka bifall till detsamma. Men jag vill heller icke vara med om att slå ihjäl ett välvilligt men mindre lämpligt formulerat utskottsbetänkande, som berör en social angelägenhet, vilken sannerligen behöver allt det stöd, som den kan få med den motivering som herr Anderson i Storegården hade för sitt yrkande.

Herr **Edberg**: Eftersom den siste ärade talaren nämnde mitt namn skall jag be att få säga några ord. Han efterlyste om »herr Anderson m. fl.» fått känna på skogsarbetet. Jag har själv deltagit ganska mycket i skogsarbete och tror mig därför kunna säga, att jag har ganska stor praktik på detta område. Det är därför jag icke kunnat gå med på utskottsutlåtandet.

Nu ville herr Öhman göra gällande, att det var de stora skogsbolagen, som skulle få betala. Ja, det är nog en bra patentmedicin, men, herr Öhman, hur ställer det sig för närvarande med våra exportpriser? Jo, världsmarknadsläget är sådant, att det sannerligen inte är roligt för oss svenskar att konkurrera på detta område, detta till största delen beroende på att ryssarna ligga och trycka med sina låga priser. Jag vill verkligen rekommendera herr Öhman, som har goda förbindelser med ryssarna, att han åstadkommer en ändring i dessa förhållanden. Det kanske då kunde bli lättare för våra skogsarbetare att få betalt för sitt arbete. Jag skall nu icke närmare utveckla den angelägenheten, då tiden icke tillåter det.

Herr **Lindberg** framhöll, att det var skogsarbetarnas barn, som skulle lära sig laga den här maten. Ja, är det icke så att vi ha skolkökskurser, som äro till för att flickorna där skola lära sig laga mat. Jag tror att det är bra mycket bättre, om vi anslå medel för att lära våra kvinnor laga mat, så att de kunna uppfostra barnen att, när de komma ut i skogarna, kunna laga bättre mat än för närvarande. Vidare sade herr Lindberg, att utskottsbetänkandet var mycket enhälligt. Ja det var det — för min del var det verkligen med största tveksamhet jag gick på reservationen — men det berodde på att av de

utskottsledamöter, som gingo på motionen och utlåtandet, i den form som det för närvarande har, var en hel del sydsvenskar, frisinna och högermän, som icke kände till de norrländska skogsförhållandena. Det var därför helt naturligt att de icke kände till förhållandet, och det förlåter jag dem för. Det är ju samma förhållande som om jag skulle ge mig in på sydsvenska förhållanden, vilka jag naturligtvis icke begriper så väl som de norrländska.

Jag tror icke, att man åstadkommer något positivt genom att bifalla utskottsutlåtandet med dess teoretiska synpunkter, varför det är mig omöjligt att gå med på detsamma.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Här ha norrlänningar yttrat sig i den föreliggande frågan, men jag är också norrlänning och känner något till förhållandena vad beträffar skogsavverkningen, eftersom jag haft med sådana här saker att göra. Utskottsutlåtandet tycks gå ut på, att man skall sörja för skogsarbetarna ungefär som för kronans folk. Man skall inrätta marktenterier och sörja för allt möjligt, men jag tror, att detta är en ekonomisk fråga, som egentligen icke går att lösa på den föreslagna vägen. Det är väl inte rimligt, att staten skall ge sig in på att själv ordna kosthållet för skogsarbetarna. De ha ju sin fulla frihet och de kunna icke betraktas som kronans karlar t. ex. Och vad det beträffar att man nu också stöder sig på att medicinalstyrelsen skall göra undersökningar, varför sjukdomarna äro mera utbredda i Norrland än i andra delar av Sverige, så är det väl tids nog att vänta tills den undersökningen är gjord. Jag tror inte, att sjukdomarna bero på att skogsarbetarna få för dålig kost och dricka för mycket kaffe, utan att det är det hårda klimatet, som orsakar förkylningar och allehanda sjukdomar. Skall man sköta sig så, att man, som en talare nämnde att man gjorde, lägger sig i svettiga och blöta kläder, så är det nog ingen ordentlig karl som gör så, utan en ordentlig karl sköter nog om, att han har ombyte. Men är det en ovärdslig arbetare, som det kvittar lika hur han gör, får han skylla sig själv. Jag kan inte förstå, att man på rimligt vis skall med statens uppoffring kunna komma till rätta med detta. Jag har själv ätit t. ex. stekt amerikanskt fläsk och kolbullar och druckit kaffe därpå, och det är sannerligen inte en föda, som man blir sjuk av. Det är den härligaste kost man kan få, när man är ute i skogen och får dessa kolbullar, som ligga och flyta i flottet, och sedan kaffe därpå. Det är den härligaste måltid jag känner. Man skall icke överdriva missförhållandena på detta område, och jag tycker verkligen att det nästan är joller alltihopa det här.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde åtminstone två talare uppträda och bekämpa detta utskottsbetänkande för saker, som inte finnas i utskottsbetänkandet. Herr Anderson i Storegården började attacken med att tala om mattanter, för att ge det intrycket, att utskottet här förordade, att man skulle till skogsarbetarna skicka upp särskilda kokerskor. Jag måste påpeka, att det inte finns någonting i utskottsutlåtandet, som ger något som helst stöd för den argumentationen. Detsamma gäller herr Olofssons i Digernäs anförande. Det har inte begärts i detta utlåtande att staten skall med uppoffring träda in för att ordna provianteringsförhållandena och matlagningsförhållandena för skogsarbetarna. Vad man här begärt är ingenting annat än en undersökning, och det återstår sedan för statsmakterna att, i den mån statsmakterna kunna behöva inskrida, pröva eventuellt föreslagna åtgärder och att därvid också iakttaga all den försiktighet, som kan vara motiverad i detta avseende.

Jag känner icke skogsarbetarnas förhållanden, men jag har framför mig ett par utredningar, som äro bifogade utskottsutlåtandet, och jag konstaterar att

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

(Forts.)

socialstyrelsen, som dock en gång på detta område har gjort en ingående undersökning, fastslagit bl. a., att detta är en betydelsefull folkhygienisk fråga och att särskilda åtgärder behövas för förbättring av de berörda förhållandena. Jag skall icke göra några referat av den p. m., som skogs- och flottledsinspektören har avgivit till utskottet, men var och en som tar del av dessa utlåtanden måste få det intrycket att detta är icke en angelägenhet, som man överlägset kan avfärda med att staten icke skall vara en klockarfar. Här föreligger ett problem, och om händelsevis vi från Sydsverige icke riktigt begripa det, så kunna vi åtminstone vara så angelägna att hjälpa till i vårt folks angelägenheter, att vi äro med om att undersöka de missförhållanden som påpekats och sedan, när undersökningen är gjord, försöka bilda oss en uppfattning i vad mån vi kunna avhjälpa dem. Jag förstår uppriktigt sagt icke hela detta sätt att kasta sig emot en undersökning på ett område, där uppenbarligen de, som hava någon kännedom om och som syssla med detta, anse förhållandena vara sådana att de kräva en uppmärksamhet även utanför kretsarna av de närmast intresserade befolkningsgrupperna. Genom ett bifall till utskottets utlåtande binder sig icke riksdagen på något sätt för någon statens insats eller några statsutgifter. Vad riksdagen gör är att begära en utredning om dessa förhållanden, för att på basis av denna utredning bedöma huruvida och i vad mån staten kan inträda till hjälp för en befolkningsgrupp, som uppenbarligen lever och arbetar under ganska vidriga omständigheter.

Herr Näslund: Herr talman! Endast en liten kort replik. Herr Olofsson i Digernäs ville göra gällande att, därest en skogsarbetare gick till sängs utan att byta om kläder ordentligt, så var han vårdslös. Jag ber att få ställa den frågan huruvida det beror på oordentlighet, om en arbetare, som kommer hem och är blöt på kvällen och bytt kläder ett par tre gånger utan att hava haft tillfälle till att kunna torka sina kläder, icke heller kan göra det innan han går till sängs, därför att utrymmet är så litet. Det kan hända att man får trängas ihop på en 18 tums bred plats på en träbriks, — det är vad han har att ligga på, vilket för all del kan vara tillräckligt, — men utrymmet i kojan är så litet att, om kläderna skulle hängas i taket, får man icke plats med varje plagg utan de bli stoppade in i en vrå. Beror det då på oordentlighet om kläderna morgonen efter äro våta? Det är icke bara enstaka fall då detta förekommer, ty jag har varit i skogen sedan jag var tretton år gammal och har varit sysselsatt med det arbetet åtskilligt, varför jag kan göra anspråk på, vad beträffar den trakt jag tillhör, att känna till förhållandena någorlunda som de äro. Jag vill nu icke därmed svartmåla och säga att det överhuvud taget är på detta sätt. I mitt förra anförande framhöll jag att genom lagstiftning hava vi fått betydligt förbättrade förhållanden, och vad jag nu talar om är mindre allmänt för närvarande. Det har som sagt förbättrats betydligt. Vad sedan beträffar talet om kolbullar som en utmärkt prätig kost, så tyckte jag också som pojke om att äta kolbullar stekta i fläskflott, med bra kaffe på, men jag får lov att säga, mina herrar, med äventyr att icke bliva trodd av herr Olofsson i Digernäs, att sedan man hållit på med detta tills man blivit 35 eller 40 år, då sannerligen längtar man icke efter kolbullar stekta i fläskflott.

Herr Anderson i Storegården: Herr Hansson i Stockholm sade, att jag talat om något som utskottet icke berört, nämligen talet om mattanter. Är detta riktigt måtte jag kunna läsa utskottets utlåtande ganska dåligt, ty såvitt jag förstår har utskottet byggt sitt förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t på den utredning utskottet gjort och de yttranden som inkommit till utskottet. I den p. m. till socialstyrelsens yttrande, som är införd i utskottets betän-

kande, står det nederst på sid. 7 bl. a. något om ett av de uppslag till olägenheternas avhjälpande som man där fört fram. Det är ett ur tidskriften »Skogen» hämtat utdrag av en uppsats av jägmästaren N. Bellander, där han talar om kooperativa hushåll och där han bl. a. nämner vilka moraliska fördelar som kunna följa därav: »Ordning och renlighet bliva goda vanor, rätt och ohyfsat uppträdande i ord och gärningar dämpas i regel i närvaro av kvinnor.» Alltså förutsätter man åtminstone därvidlag att utredningen skall omhandla jämväl detta spörsmål. Vidare yttrade herr Näslund, att dessa bostäder i skogarna, dessa skogskojor voro så dåliga. Ja, jag vet att det icke är under de allra bästa förhållanden man lever i skogarna. Jag har även och icke så litet sett dessa förhållanden, som dessa skogsarbetare leva i, men jag tror icke att dessa avhjälpas genom statens inblandning i saken. Det vore givetvis önskvärt, att skogshanteringen här i landet vore så lönande, att den kunde hava råd med att anordna bättre hygien och bättre förhållanden även då det gäller bostäder. Men det är ändå på det sättet, när det gäller det ekonomiska livet, att man icke kan komma längre än skinnfällan räcker. Och med den konkurrens, som tyvärr på detta område råder, torde det icke vara så lätt att åstadkomma ekonomi, då det gäller skogsavverkning. Man måste sålunda även härvidlag rätta sig efter vad de ekonomiska möjligheterna ge.

Jag vill även göra gällande, att statens inblandning i dessa förhållanden icke kan förändra dem till det bättre, varför jag tror, att detta skulle vara en alldeles onödig skrivelse. Detta är, som sagt, förhållanden, som närmast ha en ekonomisk bakgrund och ekonomiska förutsättningar. Därför måste man se till dessa förhållanden och icke ha en så oerhört stark tro på statens förmåga att överallt kunna ställa allting till rätta och ordna allt på bästa sätt.

Jag har ingen anledning att frånträda mitt yrkande om avslag på utskottets förslag.

Herr Edberg: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att vi kommit åtskilligt långt bortom sakfrågan, när vi kommit in på bostadsförhållandena i detta sammanhang, ty det är en fråga för sig. För att något lägga plåster på såren för utskottets ordförande och för dem, som inlåtit sig på bostadsfrågan, vill jag nämna, att lagutskottet enhälligt har tillstyrkt ett förslag med mera skärpta bestämmelser angående lagens efterlevnad i bostadsförhållandena i skogarna, så att i det fallet tror jag, att herrarna inom utskottet komma att bli fullt tillgodosedda. Här gäller det endast matförhållandena i skogarna.

Herr Per Albin Hansson i Stockholm frågade, varför vi icke skulle kunna gå med på en sådan utredning, när sydsvenskarna, som icke förstå denna sak, kunde vara med om den. Jag vill säga herr Hansson, att detta beror helt enkelt därpå att jag tror icke, det skulle bli någonting praktiskt med en dylik utredning, och därför vill jag icke besvara Kungl. Maj:t med yrkande om en sådan. Jag tror, att man möjligen med upplysning kan vinna något i detta hänseende, men att genom direkta statsåtgärder åstadkomma förbättringar torde knappast vara möjligt.

På grund härav vidhåller jag, herr talman, fortfarande mitt avslagsyrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Det är klart, att jag som skåning icke kan känna till förhållandena i Norrlands skogar. Men att de hygieniska förhållandena ifråga om skogsarbetarnas bostäder icke äro tillfredsställande framgår väl bäst därav att medicinalstyrelsen riktat sin uppmärksamhet på denna sak. Det förefaller mig, att det icke vore riktigt att här avslå en begäran om undersökning av detta spörsmål. Den motivering,

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.
(Forts.)

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.
(Forts.)

som utskottet anfört, är verkligen så försiktigt lagd, att riksdagen icke därmed binder staten vid någonting för framtiden. Länsstyrelser t. o. m. i södra delen av landet hava genom cirkulärskrivelser till hälsovårdsnämnderna i de olika kommunerna anbefallt dessa att undersöka, hurudana arbetarbostäderna äro för arbetarna vid de större gårdarna och för tjänarna därstädes. Då synes det mig, att en undersökning, huruvida förhållandena äro tillfredsställande beträffande bostäderna för skogsarbetarna, icke heller skulle vara ur vägen. Det förefaller mig, som sagt, att det icke vore rätt av riksdagen att här sätta sig emot den så försynt lagda begäran om en utredning av detta spörsmål.

Jag ber därför för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag skall endast säga ett par ord. Jag undrar, om icke en sådan här debatt skulle kunna mycket förkortas, därest de talare, som uppträda i diskussionen, läste det betänkande, varöver de yttra sig. Jag skall be att få påpeka för de talare, som yttrat sig före mig och gått emot detta utskottsbetänkande, att här står på sidan 2 i utskottets utlåtande: »Att vidtaga direkta åtgärder för ernående av bättre förhållanden på förevarande område torde dock böra i första hand ankomma *på det enskilda initiativet*. Emellertid torde statsmakterna indirekt kunna verksamt bidra till en gynnsam utveckling genom att föranstalta om eller understödja upplysnings- och propagandaverksamhet på området i fråga.» Vidare står det i utskottets betänkande: »Utan att göra något närmare uttalande om den ena eller andra åtgärdens lämplighet vill utskottet för sin del förorda en utredning av den föreliggande frågan.»

När utskottet sagt allt detta, bör kammaren förstå, att det är alldeles orimligt, när man här kommer och förklarar, att riksdagen genom att bifalla utskottsbetänkandet skulle gå in för att staten skulle påtaga sig ansvaret för skogsarbetarnas matlagning eller att staten över huvud skulle direkt och praktiskt ingripa, när det gäller att ordna provianterings- och matlagningsförhållandena i skogarna. Vad det gäller är uteslutande, huruvida icke statsmakterna kunna anse det vara angeläget, att man bidrager till propaganda- och upplysningsverksamhet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Anderson i Storegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Anderson i Storegår-

den, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 55 ja och 44 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

Ang. förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och mållagningsförhållanden.
(Forts.)

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Wikström**, som anförde: Herr talman! Enligt vad i pressen uppgivits har Kungl. Maj:t i mitten av mars månad bifallit en framställning från nämnden för »Stiftelsen Karl Langenskiölds fond för främjande av ungdomens vilja och förmåga att deltaga i fosterlandets försvar» om erhållande till låns från Dalregementet av viss intendenturmateriel och vapenutrustning mot ersättning efter samma grunder, som brukat tillämpas vid lån till landstormsövningar. Samtidigt beviljades en anhållan från stiftelsen om dispositionsrätt till visst förlägningsutrymme på Romme hed. Stiftelsen meddelade i sin framställning till regeringen, att man ämnade anordna och bekosta en frivillig, förberedande militär utbildningskurs för ett antal skolynglingar före studentexamens avläggande. Kursen skulle komma att omfatta 72 elever och fortgå 100 dagar, fördelade på två år med 50 dagar vardera sommaren. Enligt vad som även upplysts i pressen har sedermera stiftelsens nämnd genom en rundskrivelse till läroverk och andra läroanstalter inbjudit elever i andra ringen eller motsvarande klass att deltaga i nämnda utbildning från och med instundande sommar.

Då riksdagen så sent som 1927 avslagit en motionsvis framförd framställning om militärutbildning åt skolungdom vid läroverken och andra läroanstalter, och då frågan om lämplig förläggning av utbildningstiden för blivande reservofficerare av fjolårets riksdag överlämnats till utredning, är det ägnat att väcka förvåning, att man nu på privat väg velat anordna militärutbildning för skolungdom och därmed gå den nämnda utredningen i förväg samt, framför allt, att regeringen funnit sig böra genom sitt ovan berörda beslut giva statens understöd åt detta enskilda företag.

Då jag ej kunnat undgå att finna det i hög grad betänkligt, att enskilda sammanslutningar med regeringens stöd organisera vapenövningar för läroverksundomen och därmed bidra till att skapa privata militärstyrkor vid sidan av statens reguljära vapenmakt, anhåller jag härmed om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1:o. Har herr statsrådet överbägt den principiella innebörden och de eventuella konsekvenserna av Kungl. Maj:ts beslut att ställa staten tillhörig materiel och förlägningsutrymme till Langenskiöldska stiftelsens förfogande?

2:o. Kan det förväntas, att herr statsrådet för framtiden icke utan riksdagens hörande lämnar tillåtelse åt denna och andra privata sammanslutningar att disponera staten tillhörig krigsmateriel?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för uppförande av en nybyggnad för mynt- och justeringsverkets behov m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 75, i anledning av väckt motion om ersättning till Nottebäcks med Granhults kommun för förskingrade kommunalutskylder och pensionsavgifter;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli jämte en i ämnet väckt motion;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastighet i Linköping;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner angående anslag till anordnande av kurser i esperanto;

bevillningsutskottets

memorial, nr 22, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 8) i utskottets betänkande nr 20 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxeförordning; och

betänkande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande tillbyggnads- och ändringsarbeten inom riksbankens fastighet i Visby;

nr 37, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande ändrings- och reparationsarbeten inom riksbankens fastighet i Gävle;

nr 38, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Falun;

nr 39, angående avskrivning av vissa osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor; och

nr 40, angående användande av riksbankens vinst för år 1928; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökningar rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län och Kalix älv i Norrbottens län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Närdingens sjösänkingsföretag i Stockholms län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge-Spångakärrens torrlägningsföretag ävensom två i samma ämne väckta motioner;

nr 48, i anledning av väckta motioner om räntefritt låneunderstöd åt Hornborgasjöns sänkingsförening;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny institutionsbyggnad vid statens centrala frökontrollanstalt jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredande av familjebostäder åt ytterligare två laboratorier vid veterinärhögskolan;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelesfond;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skiftet å Färila sockens stora skifteslag;

nr 53, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1929/1930 i vad angår jordbruksärenden;

nr 54, i anledning av väckta motioner om räntefrihet under viss tid för lån från täckdikningslånefonden; och

nr 55, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av domänstyrelsen under år 1928 försålda kronoegendomar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	7	dagar	fr. o. m.	den	1 maj,
herr <i>Paulsen</i>	»	7	»	»	»	28 april,
fru <i>Nordgren</i>	»	3	»	»	»	29 »
herr <i>Wigforss</i>	»	4	»	»	»	28 »
» <i>Eurén</i>	»	4	»	»	»	29 »
» <i>Johansson i Väby</i>	»	4	»	»	»	28 »
» <i>Strindlund</i>	»	6	»	»	»	1 maj,
» <i>Prytz</i>	»	4	»	»	»	1 »
» <i>Björkman</i>	»	4	»	»	»	28 april,
» <i>Persson i Falla</i>	»	3	»	»	»	29 »
» <i>Borggren</i>	»	5	»	»	»	30 »
» <i>Magnusson i Tumhult</i>	»	3	»	»	»	29 »
» <i>Larsson i Göteborg</i>	»	3	»	»	»	1 maj,
» <i>Lindqvist i Halmstad</i>	»	3	»	»	»	29 april,
» <i>Björck i Kristianstad</i>	»	5	»	»	»	29 »
» <i>Norsell</i>	»	3	»	»	»	1 maj,
» <i>Gustafson i Kasenberg</i>	»	5	»	»	»	29 april,
» <i>Johansson i Fårekulla</i>	»	5	»	»	»	28 »
» <i>Magnusson i Skövde</i>	»	8	»	»	»	29 »
» <i>Pehrsson i Bramstorp</i>	»	6	»	»	»	28 »
» <i>Nilsson i Hörby</i>	»	4	»	»	»	28 »
» <i>Winkler</i>	»	2	»	»	»	30 »
» <i>Andersson i Höör</i>	»	6	»	»	»	29 »
» <i>Svensson i Betingetorp</i>	»	4	»	»	»	1 maj,
» <i>Bengtsson i Norup</i>	»	4	»	»	»	28 april,
» <i>Andersson i Katrineholm</i>	»	4	»	»	»	1 maj,
» <i>Laurén</i>	»	6	»	»	»	2 »
» <i>Nordkvist</i>	»	4	»	»	»	29 april och
» <i>Hansson i Trollhättan</i>	»	6	»	»	»	28 »
» <i>Alströmer</i>						

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 30 april.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23 och den 24 innevarande april.

§ 2.

Herr *Dahléns m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 458, som nu föredrogs, hänvisades till bankoutskottet.

§ 3.

Föredrogs herr *Wikströms* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa spörsmål i anledning av Kungl. Maj:ts beslut att ställa staten tillhörig materiel samt förlägningsutrymme till Langenskiöldska stiftelsens förfogande; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Statsutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 74—78 bordlades åter.

§ 5.

Vidare föredrogos vart för sig:

statsutskottets memorial, nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner angående anslag till anordnande av kurser i esperanto; och

bevillningsutskottets memorial, nr 22, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 8) i utskottets betänkande nr 20 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxeförordning.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 6.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 23, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 36—40 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 45—54.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 55, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av domänstyrelsen under år 1928 försälda kronoegendomar.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackande medelst automobilskattemedel av kostnader för vissa säkerhetsanordningar vid järnvägs-korsningar;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa domsagor i Västernorrlands län;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att använda viss del av överskottet å olika till säkerhetsanstalter för sjöfarten anvisade anslagsposter till anskaffande av en motorjakt till Erholmens gasstation inom västra lotsdistriktet;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån;

nr 4 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Västerås stad;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Karlskrona stad;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkning av tjänstetid i lönehänseende för ryttmästaren O. Ribbing och kaptenen N. E. Jönnick;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för stärbhusdelägarna efter kaptenen J. A. Ryding från viss ersättningsskyldighet;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Umeå stad; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Göteborg m. m.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets memorial, nr 14, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, med anledning av väckt motion angående vidtagande av åtgärder för reumatismens bekämpande;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, med anledning av väckt motion angående upphävande av viss för Älvsborgs län gällande begränsning av markägares rätt till mulbete; och

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående meddelandet av förordnanden å vissa högre tjänster inom statsförvaltningen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Stocksund den 29 april 1929.

Att ledamoten av riksdagens andra kammare, G. W. Källman, på grund av brott å vänstra överarmbenet, är förhindrad att bevista riksdagens sammanträden under minst 4 veckor, från denna dag räknat, intygar.

Silas Lindqvist,
med. dr., överläkare,
leg. läkare.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Uddenberg</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 1 maj,
» <i>Jönsson</i> i Revinge	» 2 » » 1 »
» <i>Werner</i>	» 3 » » 1 »
» <i>Nilsson</i> i Antnäs	» 8 » » 4 »
» <i>Karlsson</i> i Grängesberg	» 4 » » 1 » och
» <i>Sandvall</i>	» 3 » » denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.